

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogické a školní psychologie

Název: Třídní schůzky na základní škole - mají třídní schůzky smysl?

Diplomová práce

Jméno: Marie Křoustková

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Ida Viktorová

Praha 2008

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Třídní schůzky na základní škole - mají třídní schůzky smysl?" napsala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 30. března 2008

Marie Křoustková

Děkuji paní PhDr. Idě Viktorové za odborné vedení práce a za rady, které mi při psaní poskytla.

Zároveň souhlasím s tím, aby byla tato práce využita ke studijním účelům.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Vymezení pojmu třídní schůzka a individuální pohovory.....	8
3. Pasport vzorku a popis použitých výzkumných metod.....	10
3.1. Pasport vzorku.....	10
3.2. Metody výzkumu.....	10
3.2.1. Rozhovory.....	11
3.2.2. Pozorování.....	12
3.2.3. Dotazník.....	12
4. Situace v krajském městě - mají třídní schůzky smysl?.....	13
5. Formální popis komunikace učitele s rodiči.....	17
5.1. Klasické třídní schůzky.....	17
5.1.1. Časové vymezení třídních schůzek.....	18
5.1.2. Témata probíraná na třídních schůzkách.....	20
5.1.3. Účastníci třídních schůzek.....	21
5.1.4. Ochrana osobních údajů na třídních schůzkách.....	22
5.2. Informační pohovory.....	23
5.2.1. Počet informačních pohovorů.....	23
5.2.2. Témata diskutovaná na individuálních pohovorech.....	24
5.3. Atypické třídní schůzky.....	25
5.4. Internetová komunikace.....	27
6. Pohled učitelů.....	29
6.1. Subjektivní dojmy učitelek.....	30
6.2. Klasické třídní schůzky versus individuální pohovory.....	31
6.3. Primární význam.....	32
6.4. Obavy učitelek z komunikace s rodiči.....	35
6.5. Sekundární význam.....	36
6.5.1. Účast rodičů na třídních schůzkách a zájem o jejich děti.....	36
6.5.2. Přílišná účast rodičů na třídních schůzkách a individuálních pohovorech.....	37
6.5.3. Překračování kompetencí pedagoga na třídních schůzkách.....	38
6.6. Diskuze mezi pedagožkami o třídních schůzkách.....	40
6.7. Názory třídních učitelek na pohled rodičů na třídní schůzky.....	41
6.8. Třídní schůzky a individuální pohovory na prvním a druhém stupni.....	42
7. Možnosti ovlivňování dění ve školství rodičem.....	44
7.1. Školská rada při škole.....	44
7.2. Školská rada při školském úřadě.....	45
7.3. Rodičovská sdružení.....	45
7.3.1. Činnost ekonomická.....	47
7.3.2. Činnost reprezentační.....	47
7.3.3. Činnost vyjednávači.....	47
7.3.4. Výchova.....	48
7.4. Aktivní zapojení rodičů do činnosti školy.....	48
8. Role a zájmy rodiče v komunikaci se školou.....	51
8.1. Zájem osobní.....	52

8.2. Zájem komunitní.....	53
8. 3. Konflikt zájmů.....	54
8. 3. 1. Konflikt zájmů učitelů.....	55
8. 4. Využívání zájmu komunitního pro uplatnění zájmu osobního.....	56
9. Pohled rodičů na třídní schůzky a komunikaci se školou.....	59
9. 1. Výsledky dotazníků z 3. třetí třídy ZŠ Modré.....	59
9. 2. Výsledky dotazníků z prvních tříd ZŠ Zelené.....	60
9. 3. Výsledky dotazníků ze 7. třídy ZŠ Zelené.....	61
9. 4. Výsledky dotazníků z 9. třídy ZŠ Zelené.....	62
9. 5. Aspekty ovlivňující názory rodičů na třídní schůzky.....	63
9.5.1. Názory rodičů dětí z prvního stupně.....	63
9. 5. 2. Názory rodičů dětí z druhého stupně.....	65
9. 6. Celková interpretace názorů rodičů na komunikaci se školou.....	66
10. Pohled učitelů versus pohled rodičů na třídní schůzky.....	69
10. 1. Způsob komunikace.....	69
10. 2. Neformální třídní schůzky.....	69
10. 3. Účast rodičů na třídních schůzkách.....	72
11. Diskuze - komunikace rodiny a školy.....	
12. Závěr.....	80
13. Abstrakt.....	82
13. 1. Abstrakt (česky).....	82
13.2. Abstract (english).....	83
14. Seznam literatury.....	
15. Seznam příloh.....	86
16. Přílohy.....	87

1. Úvod

Diplomová práce pojednává o třídních schůzkách na základní škole. To je hlavní téma, o kterém jsem chtěla psát. Mým cílem bylo popsat pravidelné setkávání rodičů a učitelů. Koná se na všech základních školách, je to tradiční způsob komunikace rodiny a školy, který je používán již několik desetiletí stále ve stejné formě. S rodiči škola komunikuje stále stejným způsobem. Možná proto se v literatuře tímto tématem příliš autorů nezabývá. Přesto v tradiční komunikaci rodičů se školou dochází v posledních letech k velkým změnám. Práce se snaží odhalit posun v komunikaci školy a rodiny v současnosti a popsat aspekty, které tuto interakci ovlivňují.

Prvotním cílem práce tedy bylo sesbírat co nejvíce informací o třídních schůzkách na základní škole, a to z pohledu učitelů i rodičů. Postupem času se však téma díky sebraným datům začalo vyvíjet. V rozhovorech s učiteli i rodiči se stále více opakoval názor, že rodičovské schůzky, tak jak fungují již dlouhou dobu, v podstatě přestávají plnit svou funkci - možnost setkávání se rodiny se školou, získávání informací o vzdělávání a prospěchu dítěte. K posunu tématu této práce přispěla i dále popisovaná situace v jednom krajském městě v České republice (více v kapitole Situace v krajském městě). Základní škola v tomto městě sdělila rodičům svých žáků informace, týkající se jejich umístění na jinou základní školu, formou dopisu.

Co se tedy řeší na třídních schůzkách, když podstatné věci se sdělí rodičům dopisem a učitelé i rodiče mají na třídní schůzky značně negativní pohled? Je tento způsob komunikace rodiny a školy ještě efektivní v dnešní době ochrany osobních údajů, v době, kdy existují jiné možnosti řešit různé školní záležitosti, např. formou e-mailové korespondence či SMS zpráv?

Ze získaných dat lze vypozařovat, že v interakci školy a rodiny tedy dochází postupem času k velkým změnám, jak jsem již uvedla. Stále častěji však dochází mezi školou a rodinou i ke konfliktům. Škola má od rodičů očekávání, která rodiče nenaplní a naopak, rodiče mají na školu požadavky, kterým školy často nemohou dostát. Třídní schůzky mají sloužit ke komunikaci mezi školou a rodinou, ale přesto nejsou projednány základní požadavky školy a potřeby rodiny. Práce se tedy snaží odhalit témata, která nemají obě strany vyjasněna, nejsou přesně definována, platí na ně spíše jakási nepsaná pravidla a mají velký podíl na vzniku problémových situací v komunikaci rodiny a školy.

V posledních letech byla snaha zaktivnit třídní schůzky. Učitelé se pokoušeli rodiče zapojit do schůzek. Chtěli, aby si sami vyzkoušeli, jak se jejich děti učí. Na učitele byl často vyvíjen tlak od vedení školy, aby se snažili na třídních schůzkách rodiče zaujmout. I třídní

schůzky jsou prezentací školy, dobrý profil školy znamená více žáků, více financí. Očekávají však rodiče od škol a učitelů něco podobného? Chtějí být vůbec na třídních schůzkách aktivními účastníky?

Školy a učitelé jsou ještě stále ti, kdo rozhodují o podobě třídních schůzek, obecně tedy určují, kdy a jak budou s rodiči komunikovat. Na rodiče bývá často nazíráno jako na bezbranné loutky, které v komunikaci se školou zaujímají submisivní pozici. Ne vždy to tak ale opravdu je. Někdy si rodiče v této pasivní roli libují a jindy proti ní tvrdě bojují. I tímto tématem se práce zabývá. V rozhovorech s rodiči se stále častěji totiž objevují informace o tom, že rodiče začínají být v komunikaci se školou aktivnější, určují si, jakým způsobem chtějí se školou komunikovat.

Proč ale rodiče vůbec mají snahu se školou hovořit o svých dětech? Je to ze zájmu o dítě nebo díky možnosti komunikovat na třídních schůzkách s jinými rodiči? Práce hledá odpověď na otázku, zda rodiče považují formu této možnosti hovořit se školou o svých dětech za přínosnou.

Položeno je tedy několik zásadních otázek, na které se celá práce snaží najít odpověď dle získaných informací z pozorovaných třídních schůzek a z dat uvedených rodiči a učiteli v rozhovorech a dotaznících. Pro upřesnění jsou vymezeny ještě jednou základní otázky: „Považují rodiče scházení se rodičů přibližně jednou za měsíc ve škole s třídním učitelem jejich dětí v dnešní době internetové komunikace ještě za smysluplné. Lze vůbec na rodičovských schůzkách mluvit o konkrétních problémech v době maximální ochrany osobních dat? Jak vypadají třídní schůzky moderní doby? Jaký názor mají na třídní schůzky učitelé? Jaké je vůbec postavení rodičů jako partnerů školy a jakou roli v tom všem hrají učitelé?“

2. Vymezení pojmu třídní schůzka a individuální pohovory

V úvodu je nutné vymezit si základní pojmy - třídní schůzka, individuální pohovory a rodičovské sdružení. V práci je pojem třídní schůzka chápán jako pravidelné scházení se rodičů s třídním učitelem v prostorách školy, kterou navštěvují děti rodičů. Na většině škol se tato setkání konají třikrát do roka.

Práce vychází z informací a dat získaných v jednom krajském městě. Je to mé rodné město, proto tato volba. Práce pojednává o třídních schůzkách, jak již bylo několikrát řečeno. Obyvatelé města, kteří byli dotazováni, jak se mi v několika rozhovorech s učiteli i rodiči potvrdilo, si však pod pojmem třídní schůzky představují spíše setkávání učitelů se svými žáky, které se běžně označuje jako třídnická hodina.

V tomto městě se pro setkávání učitele s rodiči svých žáků užívá termín rodičovské sdružení, rodičovská schůzka. Občané města tedy termínem rodičovské sdružení v první řadě označují třídní schůzky, až jako druhý význam tohoto spojení přisuzují také občanským organizacím - rodičovská sdružení, která jsou upravovaná zákonem o občanských sdruženích. Ale pokud se v tomto městě baví rodiče o třídních schůzkách, běžně používají pojem „rodičák“, rodičovské sdružení. Minimálně nebo vůbec nepoužívají termín třídní schůzka. Proto i v dotazníku, kde se ptám rodičů na smysl třídních schůzek, je používán termín rodičovská sdružení. Rodiče pak pod tímto pojmem chápou pravidelné setkávání s třídním učitelem. V podstatě jde o schůzku rodičovského sdružení, ale společně s učitelem. Nejedná se o schůzku, které by se účastnili pouze rodiče a radili se mezi sebou. Takový způsob komunikace se nevyužívá.

Dále bych chtěla vymezit pojem individuální pohovory, který se v práci také několikrát objevuje. Jedná se o formální schůzky učitele s rodičem nejčastěji v kabinetě učitele nebo ve třídě. S učitelem ale hovoří jen rodič jednoho dítěte. Mohou tak spolu v soukromí probrat záležitosti týkající se daného dítěte. Pedagog může na takovémto typu schůzek mluvit konkrétně, nehrozí, že by zde porušil ochranu osobních dat dítěte. Sami rodiče individuální pohovory označují také velmi často za informační odpoledne, informační čtvrtky (podle dne konání tohoto typu schůzek).

V práci však uvádím korektní názvy. Tedy pro ujasnění, pro pravidelné setkávání třídního učitele naráz se všemi rodiči svých žáků zjedné třídy užívám pojem třídní nebo rodičovská schůzka, pro organizace sdružující rodiče a přátele školy pak práce používá pojem rodičovské sdružení. Individuální setkávání rodiče s třídním učitelem je označováno jako individuální pohovor, informační pohovor.

Již v úvodu jsem nastínila, že při setkávání rodičů se školou nejsou často splněna očekávání rodičů. Tento problém možná začíná již v nejasném vymezení a pochopení základních pojmů. Mnoho rodičů vůbec nezná správný význam termínu rodičovská sdružení, nevědí o tom, že existují nějaká občanská sdružení, netuší nic o jejich činnosti. Možná kdyby rodiče byli více informováni, byly jim vysvětleny základní pojmy a možnosti spolupráce se školou, došlo by k posunu k lepšímu v celé komunikaci a spolupráci rodiny a školy. Zatím tomu tak však není, proto se alespoň tento text snaží vymezit a používat správnou terminologii při popisu komunikace mezi rodinou a školou.

3. Pasnort vzorku a popis použitých výzkumných metod

3. 1. Pasport vzorku

Materiál pro diplomovou práci byl získáván na dvou základních školách v krajském městě. Kvůli ochraně dat neuvádím název města, hovořím o něm jako o krajském městě, popřípadě jako o městě X. Jedná se o město menší, které se však velmi rychle rozvíjí. Rodiče si zde pro své děti mohou vybrat z devíti základních škol. Tato práce pak vychází z informací získaných na dvou základních školách - na ZŠ Modré a na ZŠ Zelené, která je v současné době sloučená se ZŠ Žlutou. K doplnění informací byl pak ještě proveden rozhovor s předsedou rodičovského sdružení při ZŠ Červené. V práci nejsou používána pravá jména škol, opět kvůli ochraně údajů.

Obě školy ZŠ Modrá i ZŠ Zelená, na které práce nejvíce poukazuje, jsou sídlištního charakteru. ZŠ Modrou navštěvuje necelých 500 žáků, ZŠ Zelenou navštěvuje 700 žáků včetně žáků z bývalé ZŠ Žluté. ZŠ Modrá je zaměřena na výuku cizích jazyků a ZŠ Zelená je škola sportovní (vzdělávají se zde budoucí plavci a fotbalisté).

Na ZŠ Modré jsem plnila povinnou školní docházku, získávala jsem zde také materiály pro různé seminární práce v průběhu studia na vysoké škole. Ředitelka i pedagogové školy ke mně byli vždy vlídní, proto jsem si školu vybrala i pro diplomovou práci. ZŠ Zelenou jsem si zvolila rovněž záměrně, a to díky situaci, která zde nastala po sloučení se ZŠ Žlutou (více pak v kapitole Situace v krajském městě). Rovněž na ZŠ Zelené byli ředitel i třídní učitelky mé práci nakloněni a ochotně mi zodpověděli všechny mé dotazy. Obě školy jsou tedy vybrány záměrně, a to i z důvodu odlišného způsobu komunikace s rodiči. ZŠ Modrá preferuje spíše hromadné setkávání učitele s rodiči na třídních schůzkách, ZŠ Zelená upřednostňuje komunikaci s rodiči v soukromí, k čemuž využívá individuální pohovory, které jsou samozřejmě také doplněny klasickými třídními schůzkami.

3. 2. Metody výzkumu

Práce vychází z údajů získaných třemi výzkumnými metodami, a to rozhovory, pozorováním a dotazníky. V rozhovorech s učiteli a rodiči, pozorováních třídních schůzek a dotaznicích zadaných rodičům dětí ze základních škol jsem se pak zaměřila na tato témata: názor učitelů na třídní schůzky, názor pedagogů na přístup rodičů ke třídním schůzkám, názor rodičů na třídní schůzky, témata projednávaná na třídních schůzkách, porovnání třídních schůzek s individuálními pohovory atd.

Ve finále však ze všech sebraných dat vyplynulo i mnoho dalších témat, na která jsem se primárně nezaměřila, ale díky nim se v práci podařilo odhalit mnoho dalších souvislostí, týkajících se interakce rodiny a školy. Informace získané od rodičů a učitelů jsem se snažila analyzovat, interpretovat a porovnat mezi sebou, a to jak názory mezi učiteli a mezi rodiči, tak porovnat i názory učitelů s názory rodičů.

Pro ochranu osobních údajů nejsou použity pravé názvy škol, jména třídních učitelů ani rodičů. Proto veškeré podobnosti jsou opravdu náhodné.

3. 2.1. Rozhovory

Rozhovory byly provedeny s třídními učitelkami, s rodiči žáků základních škol, s předsedou rodičovského sdružení při základní škole Červené a s vedoucím Odboru školství, kultury a tělovýchovy Magistrátu města X.

Rozhovor mi poskytlo osm třídních učitelek ze dvou základních škol ve městě X, a to ze ZŠ Modré a ZŠ Zelené. Pro ochranu dat užívám v práci iniciály učitelek. Ze ZŠ Modré to byla učitelka D. N. (1. třída, 20 let praxe), A. D. (1. třída, 33 let praxe), A. P. (6. třída, 1 rok praxe), B. U. (5. třída a 3. třída, 30 let praxe), Š. L. (2. třída, 21 let praxe). Ze ZŠ Zelené jsem provedla rozhovor s P. H. (6. třída, 12 let praxe), s L. H. (8. - 9. třída, 4 roky praxe), Z. H. (7. třída, 1 rok praxe). V závorce je vždy uvedena třída, ve které pedagožka působí jako třídní učitelka, a délka její pedagogické praxe. U učitelek, se kterými jsem spolupracovala dva školní roky, jsou pak v závorce vypsány třídy, kde během spolupráce vykonávaly funkci třídní učitelky.

Učitelkám jsem položila 33 základních otázek. Těm, které byly ochotny se mnou ještě dále spolupracovat, jsem pak položila doplňující otázky. Doslovné rozhovory s pedagožkami jsou uvedeny v přílohách, stejně jako soubor třiceti tří základních otázek, které jsem učitelkám pokládala. Úryvky z rozhovorů s pedagožkami jsou analyzovány především v kapitole Pohled učitelů na třídní schůzky a ve formě citace jsou části rozhovorů využity v celé práci jako příklady k daným tématům.

Dále jsem udělala rozhovor s pěti rodiči dětí ze základních škol ZŠ Modré a ZŠ Zelené. Konkrétně se jednalo o jednoho otce a dvě matky ze ZŠ Zelené a o rozhovor se dvěma matkami ze ZŠ Modré. Jména opět nejsou uvedena kvůli ochraně osobních údajů, rodiče jsou označováni písmeny otec-O, matka-M a číslem. Dcera otce O1 měla nastoupit do 1. třídy sloučené ZŠ Zelené a ZŠ Žluté, dcera matky M1 chodí do 3. třídy, syn matky M2 navštěvuje 9. třídu, dcera matky M3 je žákyní 8. třídy a dcera matky M4 chodí do 5. třídy.

S rodiči již byly rozhovory oproti rozhovorům s třídními učitelkami zcela individuální. Soubor otázek se vždy v něčem lišil, záleželo na ochotě rodiče ke komunikaci. Souhrnně jsem však se všemi rodiči hovořila o tom, co si myslí o třídních schůzkách, jakou komunikaci se školou upřednostňují apod. Rozhovory jsou v plném znění opět uvedeny v příloze, v podobě citace jsou pak rovněž uváděny jako příklady k daným tématům v celé práci.

Hovořila jsem také s předsedou rodičovského sdružení při základní škole Červené. V práci není rovněž uvedeno jeho jméno, ale iniciály J. V. Získaná data jsem od J. V. využila především v kapitole Pozice rodičů ve školství. Informace jsem také získávala z rozhovoru s J. K. - vedoucím Odboru školství, kultury a tělovýchovy Magistrátu města X. Informace získané od vedoucího Odboru školství Magistrátu města X. byly pak využity nejvíce v kapitole Situace v krajském městě.

3. 2. 2. Pozorování

Další výzkumnou metodou bylo pozorování třídních schůzek. Účastnila jsem se tří klasických třídních schůzek a jednoho individuálního pohovoru. Dvě třídní schůzky vedla pedagožka B. U. na ZŠ Modré ve třetí a páté třídě, třetí třídní schůzku vedla třídní učitelka I. D. na ZŠ Zelené v první třídě. Individuální pohovory jsem pak sledovala ve třídě učitelky L. H. na ZŠ Zelené v osmé třídě. Jednotlivé poznámky z pozorování třídních schůzek jsou použity v textu jako příklady, které jsou dále analyzovány.

Pozorování je především zaměřeno na aktivitu rodičů při třídních schůzkách, počtu přítomných rodičů, způsobu komunikace učitelek s rodiči a na témata, která se na rodičovských schůzkách nebo individuálních pohovorech probírala.

3. 2. 3. Dotazník

Jako výzkumné metody je využito také dotazníků, které jsem rozdala rodičům dětí ve 3. třídě ZŠ Modré, v 1. A a 1. B., v 7. a 9. třídě ZŠ Zelené. Dotazník byl anonymní. Rodičům jsem v dotazníku položila dvě otázky. Zajímalo mě, zda si myslí, že třídní schůzky mají smysl, a proč mají právě tento názor. Výsledkům dotazníků se pak věnuje kapitola Pohled rodičů na třídní schůzky. Úryvky názorů rodičů z dotazníků jsou použity v celé práci jako příklady k dané problematice v podobě citace.

4. Situace v krajském městě - mají třídní schůzky smysl?

Práce se několikrát odvolává na situaci ve městě X, která velkým způsobem ovlivnila téma práce, a to už v samotném názvu práce: „Mají třídní schůzky smysl?“ Otázka by také mohla znít: „Má komunikace rodičů se školou smysl?“ Ve zmiňovaném městě totiž rozhodl ředitel ze ZŠ Zelené o umístění žáků, aniž by se o tom s rodiči poradil. Zajímavý je také způsob, jakým škola sdělila rodičům celou záležitost.

Ve městě existovala ZŠ Žlutá, která se nacházela v romské čtvrti. Měla sloužit k začleňování Romů do společnosti. Žáky ZŠ Žluté tvořily z velké části děti romské. Město přislíbilo, že bude školu podporovat, protože zde probíhala integrace socio-kulturně znevýhodněných dětí do většinové společnosti, na ZŠ Žluté byla vytvořena i přípravná třída, a to bylo pro město velmi důležité.

Postupem času (v letech 2002 - 2003) se však žáky této školy staly především děti romské. Rodiče ostatních dětí přehlásili své potomky na jiné jihlavské školy, protože již nechtěli vystavovat své děti konfliktům, se kterými se často setkávaly ze strany romských spolužáků. V krajském městě docházelo k novému „fenoménu“. Rodiče neromských dětí, které spádově patřily pod ZŠ Žlutou, zapisovali své děti do nejbližší školy ZŠ Zelené, aby se vyhnuli případným konfliktům s Romy. Tím docházelo k odlivu žáků ze ZŠ Žluté, škola díky tomu měla už jenom první stupeň, druhý kvůli nedostatku žáků zanikl. Škola začala mít finanční potíže.

Vedení základní školy Žluté společně s Magistrátem města X, dle slov vedoucího odboru školství J. K., řešilo tuto situaci každoročně a do budoucna, přesněji ve školním roce 2008/2009, bylo plánováno uzavření školy. Zatím škola totiž fungovala na základě výjimky, ale kraj s touto výjimkou nesouhlasil a chtěl ji zrušit.

Přišel červen 2007. Ředitel ZŠ Žluté oznámil, že ve funkci končí a odstoupil. Ze školy se odhlásily další dvě děti, čímž opět klesl počet žáků ve škole, a to už by město muselo dorovnávat platy zaměstnancům školy a situace se stala neúnosná. Na magistrátu se krátce po odstoupení ředitele konala porada, co si dále počít se ZŠ Žlutou. Úředníci se snažili najít nějakého nástupce za odstoupeného ředitele ze ZŠ Žluté, ale i tak by to bylo řešení pouze na rok, kdy by školu museli kvůli zrušení výjimky krajem uzavřít.

Proto se město rozhodlo pro sloučení ZŠ Žluté s nejbližší školou ZŠ Zelenou. Ředitelem se stal dosavadní ředitel ZŠ Zelené. Toto rozhodnutí schválilo na výjimečné schůzi i zastupitelstvo města. Důležité je podotknout, že zastupitelé odsouhlasili sloučení škol, ale do organizace sloučených škol již nemohli mluvit. To bylo v kompetenci ředitele ZŠ Zelené. A

ten se rozhodl, že do bývalé ZŠ Žluté umístí první a druhé ročníky a na ZŠ Zelené ponechá ročníky zbývající. Vyšší ročníky potřebovaly totiž odborné učebny a další vybavení, kterým nebyla ZŠ Žlutá vybavena. Pro žáky školy město zřídilo speciální autobusovou linku, která přepravuje děti mezi ZŠ Žlutou a ZŠ Zelenou. Ze ZŠ Zelené se do ZŠ Žluté vozi také obědy.

Své rozhodnutí oznámil ředitel školy Zelené rodičům tehdejších žáků prvních tříd telefonicky a k vysvědčení připojil dopis, a to poslední červnový týden roku 2007. Rodičům dětí, které měly nastoupit do první třídy v září 2007, poslal ředitel rovněž v posledním červnovém týdnu dopis.

Zvedla se obrovská vlna rodičovské nevole. Většina rodičů budoucích prvňáčků zapsala své děti na ZŠ Zelenou právě z toho důvodu, aby se jejich dítě nemuselo pohybovat v romské lokalitě, a teď tam jejich dítě stejně bude muset chodit do školy. Navíc se o celé situaci dozvěděli poslední červnový týden, což rovněž velice kritizovali. Nelíbil se jim ani způsob, jakým jim ředitel celou záležitost oznámil. Rodiče se vzbouřili, ředitele slovně napadali a situace se stala neúnosnou.

Byla svolána speciální třídní schůzka, kam byli pozváni všichni rodiče budoucích žáků prvních a druhých tříd. Schůzky se účastnil ředitel ZŠ Zelené, vedoucí Odboru školství, kultury a tělovýchovy Magistrátu města X a náměstkyně primátora pro záležitosti týkající se školství. Město a ředitel školy se snažili obhájit své rozhodnutí, ale rodiče nesouhlasili. Sepsali petici proti tomuto řešení, kterou odevzdali na magistrátu. Zabývali se jí zastupitelé, ale zamítli ji, protože neměla příslušné náležitosti.

Ředitel ZŠ Zelené svolal schůzi ředitelů všech škol ve městě X, kde jim vyložil situaci na ZŠ Žluté a ZŠ Zelené. Připravil je na možnost, že rodiče dětí umístěných na ZŠ Žlutou budou chtít své děti zapsat na jiné školy. Ostatním ředitelům řekl, že děti mají zapsat na své školy pouze v případě, kdy budou jejich rodiče kvůli této záležitosti opravdu silně na ředitele apelovat. Tato informace se však dostala na veřejnost, rodiče se vzbouřili, že ve městě existuje jakési nepsané pravidlo, které jim zakazuje zapsat své dítě na jinou školu (ze zákona nic takového samozřejmě není možné).

Vlna rodičovské nevole se tím ještě rozdmýchala. Celou záležitost rodiče sepsali a odeslali ombudsmanovi, který se s ní ale vůbec nezabýval, protože toto je věc v samostatné působnosti jednotlivých škol. Rodiče žáků prvních a druhých tříd odvedli 3. 9. 2007 své děti do nové školy na ZŠ Žluté. Nakonec své děti přehlásilo na jiné jihlavské školy pět rodičů.

Celá záležitost byla rodičům sdělena poslední červnový týden. Rodiče žáků ze ZŠ Žluté nebyli připravováni na možnost zániku nebo sloučení školy se školou jinou. Rovněž rodiče ze ZŠ Zelené netušili, že se něco podobného děje. Škola jim vše sdělila písemně, v podstatě jim

nedala možnost celou situaci nějak ovlivnit, vyjádřit se k ní. Až na základě vlny odporu rodičů byla svolána jakási výjimečná třídní schůzka. Bylo již ale příliš pozdě na to, aby rodiče mohli ještě zasáhnout a situaci svými názory změnit.

Nabízí se tedy otázka, zda třídní schůzky mají smysl, když se na nich podstatné věci neřeší. Skutečně závažné zprávy se rodičům sdělují dopisem. A pokud se závažné situace vůbec řeší, rodiče nemohou rozhodnutí vyšších orgánů stejně změnit. Prostudovala jsem výroční zprávy ZŠ Žluté a o úbytku žáků se tam nikde nehovoří. Rodiče tedy opravdu neměli možnost zjistit, že hrozí tato situace. Ptala jsem se také J. K., zda rodiče mají možnost nějakým způsobem ovlivnit na třídních schůzkách nebo i prostřednictvím rodičovských sdružení rozhodnutí ředitele školy nebo zastupitelstva města. J. K. řekl, že tato rozhodnutí více méně rodiče ovlivnit nemohou. O škole rozhoduje v první řadě zřizovatel a tím je právě magistrát daného města.

A k čemu tedy slouží komunikace školy s rodinou, když v opravdu závažných situacích škola s rodiči nekomunikuje nebo jim informace sdělí formou dopisu nebo telefonického kontaktu? Má přímý kontakt rodičů a učitelů na třídních schůzkách ještě smysl?

Měla jsem možnost mluvit také s učiteli ze ZŠ Zelené a zajímal mě jejich názor jako pedagogů i jako potencionálních rodičů dětí, kterých by se týkalo toto sloučení. Hovořila jsem o tom se dvěma pedagožkami L. H. a Z. H. Obě učí na druhém stupni, takže se jich změna příliš netýkala, protože na ZŠ Žlutou se přemístil pouze stupeň první. Obě učitelky se zastávaly ředitele, že situaci vyřešil dobře a korektně. První učitelka Z. H. uvádí, že jako učitelka si myslí, že sloučením dětí i škola jedinež získaly. Mají teď nové, hezké prostory, více místa. Jedinou nevýhodu vidí v dojíždění, zdá se jí, že školy jsou od sebe příliš daleko. Kdyby si měla představit sebe na místě rodičů dětí prvních a druhých tříd, říká, že by proti tomuto řešení nic neměla, vadilo by jí jen to dojíždění.

Druhá pedagožka L. H. si také myslí, že škola získala hezké prostory moderně vybavené pro výuku první a druhé třídy. Ale kdyby si měla představit sebe jako rodiče dítěte, které má chodit na ZŠ Žlutou na romském sídlišti, okamžitě by své dítě přehlásila na jinou školu. Dodává však, že kdyby její dítě mělo chodit do této školy, nemohla by ho přehlásit, protože jako zaměstnankyni školy by jí to bylo hloupé.

Stejný názor má i vedoucí odboru školství J. K. Řekl, že jako úředníkovi mu toto řešení připadá jako nejvhodnější a nejekonomičtější. Ale jako rodiči by se mu toto opatření také nelíbilo. Uvedl, že by nechtěl, aby jeho dítě chodilo do školy v romské čtvrti a dojíždělo autobusem.

Zajímalo mě také, jak by rodičovské sdružení při ZŠ Červené, jehož předsedou je J. V., se kterým jsem hovořila o rodičovských sdruženích, řešilo situaci, ve které se ocitli rodiče po sloučení ZŠ Žluté a ZŠ Zelené. J. V. řekl, že rodičovské sdružení v této chvíli má možnosti, kterých využili i rodiče dětí ze ZŠ Zelené. Svolali schůzi, kontaktovali zástupce magistrátu, sepsali petici. Jiné řešení nebylo. Konečné rozhodnutí má totiž o škole její zřizovatel a tím je město X. Rodičovské sdružení tedy nemá pravomoc ho nějak změnit. Se školou může komunikovat, spolupracovat, ale vyžaduje to delší úsilí. Nelze to řešit jen jedním náhlým protestem.

Jak již bylo několikrát uvedeno, popisovaná situace velmi ovlivnila tuto práci. K situaci se vracím i následující kapitoly a blíže ji analyzuji. Zabývají se rolemi rodičů dětí sloučených škol, funkcemi rodičovských sdružení a aktivitou rodičů v nich. Práce hledá příčiny, které pravděpodobně mohly celou tuto situaci vyvolat. Pokládá si také otázky, jak zefektivnit komunikaci rodiny a školy, aby se podobné události opakovaly co nejméně.

5. Formální popis komunikace učitele s rodiči

Jak již bylo uvedeno, tradičním komunikačním prostředkem pro výměnu informací mezi školou a rodinou jsou třídní schůzky. S rozvojem ochrany osobních údajů se zvyšuje počet individuálních pohovorů. V současné době se na školách také stále více objevuje komunikace s rodiči bezkontaktní, tzn., aniž by rodič musel vyhledat učitele k přímému pohovoru. Školy využívají elektronických žákovských knížek, rodiče své děti omlouvají ze školy SMS zprávami a informace o dětech stále více chtějí získávat prostřednictvím e-mailů, jak uvedla i A. D., třídní učitelka první třídy ZŠ Modré: *„Rodiče se hodně ptají, hodně se používá třeba e-mail, rodiče mi píšou.“* Třídní učitelka I. D. na pozorované třídní schůzce v první třídě na ZŠ Žluté v září 2007 rodičům řekla: *„Není problém, když bude dítě nemocné, abyste ho omluvili SMS. Kdyby vám taky nebylo něco jasné a nedostali byste se do školy, napište mi e-mail.“*

Přesto však jako komunikační prostředek školy a rodiny stále přetrvávají třídní schůzky. Mohli bychom je ještě dále rozdělit, a to na klasické třídní schůzky, na individuální pohovory a na atypické třídní schůzky. Blíže je a také elektronickou komunikaci školy a rodiny bude specifikovat tato kapitola. Elektronická komunikace sice nepatří do přímého styku učitele s rodičem, ale stala se jakýmsi fenoménem dnešní doby, proto se jí věnuje i jedna z podkapitol.

5. 1. Klasické třídní schůzky

Klasické třídní schůzky - tento typ kontaktu školy s rodiči je běžně označován jako třídní schůzka, rodičovská schůzka a ve městě X je pak používán pojem rodičovské sdružení, jak jsem se již zmiňovala v úvodu práce. V práci bude ale užíván rovněž termín klasické třídní schůzky kvůli odlišení od ostatních typů schůzek určených pro komunikaci rodičů s učiteli. Klasické třídní schůzky mají své charakteristiky, které je odlišují od ostatních způsobů interakce rodiny a školy. Hlavní odlišností třídních schůzek od individuálních pohovorů je počet zúčastněných. Rodičovské schůzky se konají ve třídách a je zde přítomno více rodičů naráz. Další charakteristiky tohoto typu komunikace rodiny a školy jsou podrobněji vymezeny v následujících podkapitolách.

Typ klasických třídních schůzek vyhovuje dle rozhovorů s třídními učitelkami spíše pedagožkám s víceletou praxí. Projev před více lidmi jim již nedělá takové obtíže, i když rovněž u těchto učitelek se ještě objevují jisté obavy z kontaktu s rodiči na klasických třídních schůzkách. Naopak, jako pozitivum uvádějí, že mohou mluvit naráz ke všem rodičům a neztrácí tak čas jednotlivě s každým rodičem. Někteří učitelé také věří, že při těchto schůzkách

se rodiče navzájem poznají a mohou tak lépe spolupracovat. Rodičům pak třídní schůzky vyhovují v tom směru, že se mohou okamžitě všichni vyjádřit k danému problému, ihned se jim dostane zpětné vazby a mohou celou záležitost prodiskutovat i s ostatními rodiči.

5. 1. 1. Časové vymezení třídních schůzek

Rodičovské schůzky na dvou školách, které jsem měla možnost navštívit, iniciuje škola. Škola také určuje, který den a v kolik hodin má možnost rodič prokonzultovat s učitelem záležitosti týkající se vzdělávání a prospěchu jeho dítěte. Pro setkávání rodičů a učitelů školy nejčastěji časově vymezují úterý nebo čtvrtek v odpoledních hodinách.

Klasické třídní schůzky se na základních školách konají nejčastěji třikrát do roka. První probíhá na začátku školního roku (v září nebo v říjnu), druhá schůzka je většinou před pololetím (v lednu) a třetí před koncem školního roku (v květnu nebo v červnu). Říjnové rodičovské schůzky jsou především informativní. Řeší se na nich organizační záležitosti, průběh školního roku, lyžařské výcviky, plavání. Učitelé sdělují rodičům, jaké pomůcky budou děti v průběhu školního roku potřebovat. Důležitým bodem je také volba předsedy třídy, který se bude scházet s ředitelem školy na informačních schůzkách rodičovského sdružení.

Štech a Viktorová (in Kolláriková, 2001) tento počet třídních schůzek v průběhu školního roku považují za nedostačující, nicméně učitelé a rodiče dle rozhovorů, které jsem s nimi provedla, považují jejich množství za dostačující. Oslovené učitelky ze ZŠ Zelené, považují počet schůzek s rodiči za přehnaný. Což je ale ovlivněno také častým konáním individuálních pohovorů. Z. H. ze ZŠ Zelené v rozhovoru na otázku, zda jí vyhovuje počet třídních schůzek konaných na její škole, řekla: *„Nevyhovuje. Na naší škole je to příliš často. Třikrát do roka je velký rodičák a pak je čtyřikrát informační odpoledne. Těch schůzek je hrozně moc, rodičů pak chodí málo a já se jim nedivím. Kdo by běhal skoro každý měsíc do školy? ”*

Jedním ze specifíků klasických třídních schůzek je také jejich doba trvání. Délka se pohybuje od deseti do sedmdesáti minut. Delší třídní schůzky jsou většinou v září nebo v říjnu, kdy se rodičům sdělují informace o průběhu školního roku, pomůckách, hlasuje se o zástupci třídy na schůze rodičovských sdružení s ředitelem apod. Třídní schůzky jsou také delší v „přelomových“ ročnících.

Konkrétně se jedná o první třídu, kdy dítě nastupuje do školy (*pod vedením třídní učitelky I. D. trvala rodičovská schůzka 70 minut, pozorováno v září 2007, 1. třída ZŠ Žluté*), o třetí třídu, kdy dítě přebírá ve většině případů jiná pedagožka (*třídní učitelka B. U. měla*

třídní schůzku 60 minut, pozorováno v září 2007, 3. třída na ZŠ Modré) nebo i o pátou třídu, kdy dítě od nového školního roku přejde na druhý stupeň (*třídní učitelka B. U. vedla schůzku 50 minut, pozorováno v květnu 2007, 5. třída na ZŠ Modré*).

Krátké třídní schůzky většinou mají pedagožky, které mi v rozhovoru sdělily, že by raději uvítaly individuální konzultace. Třídní učitelka 9. třídy L. H. ze ZŠ Zelené uvedla v rozhovoru, že třídní schůzky pod jejím vedením trvají přibližně 10 minut: „*Tak 5-10 minut. Když se řeší nějaký kázeňský problém, tak třeba půl hodiny. Ale myslím, že rodiče jsou rádi, že můžou jít co nejdřív domů. Tak se snažím je tam moc nezdržovat.*” Krátké třídní schůzky podporuje také třídní učitelka Z. H. v 7. třídě v ZŠ Zelené.

Délku třídní schůzky rovněž ovlivňuje postoj učitelky k rodičům, záleží, jak si třídní učitelka myslí, že rodiče vnímají třídní schůzku. Pokud má sama názor, že třídní schůzka rodiče otravuje, snaží se třídní schůzky mít kratší.

D. N. v rozhovoru uvedla: „*Vím, co rodiče čeká. Mám dvě děcka, tak vím, co chci na rodičáku slyšet a jít pryč. Podle toho se snažím k rodičům přistupovat. Chci, aby to pro ně bylo přínosné, aby je to moc nezatěžovalo. To se asi změnilo, to jsem začala dělat až po dětech.*” Třídní schůzky pod jejím vedením trvají 30 minut.

Délka třídních schůzek však také velmi záleží na zájmu a aktivitě rodičů. Třídní učitel si připraví informace, které má dle pokynů ředitele rodičům sdělit, obecně ohodnotí práci a chování dětí ve škole a pak dá slovo rodičům. Pokud rodiče mlčí, nechtějí se vyjádřit, je jasné, že třídní schůzka je krátká. Někdy jsou ale rodiče velmi aktivní a pokládají spoustu dotazů, pak se samozřejmě délka třídní schůzky protáhne. Délka rodičovských schůzek se prodlužuje i následným individuálním konzultováním problémů s třídním učitelem.

Z. H. v rozhovoru o délce třídních schůzek uvedla: „*15 minut říkám ty obecné záležitosti a 15 minut stejně řešíme individuálně různé záležitosti. To rodiče pak stejně čekají na chodbě a po jednom mi chodí dovnitř.*”

Dalším příkladem pak je pozorovaná třídní schůzka páté třídy v ZŠ Modré z května 2007. Na třídní schůzku přišlo patnáct rodičů, na konzultaci s třídní učitelkou po skončení schůzky čekalo třináct rodičů z celkového počtu patnácti přítomných rodičů. Rodiče tedy i po hromadném prodiskutování různých záležitostí mají potřebu s učitelem ještě individuálně konzultovat, čímž se délka třídních schůzek prodlužuje, rodiče musí na možnost konzultace s třídním učitelem čekat i desítky minut. To samozřejmě také zčásti zapříčiňuje jejich negativní

postoj k třídním schůzkám. Čas je pro dnešní rodiče velmi vzácný, a pokud se ho již odhodlají obětovat pro třídní schůzku, chtějí zde alespoň získat co nejvíce informací o svém dítěti.

5. 1. 2. Témata probíraná na třídních schůzkách

Témata probíraná na třídních schůzkách jsou ovlivněna časovým vymezením v průběhu školního roku. Na začátku roku se probírají především témata týkající se organizace nastávajícího školního roku. V pololetí se na třídních schůzkách řeší prospěch a chování žáků, ale v rovině obecné. Třídní učitel musí dodržovat ochranu osobních informací žáků. Musí tedy před rodiči mluvit obecně o prospěchu třídy, ne jednotlivě ke každému dítěti. Rodičovské schůzky na konci školního roku mají opět jiný charakter. Hodnotí se činnost dětí té dané třídy v průběhu celého školního roku, učitel se rovněž v obecné rovině vyjádří k prospěchu žáků.

Určitý posun v náplni schůzek je patrný také v tom, zda se jedná o schůzku s rodiči, jejichž děti odcházejí na druhý stupeň nebo na střední školu, ve srovnání s třídní schůzkou s rodiči, jejichž děti pokračují ve studiu dále na prvním nebo na druhém stupni téže školy. Učitel dle toho uzpůsobuje obsah informací, které rodičům na schůzce sdělí.

Konkrétně pak třídní učitelka ze ZŠ Modré se v květnu 2007 s rodiči dětí 5. třídy na třídní schůzce loučila. Dávala jim rady, jak své děti dále vychovávat, děkovala jim za spolupráci a radila jim, jak postupovat při učení na druhém stupni. Naproti tomu na ZŠ Zelené v květnu 2007 třídní učitelka 8. třídy rodičům rovněž děkovala za spolupráci, ale neloučila se s nimi. Třídu totiž vedla i v dalším školním roce.

Vliv na charakter třídních schůzek má také ročník, ve kterém se rodičovská schůzka odehrává. Odráží se to v informacích, které třídní učitel rodičům dává. Je jasné, že jiné informace bude rodičům podávat třídní učitelka 8. třídy a jiná témata pro komunikaci s rodiči bude volit třídní učitelka 1. třídy.

Na třídní schůzce v září 2007 ZŠ Žluté učitelka 1. třídy vysvětlovala rodičům, jak má jejich dítě mít ořezanou tužku na rýsování. Což by samozřejmě třídní učitelka např. 8. třídy rodičům svých žáků již nesdělovala.

Snažila jsem se zaměřit na témata, která se na třídních schůzkách probírají. Pokud je tedy obecně shrnu, hovoří se zde o zástupci rodičů třídy pro kontakt s ředitelem školy, probírá se školní družina, jídelna, nepovinné kroužky, organizace školního roku, formální záležitosti jako omluvenky, pomůcky žáků na vyučování, sběr papíru, školní výlet, zimní lyžařský výcvik, obecně se zde mluví také o chování a prospěchu žáků a mohla bych dále pokračovat.

Zdá se tedy, že na třídních schůzkách učitel s rodiči probere velké množství informací z různých oblastí, což však nemusí být v komunikaci s rodičem přínosné. Potvrdila to ve své práci i Hanzalová (2007). Autorka uvádí: „Třídní schůzky jsou přehušteny různorodými tématy, která se pro nedostatek času vyřešit nemohou, dotýkají se jich pouze povrchně, a tím je prezentují jako nedůležité a nemotivující“ (Hanzalová, 2007, s. 9).

5. 1. 3. Účastníci třídních schůzek

Další charakteristikou klasických třídních schůzek jsou účastníci schůzky. Na každé klasické rodičovské schůzce jsou přítomni minimálně dva rodiče naráz či jiní zákonní zástupci žáka a třídní učitel. Pokud by počet klesl na jednoho rodiče, jednalo by se již o individuální pohovor. Při pozorování třídních schůzek však byly zaznamenány rovněž takové schůzky, při nichž byly přítomny i jiné osoby - ředitel školy, vychovatelka, děti rodičů, jiní učitelé. Ve většině případů se jednalo o osoby, které sdělovaly rodičům informace týkající se určitého problému, a tyto osoby byly v dané oblasti povolanější než třídní učitel.

Příkladem může být rodičovská schůzka 3. třídy pozorovaná v září 2007 na ZŠ Modré. Třídní schůzky se účastnila učitelka německého jazyka. Agitovala další děti do kroužku německého jazyka. Podávala tedy rodičům podrobnější informace, které jim nemohla nabídnout třídní učitelka. Dalším příkladem je rodičovská schůzka 1. třídy pozorovaná v září 2007 na ZŠ Žluté. Na schůzce byla přítomna vychovatelka, která rodičům vysvětlovala vyzvedávání dětí z družiny a hovořila o nabídce zájmových kroužků.

V těchto případech se jedná o osoby stejného postavení, jako je sám třídní učitel. Výše postavené osoby - ředitel školy - vnášejí do třídních schůzek jistou autoritu a přicházejí v problémových momentech. Dochází k nim při řešení situací, kdy si rodiče vyžádají vyšší autoritu než je učitel, kdy rodiče mají zájem o informace, které by učitel rodičům poskytnout nedokázal, bylo by to nad rámec jeho kompetencí.

Podobnou situaci popisuje v rozhovoru L. H.: „Rodiče se naštváli kvůli horám, organizačním záležitostem, se kterými jsem neměla nic společného. Chtěli si stěžovat řediteli, takže jsem pro něj musela běžet, řvali tam na něj a já tam stála a klepala se. Bylo to hodně nepříjemné. Ředitel se to s nimi snažil řešit. Rodiče byli v právu, byla to jeho chyba, tak se to snažil nějak uhladit.“

Přítomnost dětí na rodičovských schůzkách není třídními učiteli příliš vítána. Na třídní schůzku první třídy ZŠ Žluté přišli tři rodiče i se svými dětmi. Ve všech případech se pak

jednalo o děti předškolního věku, které průběh třídní schůzky narušovaly. Dožadovaly se pozornosti rodičů i učitelky. Ta celou situaci řešila tak, že pro děti vyčlenila zadní lavici, dala jim papír a pastelky a snažila se je po dobu trvání třídní schůzky zabavit kreslením.

Pro efektivní využití možnosti komunikovat se školou je tedy pro rodiče i učitele přínosné, když se komunikace odehrává pouze mezi rodiči, učiteli, popřípadě v problémových situacích s vedením školy. Není příliš efektivní, pokud se schůzky účastní další osoby.

5. 1. 4. *Ochrana osobních údajů na třídních schůzkách*

Neopomenutelným fenoménem klasických třídních schůzek, který s postupem času nabývá stále většího významu, je ochrana osobních údajů žáků a jejich rodičů. Pedagogové řeší toto nařízení tak, že na hromadných schůzkách poskytují pouze obecné informace. Dobrým příkladem zobecnování konkrétních údajů je třídní schůzka v červnu 2007 v páté třídě ZŠ Modré. Učitelka B. U. hovořila o výsledcích diktátu svých žáků. Řekla rodičům: „*My víme, jak by se to mělo psát, ale my to zase napíšeme špatně, protože my se to nechceme naučit. Ale neberte to tak všichni, je nás pět.*” Nemohla konkrétně uvést jména žáků, kteří se nenaučili danou látku a dostali špatnou známku z pravopisného cvičení kvůli ochraně osobních údajů, proto musela mluvit pouze obecně.

Komunikace s rodiči na obecné úrovni je důvodem, proč si mnoho třídních učitelek stěžuje na rodičovské schůzky. Případá jim, že nemohou mluvit konkrétně k rodičům o výsledcích jejich dětí kvůli ochraně osobních údajů. Pak je dle jejich názoru zbytečné, aby se podobná setkávání s rodiči konala. L. H. ze ZŠ Zelené v rozhovoru uvedla, že má z tohoto důvodu raději individuální pohovory: „*Je tam snazší mluvit s rodičem, mluví se o konkrétním dítěti, nic se nemusí zobecňovat, což se na rodičáku nedá mluvit takhle konkrétně.*”

Třídní učitelka Š. L. ze 2. třídy ZŠ Modré našla metodu, jak sdělit rodičům informace o dítěti a ještě ochránit data před ostatními. Připravila rodičům soubor písemných prací, obrázků a dalších výtvorů, které jejich děti za poslední čtvrtletí vytvořily. Každému rodiči pak takovouto složku prací rozdala a on jí je po prohlédnutí zase odevzdal. Tak zabezpečila maximální ochranu osobních údajů, a přesto poskytla rodiči konkrétní výsledky práce jeho dítěte.

Samozřejmě, že příprava prací dětí pro rodiče zabere pedagogovi čas navíc, než kdyby shrnul výkony dítěte do jedné obecné věty o celé třídě. Z. H., třídní učitelka 7. třídy ze ZŠ Zelené, řeší tuto situaci jiným způsobem. Zve si rodiče po klasických třídních schůzkách ještě na individuální pohovory. Z. H.: „*15 minut říkám ty obecné záležitosti a 15 minut stejné*

řešíme individuálně různé záležitosti. To rodiče pak čekají na chodbě a po jednom mi chodí dovnitř."

Je tedy jen na pedagogovi, jak se naučí řešit sdělování osobních informací rodičům před celou třídou, aniž by porušil ochranu osobních údajů. Při komunikaci se všemi rodiči na klasických třídních schůzkách je to samozřejmě problematičtější.

5. 2. Informační pohovory

Informační pohovory jsou dalším možným způsobem komunikace rodičů se školou. Jsou to individuální konzultace, ve většině případů se týkají prospěchu a chování dítěte. Hlavním odlišením od klasických třídních schůzek je počet rodičů. Na informačních pohovorech konzultuje s učitelem vždy pouze jeden rodič. Individuální pohovory vyhovují spíše začínajícím učitelům. Je zde větší možnost prohodit problémy daného dítěte, učitel nemusí řešit otázku ochrany osobních dat. Rovněž rodičům tento způsob komunikace se školou velmi vyhovuje, dozví se informace týkající se přímo jejich dítěte.

Hlavní charakteristikou je tedy individuální přístup, soukromí. Další znaky individuálních pohovorů jsou zmíněny v následujících řádcích. Vypíchnuty jsou pak především ty, které se nějakým způsobem odlišují od charakteristik klasických třídních schůzek.

5. 2. 1. Počet informačních pohovorů

Individuální pohovory se na ZŠ Zelené konají čtyřikrát do roka, na ZŠ Modré se konají dvakrát do roka. Zajímavé pak je sledovat, že počet rodičů, kteří mají zájem individuálně prokonzultovat prospěch a chování svého dítěte s třídním učitelem, je závislý na počtu schůzek s třídním učitelem svého dítěte, který škola v průběhu školního roku rodičům nabízí. Jedná se o nepřímou úměrnost. Čím více možností konzultovat prospěch a chování dítěte individuálně je školou rodičům nabízeno, tím méně rodičů tento způsob komunikace využívá. Je tím míněno, že na každou schůzku pak přijde méně rodičů, než by jich chodilo, kdyby schůzek bylo méně. Naopak, čím méně individuálních pohovorů na dané škole je, tím více o ně rodiče mají zájem. Pro školu je tedy velmi těžké určit počet individuálních pohovorů tak, aby to všem rodičům vyhovovalo. Dokazují to dva příklady z pozorované školy Zelené a školy Modré.

Účast rodičů na individuálních pohovorech na ZŠ Zelené je menší než na klasických třídních schůzkách. Ty navštěvuje ale také jenom malý počet rodičů, přibližně polovina rodičů dětí zdané třídy, celkově je účast rodičů na schůzkách malá. *V dubnu 2007 na informační schůzku 8. třídy ZŠ Zelené přišli dva rodiče.* Menší účast na třídních schůzkách na ZŠ Zelené je

dle rozhovorů s učitelkami dána právě vysokým počtem možností setkání se s třídním učitelem. Rodiče mají možnost třikrát se účastnit klasických třídních schůzek a čtyřikrát s učitelem individuálně konzultovat prospěch a chování svého dítěte. Rodiče tedy mohou sedmkrát komunikovat se školou přímo, proto je pravděpodobně jejich účast na schůzkách nižší.

Ne všichni rodiče však využívají možnosti konzultace s třídním učitelem na individuálních pohovorech. Řada rodičů nemá čas chodit pravidelně každý měsíc na individuální pohovory, proto se účastní jen klasických třídních schůzek. Dozví se zde i organizační záležitosti, mohou pohovořit s ostatními rodiči a po skončení rodičovské schůzky mohou ještě individuálně konzultovat s třídním učitelem. Tak je tomu např. v 6. třídě ZS Zelené. Třídní učitelka Z. H. v rozhovoru uvedla: „15 minut říkám ty obecné záležitosti a 15 minut stejně řešíme individuálně různé záležitosti. To rodiče pak čekají na chodbě a po jednom mi chodí dovnitř.“

Na ZS Modré je počet individuálních pohovorů nižší, a právě proto rodiče mají po klasické třídní schůzce ještě potřebu s učitelem svůj problém individuálně konzultovat. *Bylo tomu tak i na třídní schůzce v květnu 2007 v 5. třídě. Po skončení schůzky chtěla s třídní učitelkou B. U. konzultovat většina přítomných rodičů.* Rodiče mají větší potřebu individuálně konzultovat témata týkající se svých dětí, než jim škola nabízí.

Dalo by se tedy říci, že rodiče v každém případě vyžadují vyšší počet individuálních pohovorů. Klasických třídních schůzek se již nemusí konat tolik, ale to neznamená, že by rodičovské schůzky měly zcela zaniknout na úkor individuálních pohovorů. Pro rodiče jsou důležité i organizační záležitosti školy. Každopádně by ale počet individuálních pohovorů měl převažovat nad třídními schůzkami.

5. 2. 2. *Témata diskutovaná na individuálních pohovorech*

Tématem individuálních pohovorů je samo dítě - žák. Nehovoří se zde prakticky o ničem jiném. Většina dotazovaných učitelek uvádí, že i proto jsou pro ně informační schůzky příjemnější. Mohou totiž přímo hovořit ke konkrétnímu dítěti, mají větší prostor s rodičem prodiskutovat daný problém.

Většina pedagožek neměla problém s mou přítomností na klasických třídních schůzkách, ale nestály o mou účast na informačních pohovorech, a to z důvodu ochrany osobních informací žáků a rodičů. Přítomnost na individuálních pohovorech mi umožnila pouze třídní učitelka L. H. z 8. třídy ze ZŠ Zelené v dubnu 2007. Na základě tohoto individuálního pohovoru bych chtěla demonstrovat témata, která se na individuálních pohovorech konzultují.

Pozorovaný individuální pohovor v 8. třídě ZŠ Zelené konaný v dubnu 2007 vedla učitelka L. H. Na setkání přišla matka, po ní dorazil ještě jeden otec. Děti obou rodičů měly studijní problémy. Učitelka rodičům sdělovala, jak mají s dětmi postupovat. L. H.: „Paní V, musíte na M. dohlédnout. V té matematice jí to opravdu nejde.“ Otec druhého dítěte se učitelce snažil oponovat: „Ale ono mu to prostě nejde, sám na to nestačí.“ Učitelka: „Ale pane D., Váš syn moc dobře ví, že jsem zřídila doučování, zapisovali si to i do žákovské knížky, Vy jste to dokonce podepsoval, tak neříkejte, že na to sám nestačí. Kdyby chtěl, mohl by klidně navštěvovat doučování. Vyřídte mu to ještě jednou. Musí s tou matikou něco udělat.“

Pokud shrneme obsah těchto dvou setkání pedagožky s rodiči, zjistíme, že nic podobného by se konkrétně nedalo řešit na klasické třídní schůzce, což mi potvrdila i sama třídní učitelka. Nemůže před celou třídou napadnout otce, že si nevšimá zápisů v synově žákovské knížce. Je to příliš osobní. Pedagožka také nemůže říct před celou třídou, že dívka M. má velké problémy v matematice a ať jí její rodič domluví. V dnešní době už to nejde. Učitelé jsou velmi vázáni ochranou osobních údajů. Proto si tato učitelka myslí, že schůzky individuální jsou mnohem lepší. S čímž souhlasí i většina dotazovaných třídních učitelek.

Hovořila jsem však i s pedagožkami, jimž individuální pohovory připadají zbytečné. Třídní učitelka D. N. z 1. třídy ze ZŠ Modré uvedla: „Na pohovory chodí jen ti, co se chtějí vyžvanit, nebo přepečlivé maminky. Oni se nejdou zeptat na dítě, jdou mi říct, co si myslí. Nebo sem chodí přepečlivé maminky, ale ty chodí na všechny schůzky. Jdou mě ujistit, že mají zájem. Na individuálních pohovorech se stejně nic nevyřeší. K tomu jsou potřeba vždy stejně všichni rodiče, aby se věci odsouhlasily jednohlasně všemi. Jednotlivec sám nic nevyřeší.“

Zdá se tedy, že individuální pohovory jsou určeny pro řešení problémů dětí. Učitelky to tak vnímají. Zde by ale mělo dojít k posunu. Každý rodič má právo s učitelem konzultovat, a to ať jeho dítě má nebo nemá problémy s chováním nebo prospěchem ve škole. Rodiče se mohou chtít poradit s učitelem, kde jejich dítě může ještě přidat, mohou chtít získat informace o dalším rozvoji jeho schopností. Tématem individuálních pohovorů by určitě neměly být jen problémové situace. To si, bohužel, řada pedagogů ještě neuvědomuje.

5. 3. Atypické třídní schůzky

Některé typy přímé komunikace rodiny a školy nespádají pod klasické třídní schůzky ani pod individuální pohovory. Nějakým způsobem nesplňují výše uvedené charakteristiky. Především se jedná o schůzky, které se konají mimo třídu, v některých případech i mimo školní rok. Je na nich přítomno více rodičů z jiných tříd a takovéto typy schůzek ani nemusí řídit sám

třídní učitel. Přesto však tento typ schůzek pod třídní schůzky patří, protože se zde setkávají zástupci školy (třídní učitel, v některých případech i ředitel školy) se zákonnými zástupci žáků.

Z příkladů bych mohla uvést schůzku rodičů, která se konala v srpnu 2007 ve městě X. V tomto případě je porušeno hned několik základních charakteristik. Této schůzky se účastní rodiče více tříd, ředitel školy, zástupci města, koná se mimo školní rok. Informace čerpám z rozhovoru s vedoucím Odboru školství Magistrátu města X a z rozhovoru s otcem O1.

V srpnu 2007 se ředitel ZŠ Zelené rozhodl pro mimořádnou rodičovskou schůzku, aby rodičům vysvětlil, proč došlo ke sloučení ZŠ Zelené se ZŠ Žlutou a jak bude zajištěn provoz na ZŠ Žluté. Na rozhodnutí se podílel i vedoucí odboru školství a zastupitelka města pro věci týkající se školství. Proto i oni byli na této schůzce přítomni.

Při klasických rodičovských schůzkách si učitelé často stěžují na pasivitu rodičů, na to, že se rodiče do průběhu schůzky příliš nezapojují. I v tomto bodě bylo setkání rodičů v srpnu 2007 atypické. Rodiče se zapojovali, a to přímo bouřlivě. Kritizovali vedení školy a nesouhlasili s rozhodnutím odboru školství.

Jak jsem již uvedla, atypické třídní schůzky se mohou konat na různých místech, v různých podobách. Ptala jsem se učitelek, zda by si dokázaly představit, že by uspořádaly setkání s rodiči někde jinde než ve své třídě. Ani jednu z nich to nenapadlo. B. U. uvedla, že by to bylo hezké mít schůzku v nějaké kavárně, ale že ví, že by všichni rodiče stejně nepřišli. S čímž korespondují odpovědi rodičů na toto téma. Z dotazovaných rodičů nikdo nestojí o to, aby se schůzka konala mimo třídu jejich dětí, např. v kavárně.

Matka M1 uvedla: *„Nechceme si ze schůzek udělat čajový dýchánek. Je to prostě jen povinnost navíc. Každý se stejně už vidí doma. Já jsem unavená z práce, doma mě čeká práce další. Myslím, že většina zaměstnaných matek to má úplně stejné.“*

Matka M2 s konáním schůzek ve třídě rovněž souhlasí: *„Myslím si, že je dobře, že se rodičovská sdružení konají ve třídě, alespoň vidím, v jakém prostředí se má dcera učit.“*

Hanzalová (2001) ve své práci uvádí, že rodiče ani nenapadne, že by třídní schůzky mohly probíhat jinak a že by komunikace mezi nimi a třídním učitelem mohla vypadat úplně jinak. S tím ale nesouhlasím. Rodiče přemýšlejí o třídních schůzkách, i o komunikaci s učitelem. Ví, který typ schůzek jim vyhovuje (více v kapitole Pohled rodičů). Uvědomují si, že třídní schůzky by mohly probíhat méně formálním způsobem, že by se při nich mohla podávat káva apod., chtějí si však mezi sebou a školou udržet jakýsi distanc. Více se tomu pak věnuje kapitola Pohled učitelů versus pohled rodičů na třídní schůzky.

5. 4. Internetová komunikace

Již v úvodu byla položena otázka, zda v dnešní době elektronické komunikace mají klasické třídní schůzky ještě smysl. Stejnou otázku si v rozhovoru pokládá otec Ol. Přemýšlí, zda v době internetové komunikace třídního učitele s rodiči budou mít klasické třídní schůzky ještě smysl. Proto se tomuto typu komunikace rodičů s třídními pedagogy věnuje následující podkapitola.

Stále více základních škol přechází na elektronické žákovské knížky, komunikuje s rodiči přes e-mail. V pozorované ZŠ Zelené již tento systém funguje od září roku 2007. Znamky zapisují učitelé žákům po vyzkoušení do počítače. Každý žák a rodiče žáka mají pak své heslo, díky kterému mají přístup ke všem známkám, které jejich dítě získalo ve vyučování. Odpadá tak falšování a zapomínání žákovských knížek a rodiče mají okamžitou kontrolu výsledků práce svého dítěte ve škole. Učitelé a rodiče spolu již také komunikují prostřednictvím e-mailové korespondence. Což mi potvrdila i učitelka A. D. Řekla: „...*hodně se používá třeba e-mail, rodiče mi píšou.*”

Ne všichni učitelé však komunikaci s rodiči prostřednictvím e-mailu nebo SMS zpráv považují za vhodnou a dostačující. L. H. uvádí: „*Je to sice dobrá věc, ale české školy na to nejsou připraveny. Když máme čtyři učitelky v kabinetě jeden počítač, tak to prostě není jen tak. Hlavně si pak připadám jako úřednice a ne jako učitelka, když pořád něco tūkám do počítače. Také si myslím, že e-mailová komunikace nenahradí osobní kontakt, může pak vzniknout spousta nejasností.*”

Podobný názor má i několik rodičů, kteří v dotazníku o třídních schůzkách uvedli, že komunikace s učitelem pomocí e-mailů nenahradí osobní kontakt rodiče se školou.

Našly se však i opačné názory. Otec Ol v rozhovoru uvedl, že v internetové komunikaci vidí velkou budoucnost spolupráce školy s rodinou. Je jen otázka, jak se k tomu školy postaví. Několik dalších rodičů v dotaznících napsalo, že pokud bude škola s rodiči komunikovat prostřednictvím e-mailu, bude tato komunikace dostačující a třídní schůzky ztratí smysl. Při případných nejasnostech už bude stačit např. individuální pohovor s učitelem.

Internetová komunikace je velmi rychlá, dá se s ní během několika vteřin sdělit velké množství informací, a to všem rodičům najednou. Témata probíraná na třídních schůzkách (prázdniny, opravy, stravování) by se tak dala zveřejnit mnohem rychlejší formou. Nelze však takto diskutovat o problémech dítěte. Většina rodičů se tedy shoduje v tom, že kontakt s učitelem bude nutný, ale změní se pravděpodobně z hromadného setkávání s rodiči na klasických třídních schůzkách na individuální pohovory a organizační záležitosti a známky se

budou řešit elektronicky. Internet, čehož některé školy již prakticky využívají, by mohl sloužit rovněž k reprezentaci školy. Škola může na svých webových stránkách uvést, jaké výhody má studium v jejím zařízení. Přesto však mnoho škol není ještě na elektronickou komunikaci s rodiči připraveno.

Cílem této kapitoly bylo shromáždění základních informací o způsobech komunikace školy a rodiny. Vymezené základní možnosti této komunikace a související témata jsou pak dále rozvíjena v následujících kapitolách, a to z pohledu učitelů i rodičů.

6. Pohled učitelů

Každé třídní schůzky se účastní učitel, a to učitel třídní. Třídní učitel má oproti ostatním pedagogům specifické povinnosti, jak o nich hovoří Podlahová (2004). Jsou to povinnosti diagnostické, administrativní a informační. Mezi informační činnost řadí Podlahová (2004) především povinnost třídního učitele informovat rodiče o prospěchu a chování žáka. Jednou z možností, jak informovat rodiče, jsou pak podle autorky programově připravené třídní schůzky.

O tom, že rodičovské schůzky patří do pracovní náplně třídních učitelů, hovoří i vyhláška MŠMT č. 263/2007 Sb. Konkrétně povinnost spolupráce s rodiči a ostatní veřejností spadá v této vyhlášce pod souborné označení další práce související s přímou pedagogickou činností dohodnuté s pedagogickým pracovníkem. Z legislativy i z odborné literatury tedy vyplývá, že třídní učitel musí rodičovské schůzky konat povinně. Ale jaký je osobní pohled učitelů na třídní schůzky?

Pro získání odpovědí na tuto otázku jsem provedla osm rozhovorů s třídními učitelkami ze ZŠ Modré a ze ZŠ Zelené, jak již bylo zmíněno v úvodu práce. Ze ZŠ Modré to byla učitelka D. N. (1. třída, 20 let praxe), A. D. (1. třída, 33 let praxe), A. P. (6. třída, 1 rok praxe), B. U. (30 let praxe, 5. třída a 3. třída), Š. L. (2. třída, 21 let praxe). Ze ZŠ Zelené jsem provedla rozhovor s P. H. (12 let praxe, 6. třída), s L. H. (8. - 9. třída, 4 roky praxe), Z. H. (7. třída, 1 rok praxe). Celé znění rozhovorů s učitelkami je pak v příloze. Většinu jsem položila 33 základních otázek. Některé učitelky byly ochotné se kvůli rozhovoru sejít i několikrát, u nich se pak počet otázek ještě rozšířil. Rozhovory jsem s učitelkami většinou prováděla ve škole v jejich kabinetech, jen ve dvou případech s učitelkami Z. H. a L. H. rozhovory probíhaly v kavárně. Všechny učitelky byly ochotné se mnou o třídních schůzkách komunikovat a velmi mi pomohly svou vstřícností.

Teoretický přístup učitelů k třídním schůzkám zpracovala odborně pouze Hanzalová (2007) ve své diplomové práci, jinak toto téma v obecné rovině nebylo nikdy žádným autorem teoreticky uchopeno. Většina odborníků se zabývá obecně učitelskou profesí, kompetencemi učitele atd. Často je v literatuře popisován vztah rodiny a školy, ale nikdo se nezabývá přímo vztahem a komunikací učitele s rodiči na třídních schůzkách. O nedostatku odborných pramenů ve své práci hovoří i Hanzalová (2007). Přesto si myslím, že je důležité tento vztah zkoumat, už proto, aby začínající učitelé měli možnost získat potřebné informace pro budoucí komunikaci s rodiči svých žáků. Na vysoké škole se jim tyto informace týkající se přístupu k rodičům

nedostanou, což uvedly i dotazované učitelky. Pouze jedna z nich se v rozhovoru zmínila, že byla na kontakt s rodiči na třídních schůzkách při vysokoškolském studiu připravována.

Přestože tedy budoucí učitel je prakticky nepoučen a neproškolen na práci s rodiči, je to právě učitel, kdo vede třídní schůzku. Je jen na něm, jaký obrázek si rodiče o třídních schůzkách udělají. Hanzalová dokonce uvádí: „Je to právě učitel, který má v rukou hlavní režii téměř všeho, co se na schůzce odehrává, tedy i to, do jaké míry dovolí rodičům, aby se projevíli“ (Hanzalová, 2007, s. 100).

Učitel je ve vztahu rodina a škola jedním z hlavních účastníků této komunikace. Jaký je tedy názor učitelů na třídní schůzky a individuální pohovory? S jakými pocity se učitelé chystají na rodičovské schůzky a co cítí po jejich ukončení? Mají z kontaktu s rodiči obavy? Následující podkapitoly se budou rovněž zajímat významy, které dotazované učitelky schůzkám s rodiči, ať už vědomě nebo nevědomě, přisuzují. Tato část práce se také dotkne velmi silné potřeby pedagogů prohodit s ostatními učiteli vedení třídních schůzek.

Kapitola vychází především z názorů učitelů, usiluje však také o jistou sebereflexi pedagogů. V závěru jsou sepsány postřehy učitelek, které se snaží na třídní schůzky a na své pedagogické vedení schůzek dívat očima rodičů

6.1. Subjektivní dojmy učitelek

Při rozhovorech s učitelkami mě zajímal jejich subjektivní pocit z třídních schůzek, zabývala jsem se emocemi, které v nich schůzky vzbuzují. Většina z nich nemá ke kontaktu s rodiči v této formě ryze kladný vztah, spíše naopak. Pouze jedna pedagožka A. D. (33 let praxe) v rozhovoru uvedla: „*7o záleží na třídě. Někdy jsem od rodičů ani nechtěla odejít, jak jsem je měla ráda.* “

V ostatních dotazovaných učitelkách rodičovské schůzky vzbuzují asociace v podobě povinnosti, nepříjemné záležitosti, na kterou se musí alespoň trochu připravit, je to další hodina, kterou musí strávit ve škole. D. N. (20 let praxe) říká: „*Mám další hodinu, musím se vrátit do školy, srovnat si myšlenky, nemůžu to odprásknout, musí to mít nějaký řád. Prostě práce.*“ Z třídních schůzek pak odchází s pocitem, že si vykonala svou práci: „*Odbyla jsem svoji práci, nepřemýšlím o tom dál, prostě jsem to udělala a je hotovo.* “

Učitelka P. H. (12 let praxe) odchází z třídních schůzek s tímto dojmem: „*Zas přišli jen rodiče dobrých žáků. Taková schůzka je pak zbytečná. Ti, co měli přijít a se kterými jsem opravdu potřebovala mluvit, nepřišli.* “

Většina učitelek odchází z třídních schůzek rovněž s pocitem úlevy, spokojenosti, že už mají tuto nepříjemnou záležitost za sebou. S čímž souhlasí Z. H. (1 rok praxe). „*Úleva, mám to za sebou. Rozhodně si v tom nelibuju.*“ A. P. (1 rok praxe), jak uvedla v rozhovoru, si po třídní schůzce pomyslí: „*A mám to za sebou.*“ Rovněž B. U. (30 let praxe) odchází s pocitem spokojenosti: „*Pocity jsou všelijaké. Je to asi podle rodičů, kteří přijdou na rodičák. Většinou chodí rodiče chytrých dětí, těm ani nemám co říct. Když přijde rodič problémového žáka, tak se snažím rodiči vysvětlit, jak se jeho dítě chová ve škole. Rodiče to většinou stejně ví. Ale mně se pak jako uleví, že jsem jim to řekla, že jsem to s nimi projednala. Uvolním se. Jsem spokojená, že to mám za sebou.*“

Dojmy třídních učitelek z rodičovských schůzek souvisí zřejmě s délkou pedagogické praxe. Hovoří o tom Š. L. (21 let praxe): „*Ted' v posledních pěti letech už (pozn. odcházím z třídních schůzek) s dobrým pocitem, ale nebylo to vždycky tak.*“ Možná proto jsou pocity třídních učitelek z kontaktu s rodiči s dlouholetou praxí pozitivnější než u učitelek začínajících.

Zážitky třídních pedagožek ze schůzek s rodiči jsou také ovlivněny formou a způsobem této komunikace. Např. L. H. (4 roky praxe) má z individuálních pohovorů s rodiči lepší pocit než z klasických třídních schůzek. Názorům pedagožek na klasické třídní schůzky a individuální pohovory se věnuje další podkapitola.

Lze tedy říci, že vztah pedagožek k rodičovským schůzkám je vesměs negativní, nemají z nich dobrý pocit, je to pro ně povinnost navíc. Vyvolávají v nich tyto pocity: povinnost, zbytečnost, po skončení schůzky pocítují uvolnění, spokojenost, že mají celou záležitost již za sebou. S přibývajícím zkušenostmi se jejich pohled na tento typ komunikace s rodiči přece jen mění k lepšímu, pocit úlevy po skončení třídní schůzky se přeměňuje na pocit uspokojení z dobře vykonané práce. Samozřejmě, že pocity učitelek jsou ovlivněny také jejich osobnostními vlastnostmi.

6. 2. Klasické třídní schůzky versus individuální pohovory

Názory dotazovaných učitelek na třídní schůzky a individuální pohovory se různí. Některé upřednostňují pohovor s rodiči v soukromí, další zas preferují hromadnou komunikaci s rodiči. Všechny se však shodují v tom, že komunikace s rodiči má pro ně nějaký specifický význam, a to ať klasické třídní schůzky, individuální pohovory nebo jakési individuální konzultace (hovoří o nich L. H.).

Např. učitelka A. D. z první třídy ze ZŠ Modré (33 let praxe) si myslí, že klasické třídní schůzky mají smysl, protože se zde rodiče mohou svobodně ke všemu vyjádřit.

V postkomunistické společnosti již mohou svobodně sdělit svůj názor a odhlasovat si změny. B. U. si zase myslí, že díky třídním schůzkám se tvoří mezi rodiči dětí jakýsi vztah, upevňuje se kolektiv.

Dalším významem je pak i zájem rodičů o své děti, které učitelky větším či menším dílem vyvozují z účasti rodičů na třídních schůzkách. Podle svých názorů na komunikaci s rodiči, které mi pedagožky sdělily v rozhovorech, jsem rozdělila významy třídních schůzek a individuálních pohovorů do významů primárních a sekundárních. Primárním významem pak myslím významy učitelkami sdělené (upevňování kolektivu, možnost informovat rodiče...). Sekundární význam znamená význam přímo nevyřčený. Učitelky přímo neřekly, že např. třídní schůzka má pro ně význam, protože podle účasti rodičů vidí, jak mají rodiče o své dítě zájem. Učitelky si přímo tuto souvislost neuvědomují, přesto se však o ní zmiňují v rozhovorech. Každý význam je pak rozebrán jak u klasických třídních schůzek, tak i u individuálních pohovorů. Oba typy schůzky jsou pro pedagožky totiž významné v jiném směru.

6. 3. Primární význam

Třídní učitelky obecně souhlasí s tím, že komunikace s rodiči má význam, ale význam pro ně mají jen některé typy schůzek s rodiči. Přímou o tom hovořily v rozhovorech, uvědomují si, proč přisuzují či naopak nepřisuzují význam určité formě komunikace s rodiči.

Obecně by šly postřehy učitelek k pravidelnému setkávání s rodiči rozdělit do dvou skupin. Na skupinu učitelek, které si myslí, že smysl a význam mají pouze klasické třídní schůzky, a druhou skupinu tvoří učitelky, které považují za smysluplnější informační pohovory. Podle preferencí učitelek jsem vytvořila tabulku číslo jedna, která je uvedena na konci této podkapitoly. Tabulka ukazuje, která z dotazovaných učitelek preferuje individuální pohovory a která klasické třídní schůzky. Preferuje, v tomto smyslu znamená, že má dle dané učitelky větší význam.

V tabulce je rovněž uvedena délka praxe ve školství každé učitelky. Dle rozhovorů s učitelkami se totiž ukázalo, že jejich názor na třídní schůzky nebo individuální pohovory souvisí s délkou jejich pedagogické kariéry. Do skupiny učitelek podporujících klasické třídní schůzky patřily pedagožky již s dlouholetou praxí. Učitelky s delší praxí, které považují klasické třídní schůzky za významnější, uváděly několik důvodů, proč si myslí, že rodičovské schůzky mají větší smysl než individuální pohovory.

Konkrétně učitelka B. U. páté třídy ze ZŠ Modré (30 let praxe) si myslí, že třídní schůzky mají smysl, a to proto, že se zde rodiče mají možnost seznámit mezi sebou, vytvořit

kolektiv. B. U. uvedla: „Kolektiv dětí se musí sjednocovat a je dobré, když se sjednotí i rodiče. Můžou si taky vyřešit, když mezi sebou něco mají. ”

Za významnější pokládá klasické třídní schůzky i D. N., učitelka v 1. třídě ZŠ Modré (20 let praxe). O individuálních pohovorech si myslí, že se na ně chodí rodiče, cituji, pouze „vyžvanit“. Dle pedagožky se zde nikdy nic podstatného nevyřeší, je to spíše prostor pro vypovídání se rodičů. „Mám ráda velké rodičáky. Na pohovory chodí jen ti, co se chtějí vyžvanit nebo přepečlivé maminky. Oni se nejdou zeptat na dítě, jdou mi říct, co si myslí. Nebo sem chodí přepečlivé maminky, ale ty chodí na všechny schůzky. Jdou mě ujistit, že mají zájem. Na individuálních pohovorech se stejně nic nevyřeší. K tomu jsou potřeba vždy stejně všichni rodiče, aby se věci odsouhlasily jednohlasně všemi. Jednotlivec sám nic nevyřeší. ”

Druhou skupinu tvoří pedagožky, které si myslí, že klasické třídní schůzky smysl nemají. Smysluplnější a významnější jsou pro ně individuální pohovory/konzultace. Opět je velice zajímavé, že skupinu tvoří ve většině případů čerstvé absolventky pedagogických fakult maximálně s pětiletou praxí v učitelství.

Konkrétně učitelka L. H. z 9. třídy ZŠ Zelené (4 roky praxe) uvádí: „Rodičovská sdružení nemají smysl, říkáme rodičům to, co jim už jejich děti doma dávno řekly. Pořád dokola omíláme pitný režim a obecně mluvíme o prospěchu a chování žáků ve třídě. Myslím si, že je to zbytečné zdržování rodičů i nás - učitelů. Ani informační odpoledne nemají smysl. Chodí sem stejně jen rodiče žáků, kteří to vůbec nepotřebují, a ti, jejichž děti mají problémy, stejně nepřijdou. Zavedla bych spíše jakési konzultace. Kdy by si rodiče zavolali, domluvila bych si s nimi individuálně termín a mohli bychom toho daleko více probrat. ”

Stejný názor má i učitelka A. P. ze 6. třídy ZŠ Modré (1 rok praxe): „Ty individuální jsou lepší, mám je radši. Je lepší, když jsem s rodičem sama. Probereme to, co se týká jen jeho dítěte. Taky mi přijde, že na individuálech ke mně rodiče nejsou tak nadřazení jako na rodičákách. Na velkém rodičáku není pořádně ani o čem mluvit. Na rodičovských schůzkách musíme mluvit obecně kvůli ochraně informací, rodiče se tak stejně nic nedozvědí. ”

Podobný názor má i učitelka Z. H. ze 7. třídy ZŠ Zelené (1 rok praxe): „Učím prvním rokem, takže se teprve rozkoukávám. Ale přijde mi, že ty klasické velké rodičáky moc smysl nemají. Nic pořádného se tam rodičům nedá říct. Jen takové ty obecné věci o chování a prospěchu žáků. Rodiče si to tam stejně většinou odsedí. Rodiče se chodí na rodičovská sdružení spíše ukázat, že mají o děti zájem, než že by čekali, že se tu něco dozvědí. Nemá to smysl. Smysl by asi měly individuální pohovory s rodiči, to se dají probrat konkrétní problémy

dítěte. To si myslím, že smysl má. I když stejně většinou chodí jen rodiče žáků, kteří to nepotřebují."

Mezi mladší učitelky, které by preferovaly individuální pohovory s rodiči, však patří i již zkušená pedagožka Š. L., učitelka ve 2. třídě v ZŠ Modré (21 let praxe). Ta by byla nejraději, kdyby s rodiči mohla individuálně mluvit co nejčastěji, protože má pocit, že jedině tak si může rodič udělat skutečnou představu o práci svého dítěte ve škole. Tu za hodinu strávenou na klasické třídní schůzce nikdy nemůže získat.

Tabulka č. 1 tedy souhrnně uvádí všechny názory učitelek. V prvním sloupci tabulky je uvedeno jméno učitelky, ve druhém sloupci je zaznamenána délka učitelčiny pedagogické praxe, ve třetím důvod jejího názoru a ve čtvrtém jsou důvody zobecněny pro lepší názornost.

Tabulka č. 1

Jméno	Délka praxe	Preference	Důvod	Zobecnění
D. N.	20 let	Klasická třídní schůzka	Na individuálních pohovorech rodiče žvaní, pro řešení situace nutnost přítomnosti všech rodičů.	Kolektiv rodičů
A. D.	33 let	Individuální pohovory	Situace se dá s rodiči lépe probrat.	Komunikace
P. H.	12 let	Individuální pohovory	Situace se dá s rodiči lépe probrat.	Komunikace
L.H.	4 roky	Individuální pohovory	Na klasických třídních schůzkách se mluví příliš obecně.	Komunikace
A. P.	1 rok	Individuální pohovory	Rodiče se na individuálních pohovorech nepovyšují, nemusí se mluvit obecně.	Nepovyšování, Komunikace
B.U.	30 let	Klasické třídní schůzky	Ucelí se kolektiv rodičů, vyřeší si zde své problémy.	Kolektiv rodičů
Z. H.	1 rok	Individuální pohovory	Na klasické třídní schůzce se mluví příliš obecně.	Komunikace
S. L.	21 let	Individuální pohovory	Rodič tak získá přesné informace o svém dítěti.	Informovanost

Komunikaci s rodiči tedy všechny pedagožky považují za významnou. Třídní schůzky jsou důležité pro spolupráci mezi rodiči navzájem, napomáhají utvoření kolektivu rodičů dané třídy a mají rovněž význam při řešení organizačních záležitostí, kdy rodiče musí hlasovat, hledat společné řešení. Individuální pohovory dle třídních učitelek nabízejí především možnost individuálně konzultovat s rodičem výsledky školní práce jeho dítěte. Mezi oslovenými učitelkami však převažuje skupina pedagožek, která preferuje, a za významnější považuje, individuální pohovory s rodiči. Mohou tak osobně probrat s rodiči prospěch a chování jejich dítěte a nemusejí se obávat např. porušení ochrany osobních údajů.

Existuje však ještě více důvodů, proč pedagožky upřednostňují individuální pohovory před klasickými třídními schůzkami. Jedním z důvodů jsou jejich obavy z hromadné komunikace se všemi rodiči svých žáků na rodičovských schůzkách.

6. 4. Obavy učitelek z komunikace s rodiči

Z rozhovorů s pedagožkami vyplývá, že většina třídních učitelek má pocit většího ohrožení na klasických třídních schůzkách než na individuálních pohovorech. Což je paradoxní, protože zde se dle názorů dotazovaných učitelek i rodičů neřeší nic konkrétního a podstatného. Probírá se obecně prospěch, chování, organizační záležitosti. Není zde prakticky prostor pro to, aby se odhalilo, zda je učitelka dobrou či špatnou pedagožkou. Daleko více příležitostí pro odhalení je na individuálních pohovorech, z nichž překvapivě učitelky obavy nemívají. Zdá se tedy, že daleko více obav pedagožky mají z toho, že si samy uvědomují, že třídní schůzky nejsou pro rodiče přínosné. Řeší se zde obecné záležitosti, které jsou schopny rodičům sdělit během deseti minut. Nemohou tedy prokázat nic o znalosti svých žáků, nemohou rodičům nic konkrétního poradit.

Obavy z klasických třídních schůzek dotazované učitelky rovněž spojují s nepříjemným pocitem z komunikace svíce lidmi. Cítí se proti davu rodičů bezbranné. Obávají se, že se objeví rodič, který je dostane do bezvýchodné situace, a tuto slabost učitelky uvidí všichni rodiče. D. N. uvádí: *„Nejtěžší by bylo, kdyby se objevil nějaký vrtavý rodič. Tak ta komunikace s ním, abych to udržela v rovině klidu, v normální komunikaci.“*

Obavy z klasických třídních schůzek ze stejného důvodu má i Z. H.: *„Na velkém rodičáku se na mě můžou vrhnout třeba za problém, který jsem nezavinila já, ale třeba vedení. Jenže odnesla bych to já. Když se něco děje, rodiče drží při sobě, tak z toho bych pak měla strach.“*

Zřejmě i tyto obavy ovlivňují učitelky při volbě významnějšího způsobu komunikace s rodiči a neměly by být opomínány.

6. 5. Sekundární význam

Pro pedagožky komunikace rodičů se školou na klasických třídních schůzkách nebo naopak na individuálních pohovorech význam má, a to z důvodů, které byly již zmíněny v tabulce č. 1. V tomto případě se jednalo o významy primární, které byly v rozhovorech učitelkami přímo uvedeny. V odpovědích se však objevily i ne přímo zmíněné důvody, tzv. sekundární významy třídních schůzek, kterými se blíže zabývá tato podkapitola.

Sekundárním významem třídních schůzek pro pedagožky, jak již bylo řečeno, je v tomto případě míněn význam přímo nevyřčený. Učitelky doslovně neřekly, že např. třídní schůzka má pro ně smysl, protože podle účasti rodičů na schůzkách vidí, jak mají rodiče o své dítě zájem. Učitelky si přímo tuto souvislost neuvědomují, přesto se však o ní v náznacích zmiňují v rozhovorech s nimi. Podobných nevyřčených důvodů se pak v rozhovorech objevilo několik.

6. 5. 1. Účast rodičů na třídních schůzkách a zájem o jejich děti

Jeden z nepřímo jmenovaných důvodů je pak posuzování rodiče a jeho dítě podle počtu účastí rodiče na třídních schůzkách. Podle účasti rodičů na schůzkách učitelé vyvozují, zda rodiče o dítě mají či nemají zájem. Učitelky, s víceletou praxí vyloženě říkají, že když vidí, že má rodič zájem o dění ve škole, chodí na schůzky, lze dle jeho účasti na třídních schůzkách soudit, že má zájem o dítě.

A. D. (33 let praxe, 1. třída v ZŠ Modré) říká: „*Na třídní schůzky chodí všichni rodiče, protože mají zájem o svoje děti. Je zde maximální zájem rodičů. Kdo nemůže, tak se přijde zeptat individuálně. Nemůžu říct, že by někdo vyloženě neměl zájem a nechodil na třídní schůzky vůbec.*”

D. N. (20 let praxe, 1. třída) uvedla: „*Na třídní schůzky chodí všichni, rodiče mají zájem o své děti, tak chodí.*”

Učitelky s méněletou praxí už v tomto tvrzení tak radikální nejsou. Učitelka L. H. (4 roky praxe, 9. třída v ZŠ Zelené) uvádí: „*Pokud je žák lajdák, rodiče mu nepodepisují žákovskou knížku a nechodí na rodičovské schůzky, tak vidím, že o dítě a o školu prostě nemají zájem. Pokud má dítě podepsanou žákovskou knížku, včas donese peníze na různé akce,*

ale rodič přijde na rodičovské sdružení třeba jen jednou, tak si myslím, že zájem má, ale stačí mu informace formou písemných sdělení. "

Pedagožka Z. H. (1 rok praxe, 7. třída v ZŠ Zelené) říká: *„Když žák nemá své věci v pořádku a rodiče nemají zájem získat nějaké další informace o žákovi na rodičovských sdruženích, tak nemají zájem o dítě. Asi se pak na ně i na to dítě tak dívám. Ale kdyby měl své věci v pořádku, tak by mě to asi nenapadlo, že rodiče zájem nemají. "*

6. 5. 2. Přílišná účast rodičů na třídních schůzkách a individuálních pohovorech

V souvislosti s účastí rodičů na třídních schůzkách si několik dotazovaných pedagožek zavedlo i jakýsi svůj profesní pojem. Často hovořily o „aktivní mamince“. „Aktivní maminku“ charakterizovaly jako rodiče, který chodí na všechny třídní schůzky i informační pohovory. Takový rodič je pasivní, jen poslouchá, co se děje. Ve většině případů je to pak právě matka dítěte. Její dítě je bezproblémové, nemá žádné kázeňské přestupky a jeho prospěch také není nijak výrazně podprůměrný. Tito rodiče jsou pro třídní učitelky na rodičovských schůzkách „nevítanými hosty“. Dle učitelek je zbytečné, aby rodiče bezproblémového dítěte (tzn. žádné kázeňské přestupky, žádný propad v prospěchu) docházeli na třídní schůzky. Jejich dítě je dostatečně informuje o dění ve škole i o svém prospěchu.

Třídní učitelka P. H. ze ZŠ Zelené (12 let praxe, 6. třída) mi dokonce řekla, že při odchodu z rodičovské schůzky odchází s myšlenkou: *„Zas přišli jen rodiče dobrých žáků.“* Má pak pocit, že ta schůzka byla docela zbytečná. Ti, co by měli mít zájem o dítě, nepřišli.

Třídní učitelka L. H. ze ZŠ Zelené (4 roky praxe, 9. třída) doslovně říká: *„Taková aktivní maminka jako by mi chtěla ukázat: Jsem tady, mám zájem o dítě, tak se dívej a zacházej i tak s mým dítětem. "*

Většina dotázaných pedagožek nemá tento typ rodičů ráda. Připadá jim pasivní, bez upřímného zájmu. Chodí se ptát na své dítě pokaždé, i když tento žák je naprosto bezproblémový. Pro pedagogy je to pak ztráta času. Učitelka D. N. z 1. třídy ze ZŠ Modré uvedla, že takovýto typ rodiče se chodí na individuální konzultace jen „vyžvanit“. Nikdy neřeší nic podstatného.

Učitelka Z. H. (6. třída ZŠ Zelená) říká: *„Nemám ráda takové rodiče, co chodí na všechny schůzky, i když nemusí, protože jejich dítě nemá problémy. Ale oni se pořád dokola budou chodit ptát, jak to tomu jejich Pepíčkovi jde. "*

Účast rodičů a počet jejich návštěv ve škole je tedy pro učitele v jistém směru významná. Je to jakési měřítko zájmu o dítě. Pokud je počet účastí na třídních schůzkách nebo individuálních pohovorech malý, učitelky usuzují, že rodič o dítě zájem nemá. Pokud je návštěvnost školy vysoká, pedagožky považují zájem rodiče o dítě za přehnaný a nepřiměřený.

Učitelky tedy vesměs mají jasně vymezenou hranici přiměřeného kontaktu s rodičem. Rodič se musí o své dítě starat, navštěvovat třídní schůzky, ale v přiměřeném množství. Rodiče však tuto hranici ujasněnou nemají, nemají konkrétní představu přiměřeného kontaktu se školou. Explicitně to však neřeší rodiče, ani škola. Toto téma je tabuizováno, nemluví se o něm.

Na rodiče, který má zájem o své dítě, ale jeho dítě je bezproblémové, je učiteli nazíráno jako na „aktivního rodiče“, se kterým není co řešit. U rodičů to tedy posiluje dojem, že se školy snaží řešit jen problémy, nikoliv rozvoj dětí, zvláště pak učitelky s delší pedagogickou kariérou. Ty mají názor, že výsledky dětí se mají pohybovat v normě, kolem průměru - což je optimální. Takové případy je pak zbytečné s rodiči na třídních schůzkách dále prodiskutovávat, další jejich rozvoj není v programu školy - není tak nutné ho řešit. Pozornost má být věnována především žákům problémovým. Této problematice se pak podrobněji věnuje kapitola Pohled učitelů versus pohled rodičů na třídní schůzky.

6. 5. 3. Překračování kompetencí pedagoga na třídních schůzkách

Hanzalová (2007) ve své práci uvádí, že by se pedagog měl vyvarovat přemíry nedůležitých informací, zabíhání a odbočování do nepodstatných detailů a důvěrností. Dle třídních schůzek, které jsem měla možnost pozorovat, se však „důvěrnosti“ dopouštěla většina pedagogů. Dokonce jsou třídní schůzky pro pedagogy v tomto směru sekundárně důležité.

Třídní učitelky při vedení pozorovaných třídních schůzek, často chtěly rodičům ukázat, že své žáky velmi dobře znají, někdy lépe, než rodiče sami. Neudržely si tak potřebný distanc od dítěte a jeho rodiny. Rodičovské schůzky představují pro učitelky prostor pro předvedení svých pedagogických kompetencí. Každý učitel, i když v rozhovoru to přímo žádná pedagožka neuvedla, chce na třídních schůzkách rodičům předvést, že jejich dětem rozumí.

Učitelky často hovoří o svých žácích a používají první osoby množného čísla. Počítají se za součást třídního kolektivu a chtějí tak dokázat, že dětem opravdu rozumí. Příkladem tomu je např. třídní schůzka ve třetí třídě v lednu 2007 na ZŠ Modré, kterou vedla třídní učitelka

B. U. Učitelka hovořila o podstatných jménech: „*My víme, jak by se to mělo psát, ale my to zase napíšeme špatně, protože my se to nechceme naučit.* ”

Příkladem by také mohl být proslov třídní učitelky B. U. ze schůzky v páté třídě v květnu 2007. Říkala rodičům, jak mají vychovávat své děti: „*Víte vůbec, kde ty vaše děcka po večerech lítají? Víte, s kým se stýkají? Sáhnete si na srdce a řekněte, jestli vždycky víte, kde máte své děti. A to by správný rodič vědět určitě měl.* ”

Mohlo by se zdát, že učitelé tím porušují své kompetence. Zasahují do věcí mimo školu, poučují rodiče, jak mají své děti vychovávat. Ale do jisté míry rodiče od učitelů očekávají radu a pomoc při výchově a vzdělávání svých dětí. Pokud učitel překračuje své kompetence, dokazuje tím rodiči, že je dobrý učitel. Je ale těžké stanovit hranici, do které rodiče ještě uznávají učitele jako profesionála, a kdy už jeho chování považují za zásah do svého soukromí.

Učitelé ukazují přesahováním pedagogických kompetencí nejen to, že jsou opravdovými profesionály ve svém oboru, mají zájem o děti, hodně o nich vědí, ale také rodičům naznačují svou sílu proti jejich případným protestům. Učitelé si tímto způsobem budují své pozice.

Překračování kompetencí se dopouštějí učitelé s několikaletou pedagogickou praxí. Začínající učitelky mají strach rodičům říkat, kde dělají chybu ve výchově svých dětí, dělá jim i problém kritizovat jejich dítě. Často také mají pocit, že se na ně rodiče na třídních schůzkách dívají jako na nezkušené.

Hovoří o tom L. H., učitelka 9. třídy ze ZŠ Zelené (4 roky praxe): „*Nejtěžší pro mě bylo mluvit před rodiči. Já jim mám radit, když jsem mladá holka a mám jim říkat, co mají dělat se svými dětmi?* ”

Překračování kompetencí pedagogů je tedy jev vyvíjející se s pedagogickou praxí a pomáhá učiteli dosáhnout sebevědomého a jistého postoje k rodičům. Čím více toho učitel o svých žácích ví, tím je potom na třídních schůzkách klidnější. Má toho rodičům o dětech více co říct.

L. H. hovořila o vývoji svého vedení třídních schůzek v souvislosti s délkou své pedagogické praxe. „*Jsem teď asi míň nervózní. Umím mluvit spatra a mám větší postřehy o dětech.*”

Začínající pedagogové mohou mít problém s překračováním kompetencí nejen díky malým zkušenostem, ale hraje zde roli i věkový rozdíl vůči rodičům. Mladí pedagogové často mají pocit, že rodičům ani nemohou nic vytýkat kvůli svému nízkému věku. Z. H., učitelka

7. třídy ze ZŠ Zelené (1 rok praxe) říká: „*Když jsem měla první rodičák, bylo mi hloupé, že mám poučovat rodiče. Rodiče i o 20 let starší, než jsem já. Já jim mám něco přikazovat?...*”

V tomto směru je však pro pedagoga důležité uvědomit si své postavení, jak uvedla i Z. H.: „*...ale řekla jsem si, že já jsem třídní učitelka jejich dětí a rodiče to tak musí brát a musí poslouchat, co jim říkám. Je to v zájmu jejich dětí.*”

P. H., učitelka 6. třídy ze ZŠ Zelené, 12 let praxe vzpomíná na své pedagogické začátky: „*No ze začátku na mě asi (pozn. rodiče) koukali a říkali si: No jo, taková holka nám bude něco povídat. Ale to jsem si asi jen myslela, jak se na mě dívali. Chovali se ke mně normálně a záleží taky na rodiči.*”

Podobné postřehy mi sdělily všechny dotazované třídní učitelky, které se nacházely v počátcích své pedagogické kariéry. Zároveň však uvedly, že jde spíše o jejich vnitřní pocit, že je rodiče berou jako mladé a nezkušené. Ani jedna z učitelek nezaznamenala případ, kdy by jí rodiče daly najevo, že je pro profesi učitelky příliš mladá a nezkušená.

Z. H. „*Ale z rodičů mi to najevo nikdo nedal.*” S čímž souhlasí i A. P., učitelka 6. třídy ze ZŠ Modré (1 rok praxe): „*Ze začátku jsem měla pocit, že se ke mně chovají jako k mladý holce. Taky na první rodičák si mě všichni přišli prohlédnout. Nebylo mi z toho moc příjemně. Ale asi to byl spíš můj pocit, než že by mi to dávali nějak přímo najevo.*”

Překračování kompetencí je tedy jev, který svědčí o pedagogické zdatnosti a zkušenostech učitelky. Je považován učitelkami i rodiči za něco přínosného. Tuto dovednost si učitelky osvojují postupně se svou rozvíjející se pedagogickou kariérou a umožňuje jim být jistější a sebevědomější v jednání s rodiči. Přesahování kompetencí pedagogem však může být pro rodiče i nepříjemné a tato skutečnost může podporovat negativní vztahy rodičů ke škole. Rodičům např. nemusí být příjemné, když jim učitel říká, jak mají vychovávat své dítě apod.

6. 6. Diskuze mezi pedagožkami o třídních schůzkách

Třídní schůzky se také často stávají předmětem debaty pedagogů. Druhý den po konání rodičovské schůzky třídní učitelky v kabinetě probírají průběh schůzek. Uvedla to většina pedagožek. Pouze dvě učitelky se o schůzkách s nikým nebaví. D. N. ze ZŠ Modré řekla: „*Ne, to nikdy. Ale jsou na škole kolegyně, které své pocity ventilují.*”

Zbytek dotazovaných třídních učitelek hovoří s ostatními kolegyněmi po skončení rodičovských schůzek o počtu rodičů, kteří přišli na třídní schůzku. Porovnávají si délku třídních schůzek a probírají, zda zodpověděly správně dotazy rodičů. Často chtějí slyšet, že se

v té dané chvíli na třídní schůzce zachovaly k rodičům správně. Dalo by se říci, že potřebuji nějaké srovnání svého vedení třídní schůzky s ostatními kolegy. Možná jim chybí zpětná vazba od rodičů, proto ji hledají mezi svými kolegy.

V některých situacích si učitelky nevědí rady, proto chtějí svůj problém konzultovat s kolegyněmi a najít společné řešení: Patří k nim např. A. D. „*Probírám to s kolegyní. Hlavně reakce rodičů. Ted' jsem třeba s ní probírala kamerový systém, který se na škole zaváděl. Rodičům v žádné třídě to nevadilo, jen těm mým a já jsem jim to měla nějak vysvětlit. Tak to jsem hodně řešila.*”

Potřebu konzultovat průběh schůzek s ostatními kolegy mají především začínající pedagožky, např. L. H. (4 roky praxe): „*Většinou, když se něco řeší, tak si povídáme, kolik rodičů přišlo, řeší se problémovi žáci. Chtěla jsem poradit, co s nimi. Ted' třeba řešíme, jak mám rodičům za rok říct, aby své dítě na gympl opravdu nehlásili.*”

Učitelkám s malou praxí chybí zkušenosti v komunikaci s rodiči. Osm z devíti dotázaných pedagožek uvedlo, že na vysoké škole nebyly nikdy připravovány na vedení třídních schůzek. Ani vedení škol pedagogům neposkytuje metodickou podporu v komunikaci s rodiči. Ředitelé pouze sdělí organizační záležitosti, které je potřeba rodičům na schůzkách sdělit. Proto potřebné informace hledají začínající učitelé u svých zkušenějších kolegů. V některých případech se jim však pomoc nedostane ani od učitelek s dlouholetou praxí.

A. P. (1 rok praxe) uvádí: „*Hlavně se ptám, jestli jsem zareagovala správně. Jestli jsem to rodičům dobře řekla. Ptala jsem se starší kolegyně, co mám na rodičáku říkat. A ona mi řekla, že velké rodičáky taky nesnáší, neví, co má rodičům říkat.*”

Projednávání třídních schůzek mezi kolegy je pro učitele přínosné. Často tak získají nadanou problematiku pohled z jiného úhlu. Získávají pocit, že mají možnost si s někým popovídat. Možná by však tato komunikace měla být profesionálně zaštitěna, na škole by měl být profesionál, se kterým by pedagogové mohli konzultovat své případné problémy s komunikací s rodiči. Touto záležitostí by se mělo tedy zabývat i vedení školy. Mělo by se snažit nastalé problémy s pedagogy probrat a usnadnit tak jejich komunikaci s rodiči.

6. 7. Názory třídních učitelek na pohled rodičů na třídní schůzky

Učitelky, jak již bylo několikrát uvedeno, si tedy více méně myslí, že třídní schůzky mají smysl, a to ať už klasické třídní schůzky nebo informační pohovory. Ale dle názoru dotazovaných učitelek si to už nemyslí rodiče.

Příkladem je tomu rozhovor s D. N. (21 let praxe, 1. třída). „*Vím, co rodiče na třídní schůzce čeká. Mám dvě děcka, tak vím, co chci na rodičáku slyšet a jít pryč. Podle toho se snažím k rodičům přistupovat. Chci, aby to pro ně bylo přínosné, aby je to moc nezatěžovalo. To se asi změnilo, to jsem začala dělat až po dětech.*”

Učitelé si uvědomují, že třídní schůzka může být pro rodiče pouze ztrátou času, proto se snaží třídní schůzky tomu uzpůsobit. Učitelka L. H. se snaží o co nejkratší schůzky, řekne rodičům opravdu to nejstručnější, aby je nezdržovala. Schůzky pod jejím vedením trvají 10 minut. Učitelka si myslí, že rodiče jsou rádi, že mohou jít brzo domů. L. H. zároveň zdůvodňuje, proč si myslí, že klasické třídní schůzky nemají pro rodiče význam: „*Rodičům říkám známky, ale dítě je má zapsáno v žákovské knížce, tak proč by sem rodič vůbec chodil? Neděje se tam nic tak důležitého.*” S čímž souhlasí i Z. H. Učitelka si myslí, že klasické třídní schůzky pro rodiče význam nemají. Říká: „*Rodiče si to tam stejně většinou odsedí.*”

Z odpovědí třídních učitelek vyplývá, že klasické třídní schůzky dle jejich názoru rodiče považují za zbytečné. Pedagožky je označují jako ztráta času. Hovoří o čase, který si rodiče ve třídě jen odsedí. Říkají, že se zde rodičům stejně nedostanou žádné nové informace, které by již neslyšeli od svých dětí. Na jednu stranu si pedagožky stěžují na pasivitu rodičů, na druhou přiznávají, že rodiče chápou a samy si uvědomují, že třídní schůzky rodičům mnoho prostoru pro jejich aktivitu nenabízejí. Řeší to však pouze zkrácením času rodičovských schůzek.

6. 8. Třídní schůzky a individuální pohovory na prvním a druhém stupni

Předchozí podkapitoly ukázaly, že třídní učitelky mají tedy různé názory na způsoby komunikace s rodiči. V podstatě se dělí na pedagožky upřednostňující klasické třídní schůzky a na pedagožky s preferencí individuálních pohovorů. Různé názory mají učitelky i na přítomnost rodičů na třídních schůzkách. Některé ji ztotožňují se zájmem rodiče o své dítě, jiné tuto souvislost nevidí. Zajímavé pak je, že pedagožky, které mají pedagogickou praxi přibližně stejně dlouhou, se shodují v názorech na výše zmiňovaná témata. Myslím si však, že jednu z hlavních rolí ve shodě jejich názorů hraje ještě jiný element. A to stupeň, na kterém pedagožka učí.

Na prvním stupni se nezájem rodičů o třídní schůzku opravdu často v očích učitelů zobrazuje jako nezájem o dítě. Na prvním stupni se většinou řeší věci, které nejsou pro rodiče dětí ještě příliš známé. Dítě na prvním stupni je také mnohem méně samostatné, potřebuje velkou podporu rodiče. Zájem rodiče o dítě se může projevit i formou přítomnosti na třídních schůzkách. Nepřítomnost na třídní schůzce na prvním stupni je také méně obvyklá než

nástupní druhém. Zatímco na prvním stupni dle rozhovorů s učitelkami i díky vlastnímu pozorování chodí téměř sto procent rodičů, na druhém stupni navštěvuje třídního učitele na těchto schůzkách ani ne padesát procent rodičů. Na druhém stupni už je méně obvyklé, že by rodiče pravidelně navštěvovali třídní schůzky, proto i pedagožky z druhého stupně nespojují tolik účast rodičů na třídní schůzce se zájmem o jejich děti.

Na prvním stupni je také komunikace rodičů se školou na klasických třídních schůzkách účelnější a ekonomičtější než na individuálních pohovorech. V prvních letech školní docházky dítěte rodiče potřebují především organizační informace (jakou má mít dítě tužku, jak je to s družinou, zájmovými kroužky). S tím se shodují i informace, které byly získány napozorovaných třídních schůzkách. Tyto informace je jednodušší pro pedagoga sdělit všem rodičům najednou. Je zbytečné podobné věci individuálně konzultovat s každým rodičem zvlášť. Na druhém stupni je však již situace jiná. Děti se stávají většími individualitami. Každému se daří lépe nebo hůře plnit školní povinnosti, mohou se objevit kázeňské přestupky. Tyto problémy je pak lepší řešit na individuálních pohovorech. Nejde je rozebírat na klasických třídních schůzkách.

Proto si tedy myslím, že pedagožky z prvního stupně preferovaly spíše klasické třídní pohovory, mezi ně patří např. B. U, která vyučuje třetí třídu na ZŠ Modré, a D. N., která učí v první třídě. Učitelky z druhého stupně pak považovaly za smysluplnější individuální pohovory, příkladem je L. H., učitelka 9. třídy na ZŠ Zelené, Z. H., učitelka 7. třídy na ZŠ Zelené, P. H., učitelka v 6. třídě na ZŠ Zelené. Neplatí to samozřejmě vždy ve všech případech, což dokazuje A. D., učitelka v 1. třídě ze ZŠ Modré: *„Radši mám ty individuály, můžeme to s rodičem lépe probrat.“*

V každém případě je nutné brát v úvahu souvislost mezi učitelovou preferencí určitého způsobu komunikace s rodiči se stupněm, na kterém pedagog vyučuje.

Předešlá kapitola se zabývala pohledem učitelů na komunikaci rodiny a školy. Pro ucelený názor na toto téma je potřebný také názor rodičů. Dříve než se ale práce bude blíže zabývat vztahem rodičů ke komunikaci s pedagogy, musí vymezit možnosti rodiců, které v interakci se školou mají. Mohou rodiče nějak ovlivnit dění ve škole? Mohou, a to svou účastí a aktivním se zapojením ve třech organizacích (školská rada při škole, školská rada při školském úřadě, rodičovská sdružení), kterým se budou věnovat následující podkapitoly.

7. 1. Školská rada při škole

Jednou z organizací, kde mohou rodiče prosazovat své zájmy ve vztahu ke škole, je právě školská rada při škole. Ve školském zákoně č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů se o školské radě píše jako o orgánu školy, který umožňuje zákonným zástupcům nezletilých žáků, zletilým žákům a studentům, pedagogickým pracovníkům školy, zřizovateli a dalším osobám podílet se na správě školy. Školskou radu ustavuje zřizovatel, který určí počet jejích členů. Třetinu členů jmenuje zřizovatel, třetinu volí zákonní zástupci nezletilých žáků, zletilí žáci a studenti a třetinu volí pedagogičtí pracovníci dané školy. Funkční období členů rady jsou tři roky. Rada zasedá nejméně dvakrát ročně.

Konkrétně v pozorovaném krajském městě vznikaly školské rady při školách od 1.1.2006. V červnu roku 2005 vydala Rada města X usnesení 489/05-RM, ve kterém zřizuje od 1. 1. 2006 školské rady při školách a stanovuje 6 zástupců jednotlivých rad. Zároveň zaslala školám volební řád pro volbu zástupců z pedagogů a zákonných zástupců žáků.

Důležitá je také náplň činnosti školské rady - defacto i činnosti rodičů. Školská rada, jak uvádí zákon, se vyjadřuje k návrhům školních vzdělávacích programů, schvaluje školní řád a výroční zprávu o činnosti školy, schvaluje pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků, podílí se na zpracování koncepčních záměrů rozvoje školy, projednává návrh rozpočtu právnické osoby na další rok, projednává inspekční zprávy České školní inspekce, podává podněty a oznámení řediteli školy, zřizovateli, orgánům vykonávajícím státní správu ve školství a dalším orgánům státní správy.

Dle tohoto zákona se zdá, že rodič ve školské radě má hodně práv a možností, jak ovlivňovat dění ve škole. Ale ne vždy to musí platit. Rodiče často netuší nic o možnosti aktivně se zapojit do činnosti školských rad, nemají na tuto funkci čas, většinou nemají

ani zájem. Možnosti rodičů jsou také omezeny v tom smyslu, že hlavní slovo o dění ve škole má vždy stejně zřizovatel školy.

7. 2. Školská rada při školském úřadě

Dalším místem, kde mohou rodiče spolupracovat se školou a projevit veřejně svůj názor, je školská rada při školském úřadě. Tento orgán se dle zákona č. 564/1990 Sb. ve znění pozdějších předpisů, konkrétně dle paragrafu 16, zvolí do 60 dnů od zřízení školského úřadu. Počet členů stanoví školský úřad do 10 dnů od svého zřízení se zřetelem na počet obcí a škol tak, aby školská rada měla nejméně 40 členů, nejvýše však 70 členů. Členové rady jsou voleni nepřímou volbou tajným hlasováním obecními zastupitelstvy, tak, že jednu třetinu členů rady tvoří zástupci obcí, jednu třetinu zástupci pedagogických pracovníků a jednu třetinu zástupci rodičů z příslušného územního obvodu. Školské rady uplatňují zájmy obcí, zákonných zástupců, pedagogických pracovníků a žáků na rozvoji výchovy a vzdělávání. Školská rada se schází nejméně dvakrát ročně, svolává ji ředitel školského úřadu a řídí ji předseda zvolený pro toto zasedání.

Jejím úkolem je projednávat stav rozvoje sítě škol, personální a sociální podmínky pracovníků, výsledky výchovy a vzdělávání ve školách, schvaluje výsledky hospodaření s rozpočtovými prostředky škol atd. Zajímavé je, že tento orgán má stejné označení jako školské rady zřizované při školách dle zákona č. 561/2004 Sb., což může být dalším důvodem nejasnosti v terminologii a orientaci rodičů v jejich možnosti zapojovat se do dění ve školách. Navíc pak většina dotazovaných rodičů nevěděla o existenci této instituce, proto se do ní ani nijak aktivně nezapojovala.

7. 3. Rodičovská sdružení

Jsou to organizace, které mají již několikaletou tradici a byly spravovány již mnoha zákony. Jsou rodičům nejnámější a nabízejí jim možnost se zapojit do dění ve škole i nepolitickou formou prostřednictvím občanských sdružení. Přestože již v naší republice mají dlouholetou působnost, mnoho rodičů nerozumí jejich činnosti, pletou si je s třídními schůzkami.

Mezi první legislativou, která se zmiňuje o rodičovských sdruženích, zaznamenáme výnos Ministerstva školství z 19. května 1930. Úkolem rodičovských sdružení podle tehdejšího výnosu bylo: „Pomáhati škole, aby se v ní vytvářela zdravá pospolitosť mezi rodiči, učiteli a žáky, raditi se s učiteli o otázkách výchovy rodinné a společenské a pořádali pro rodiče

přednášky, rozhovory, výstavy, zřizovati a udržovati pro mládež zařízení podpůrná, pomáhati při umístění a úpravě školy, dílen, kuchyní, žákovských čítáren, při péči o pravidelnou školní docházku, při opatrování míst, při dopravě žactva atd." (Ročník ministerstva školství a národní osvěty, 1930, s. 320).

V únoru 1948 se po přechodu na jednotné školství dosavadní rodičovská sdružení přeměnila na sdružení rodičů a přátel školy podle zákona č. 95/1948 Sb. nebo se zrušila. Tehdy byla aktivita rodičů ve sdruženích spíše jakousi dobrovolnou pomocí učitelům, jak uvádí v rozhovoru J. V., předseda rodičovského sdružení při ZŠ Červené. Na základě vládního nařízení ze dne 10. 5. 1949 č. 129 byla Sdružení rodičů a přátel školy (SRPŠ) zřizována na škole kteréhokoliv stupně a druhu národními výbory. Tím byla role rodičů i rodičovských sdružení zpolitizována.

Činnost SRPŠ byla legislativně upravena dále v roce 1973 vyhláškou ministerstva školství ČSSR. Po roce 1989 nebyla rodičovská sdružení upravována žádnou vyhláškou ani zákonem, až v roce 1990 se objevuje zákon č. 83/1990 o Občanských sdruženích, který také upravuje občanská sdružení. Každé rodičovské sdružení je zaevidováno jako občanské sdružení, má své IČO a vede si dle nového zákona podvojně účetnictví. Účelem rodičovského sdružení ale není vytváření zisku. Nespadají pod vedení města, město jim tedy nijak nemůže zasahovat do jejich činnosti. Magistrát města X dle informací vedoucího odboru školství rodičovská sdružení žádnou speciální vyhláškou neupravuje. Město pouze vydalo usnesení týkající se školských rad a voleb do rad.

Vytvořením rodičovských sdružení tedy všichni rodiče získali možnost zapojit se do dění ve škole. „Tímto okamžikem rodiče získali značnou svobodu a nezávislost na školských orgánech a institucích (v krajním případě nemusí dokonce škola o existenci takového sdružení vědět, i když by toto potom jen těžko mohlo mít nějaký vliv na dění ve škole)" (Emmerová, Čiháček, 2002, s. 4).

Snažila jsem se o rodičovských sdruženích získat více informací než jen vymezení v legislativě. Zajímala mě hlavně náplň jejich činnosti. Kontaktovala jsem se proto s J. V., který je předsedou rodičovského sdružení na ZŠ Červené a také členem školské rady na jedné další škole. Dle slov J. V. rodičovská sdružení úzce spolupracují se školou. 2 - 3x do roka se koná schůzka vedení školy se zástupci rodičovského sdružení z každé třídy. Tito zástupci jsou voleni ostatními rodiči ve třídě. Činnost sdružení by se dala rozdělit do několika skupin: činnost ekonomická, činnost vyjednávači, činnost reprezentační, výpomoc. Informace pro následující kapitoly jsem získala z rozhovoru s J. V.

7. 3. 1. Činnost ekonomická

Každý rodič, jehož dítě navštěvuje školu, při níž existuje rodičovské sdružení, na začátku roku odevzdává jednorázový příspěvek. Jeho výše je různá, ale přibližně se pohybuje kolem 70 Kč. Další příjmy do rodičovského sdružení pocházejí ze sběru starého papíru nebo vybitých baterií, které žáci školy shromažďují. Se souhrnnou částkou potom disponuje rodičovské sdružení.

Z peněz pak sdružení kupuje žákům ceny za různé soutěže, platí jim cesty na krajské a okresní soutěže, kde žáci reprezentují školu. Z peněz také přispívají dětem na lyžařský výcvik. J. V. doslova řekl: „*Platíme tam, kde ředitelé tvrdí, že už nemají čím.*“ Z peněz se také platí výroční zprávy školy, různé sborníky nebo školní akademie. Pokud zbudou ještě nějaké peníze, jsou rozpočítány mezi třídami. Na prvním stupni je tento obnos spravován třídní učitelkou. Na druhém stupni ho pak spravuje třídní pokladník.

7. 3. 2. Činnost reprezentační

Další činnost rodičovských sdružení by se dala označit jako činnost reprezentační. Konkrétně rodičovské sdružení při ZŠ Červené pořádá ples pro rodiče a přátele školy. Rodiče a učitelé mají možnost se zde potkat v neformální situaci a v jiném prostředí. Z vybraných lístků z plesu zbudou pravidelně asi 5000 Kč, které se pak dále používají na účely již výše zmíněné. Do činnosti reprezentační spadá i vydávání sborníku o škole, výročních zpráv. Veřejnosti se tak dostávají informace o škole.

7. 3. 3. Činnost vyjednávači

Zástupci rodičovských sdružení z každé třídy se dvakrát do roka setkávají s ředitelem školy a probírají události dějící se ve škole. Mezi nejčastější témata dle J. V. patří např. šikana a další kázeňské přestupky. Řeší se také rozpočet, různé opravy ve škole a hovoří se o počtu, kvalitaci zaměstnanců školy. Zástupci rodičovských sdružení tlumočí výsledky jednání s ředitelem školy ostatním rodičům.

Tok informací však neprobíhá pouze v jednom směru od ředitele školy k rodičům dětí z jednotlivých tříd, ale prostřednictvím svých zástupců mohou rodiče řediteli sdělit i své názory, přání či připomínky k chodu školy. Na ZŠ Červené se např. řešil automat na pití, kterýsi přáli rodiče umístit do školy pro své potomky. Diskutuje se i o slučování tříd při nízkém počtu žáků apod.

7. 3. 4. Výpomoc

V dnešní době, kdy školy nemají peníze, neplatí ředitel školy učitelům např. vedení zájmových kroužků. Na mnoha školách je také nízký stav pedagogů, vznikají pak problémy při školních výletech, kdy je nedostatek pedagogického dozoru. Rodičovské sdružení vypomáhá škole. Dotuje zájmové kroužky, pedagogům na zájmových kroužcích pomáhá někdo z rodičů. Rodiče jezdí také jako druhý pedagogický dozor na školní výlety.

Předseda rodičovského sdružení J. V. je na tuto organizaci velmi pyšný a říká, že rodičovská sdružení mají smysl. Je pyšný, že jako předseda rodičovského sdružení dokázal naučit třídní učitelky říct si o peníze, pokud jejich žáci jedou na různé sdružení reprezentovat školu. Cení si také tradice plesů, kterou zavedli. Dodává, že rodičovská sdružení mají smysl, ale je to jen a jen o lidech. Dle jeho názoru mají tato sdružení větší smysl než školské rady, které se mají na školách dle zákona č. 561/2004 Sb. zřizovat. Rodičovské sdružení totiž za sebou může zanechat skutečné činy. Může se aktivně zapojit do dění, ale školská rada je dle J. V. pouze o politice.

7. 4. Aktivní zapojení rodičů do činnosti školy

Dle výše uvedených činností mají rodičovská sdružení i další podobné organizace smysl. J. V. ale mrzí postoj rodičů k rodičovským sdružením. *„Rodiče musí třídní učitel do pozice zástupce třídy na setkávání rodičovského sdružení s ředitelem doslovně přemlouvat. Pro rodiče je to zřejmě jen další ztráta času, který mu samozřejmě nikdo neproplatí. Je jen málo těch, kteří se opravdu aktivně zapojí do dění ve škole.“*

„Přemlouvání“ rodičů do funkce zástupce třídy na rodičovském sdružení jsem mohla sama několikrát vidět na pozorovaných třídních schůzkách. Ve většině případů tuto funkci rodič vykonává několik let. Dalo by se říci, že jakmile je mu jednou přidělena, jde s ním celou školní docházku dítěte na základní škole. Rodiče ve všech mnou pozorovaných třídních schůzkách neměli o podobné funkce zájem. Často říkali, že na takovéto aktivity nemají čas. Učitelka pak přemlouvala většinou maminky, aby se této funkce ujaly, některá z nich souhlasila a ostatní její volbu jako předsedkyni třídy jednomyslně schválili.

Příkladem je tomu třídní schůzka ve 3. třídě ZŠ Modré - září 2007. *Třídu přebrala učitelka B. U., která povede děti až do konce páté třídy. Ptá se rodičů, kdo by chtěl být předsedou třídy. Rodiče mlčí. Třídní učitelka si od předchozí třídní učitelky zjistila, kdo tuto*

funkci vykonával v loňských letech, a přemlouvá tohoto rodiče, aby ve funkci pokračoval dále. Oslovený rodič nedokáže odmítnout a funkci přijme. Ostatní rodiče to schválí.

Podobné to bylo i na třídní schůzce v 1. třídě ZŠ Zelené v září 2007. *Třídní učitelka doslovně přemlouvala rodiče, aby se někdo ujal předsednictví. Nikdo se nehlásil. Proto oslovila rodiče, které osobně znala (vzvedávali děti ze školy, byli s učitelkou již v kontaktu), a prosí někoho z nich. Využívá osobní zkušenosti s nimi. Podařilo se jí pro funkci zástupce přemluvit jednu maminku z již známých rodičů.*

Matka M2 v rozhovoru na otázku, zda by chtěla být zástupkyní třídy na rodičovském sdružení, uvedla: *„Ani náhodou. U nás to dělá jeden pán. Jednou přišel náhodou na rodičák, tak ho učitelka poprosila, jestli by to nedělal. A jemu bylo asi hloupé, aby to odmítl mezi tolika ženskýma.“*

Nedá se tedy mluvit o nějakých volbách zástupců tříd, spíše o „přemlouvání“. Napadá mě tedy otázka, proč se rodiče staví k této funkci tak neochotně? Je to z důvodu časové náročnosti pro rodiče nebo z toho důvodu, že se jim setkání s ředitelem školy zdají neúčelná a činnost rodičovských sdružení chápou jako zbytečnou?

První z důvodů, proč se rodiče nechťejí účastnit rodičovských sdružení, je pojmová nejednotnost a nejasnost. Již v úvodu jsem se zmínila o nevyjasněnosti základních pojmů, jako je rodičovské sdružení, třídní schůzka. Většina jihlavských rodičů používá ve smyslu třídních schůzek pojem rodičovské sdružení. Dokazuje to i zadaný dotazník, kde byla rodičům položena otázka: „Myslíte si, že rodičovská sdružení mají smysl?“ Všichni rodiče odpovídali na otázku, která by zněla: „Myslíte, že rodičovské schůzky mají smysl?“

Druhým důvodem nezájmu o rodičovská sdružení je ten, že rodiče často ani netuší, že rodičovská sdružení existují, popřípadě nevědí nic o jejich činnosti, organizaci apod. Rodiče, jak uvedla např. matka M1, vědí, že mají na začátku školního roku zaplatit poplatek, matně tuší, že se z něj platí lyžařské výcviky žáků, ale jinak o činnosti rodičovských sdružení netuší prakticky nic. Rodiče vědí, že se mezi sebou ustanoví, kdo bude jejich třídní zástupce, který bude hovořit přímo s ředitelem školy. Získané informace jim pak tlumočí na třídních schůzkách, ale bližší souvislosti jim unikají.

Matka M1 v rozhovoru uvedla: *„Předseda třídy chodí na schůzky s ředitelem školy, tuším, že je to dvakrát do roka. Pak nám ostatním rodičům řekne, co se tam probíralo. Zpeněží, které se na začátku roku vyberou, se pak platí dětem lyžařský výcvik. Ty peníze jsou asi*

ve škole. Nás se většinou nikdo neptá. Učitelka řekne, že vybere peníze, že se pak použijí pro děti, takže všichni dáme, ale nikdo se už neptá, kam jdou nebo kdo s nimi hospodáří. "

Rodiče funkci předsedy třídy považují za zbytečnou. Nikdo se kní nepřihlásí dobrovolně, zvláště pak ne rodiče s osobním zájmem, kteří chodí na třídní schůzky pouze kvůli informacím o svém dítěti. Funkce třídního zástupce je spojena s nudou, prací navíc. Pak přijde situace podobná sloučení škol ve městě X (viz kapitola Situace v krajském městě), kdy rodiče nemohli proti rozhodnutí školy již nic udělat. Tím se ještě více utvrdí v tom, že spolupráce se školou nemá cenu a že účast v rodičovských sdruženích je zbytečná. Je zbytečná, ale pouze v případech, kdy rodiče začnou usilovat o změnu ve škole na poslední chvíli. Kdyby komunikovali se školou od začátku školní docházky jejich dítěte, mohli by se se školou domluvit na kompromisech, rozuměli by pak možná celé situaci lépe.

Škola by tedy měla i ve svém zájmu rodičům vysvětlit činnost rodičovských sdružení, jejich funkci. Dle rozhovorů s rodiči rodiče chtějí pomáhat učitelům, škole, pokud je o to přímo požádají. Ale nedávají si do souvislostí, že účastí v rodičovských sdruženích škole, svým dětem mohou pomoci. Ve vyjasnění pojmů a možností činnosti rodičů v jednotlivých sdruženích tkví i zlepšení komunikace mezi rodinou a školou. Rodiče by měli pochopit, že i přes sdružení, byť se jim zdá spíše politicky zaměřeno, mohou prosadit své osobní zájmy. Rodiče by si měli uvědomit, že jejich individuální zájem může splývat s politickým a že se svou neochotou aktivně se zapojovat do rodičovských sdružení zbavují nejen práce, ale i odpovědnosti a moci.

8. Role a zájmy rodiče v komunikaci se školou

Rodiče tedy mají několik možností, jak komunikovat a spolupracovat se školou. Při této interakci rodiče velmi ovlivňují jejich zájmy, dostávají se díky nim do různých rolí. Rolemi rodičů, jejichž děti si plní povinnou školní docházku, se ve své práci zabývají Rabušicová a Zounek (2001). Autoři si rovněž pokládají otázky: „Kým fakticky rodiče ve vztahu ke škole jsou? Jaké role zaujímají?“

Rabušicová a Zounek (2001) hovoří o třech typech rolí rodiče ve vztahu ke škole. A to o roli rodiče, který nemá zájem o dítě - tedy ani o dění ve škole. Dále hovoří o rodiči, který se zajímá pouze o své dítě, jaký má prospěch, jak se chová. Třetí typ role rodiče označují autoři jako partnerství. Rodič se zajímá o své dítě, ale i o dění ve škole a pedagogickým pracovníkům je rovnocenným partnerem. Roli partnerství rodičů autoři ještě dále dělí na partnerství výchovné a partnerství sociální, přičemž při partnerství výchovném hovoří o jistých shodách s rolí rodiče, který se zajímá pouze o své dítě. Rozdíl je v tom, že v partnerství je k rodiči přistupováno jako k rovnocennému komunikativnímu účastníkovi. Teprve až role sociálního partnerství umožňuje rodiči nějakým způsobem také ovlivnit dění ve škole.

„Sociální partnerství rodičů chápeme jako jejich vztahy se školou v zájmu rozvoje školy jako instituce. Argumenty pro zapojování rodičů jako sociálních partnerů školy vyplývají z jejich rovnoprávného postavení, z recipročních vztahů a ze vzájemného posilování“ (Wolfendale; Macbeth, citováno dle Rabušicová, Zounek 2001, s. 250). Jedině tedy sociální partnerství nabízí rodiči možnost aktivně se zapojit do dění ve škole.

Rabušicová se Zounkem hovoří o třech rolích, které rodiče mohou ve vztahu ke škole zaujímat. Díky rozhovorům s rodiči, pozorováním třídních schůzek a díky získaným informacím z dotazníků vyplněných rodiči však tato práce u pozorovaného vzorku rodičů objevila role pouze dvě. Odpovídaly by terminologii uvedené v práci Rabušicové a Zounka (2001) roli partnerství, a to partnerství výchovnému a sociálnímu. Rodiče, kteří nemají zájem o dítě, jsou ti, kteří selhávají v obou oblastech, nejsou tedy novou kategorií, jak o ní hovoří Rabušicová a Zounek (2001). V tomto rozdělení se pak nedá mluvit ani tak o rolích, ale spíše o zájmech rodičů. Role vzniká na základě rodičova zájmu, na základě rodičových očekávání od třídních schůzek.

Rodiče v komunikaci se školou mají dva základní zájmy - zájem osobní a zájem komunitní, přičemž mohou mít oba zájmy, ale ne všichni rodiče chodící na třídní schůzky mají oba dva zájmy. To se pak projevuje i v jejich aktivitě na třídních schůzkách. Rodiče skomunitním zájmem budou se školou aktivně spolupracovat ohledně organizačních věcí.

Rodiče s osobním zájmem na klasických třídních schůzkách budou pasivní, nezajímá je oprava tělocvičny, počty žáků ve třídě, tedy pokud se to netýká jejich vlastního dítěte. U jednoho rodiče rovněž může dojít v některých situacích ke konfliktu zájmů tedy i rolí.

8.1. Zájem osobní

Zájem osobní mají ti rodiče, kteří chtějí od třídních učitelů slyšet především informace o svém dítěti. Na prvním místě jsou pro ně informace o prospěchu a chování jejich dítěte. To je důvod, proč chodí na třídní schůzky. Příliš je nezajímá dění ve škole, rodičovská sdružení, rozpočet školy apod.

Příkladem rodiče se zájmem osobním je např. matka M1. *„Nechci řešit obecné věci, které se často mého dítěte ani netýkají. Třeba ředitel řekne učitelům, že musí říct ve svých třídách, že se nesmí kouřit na záchodcích. Ti učitelé to pak všichni rozebírají ve svých třídách, i když se to třeba těch dětí ve třídě netýká. To je pak úplně zbytečný. “*

Osobní zájem má i matka M2. V rozhovoru uvedla: *„Chodím (pozn. na třídní schůzky), i když teď jsem teda nebyla, protože mě to nezajímalo. To zas byla velká schůzka. To je moc dlouhý, je to zajímavý, ale mě nezajímají ty řeči okolo, prohřešky jiných dětí. Mě zajímají informace o mém dítěti. “*

Rodiče, kteří mají osobní zájem, preferují spíše individuální pohovory. Tento způsob komunikace se školou jim umožňuje získat informace o svém dítěti. Klasické třídní schůzky jsou pro naplnění tohoto zájmu nevyhovující, hovoří se zde příliš obecně kvůli ochraně osobních údajů. Rodiče s osobním zájmem klasické třídní schůzky vnímají jako ztrátu času.

Rodiče s tímto zájmem v mnoha případech chodí na třídní schůzky nejen proto, aby získali informace o svém dítěti, ale rovněž chtějí, aby učitelka viděla, že mají o dítě zájem. Matka M3 hovoří o tom, proč chodí na třídní schůzky: *„ Určitě chodím, i proto, aby učitelka viděla, že mám zájem. To asi dělají všichni rodiče. “*

Rovněž matka M1 s osobním zájmem chodí na schůzky v podstatě kvůli třídní učitelce. *„ Učitelé to sledují, kdo chodí na rodičáky a kdo ne. Ten, kdo nechodí, na toho pak koukají, že se nestará o své dítě. Nechci, aby to pak nějak odneslo moje dítě. Nechci, aby mělo děcko nějaké problémy ve škole. No možná jsem asi zbabělec. Rodičovské schůzky jsou prostě taková nepsaná povinnost. Každý si to tam jde odsedět, aby jeho dítě nemělo pak žádné problémy. “* U rodičů s komunitním zájmem se pak tento důvod účastnění se třídních schůzek neobjevuje.

Osobní zájem mají všichni dotazovaní rodiče, což je přirozené. Rodiče chtějí vědět, jakých výsledků dosahuje jejich dítě ve škole, jaké je jeho chování. V extrémních případech však rodiče s osobním zájmem vyžadují po škole i věci, které jsou sice v zájmu jejich dítěte, ale mohou tak škodit škole nebo nevyhovovat jiným dětem a rodičům. Prvotním zájmem je jejich vlastní dítě, nejde jim o ostatní, o zájmy školy. Chtějí prostě jen to nejlepší pro své dítě. Existují však i rodiče, kteří mají rovněž zájem komunitní, zajímají se o dění ve škole, chtějí se školou a ostatními rodiči spolupracovat.

8. 2. Zájem komunitní

Komunitní zájem je zájem společenský, který se uplatňuje především na klasických třídních schůzkách, rodičovských sdruženích nebo ve školských radách. Je to zájem o organizační záležitosti ve škole (opravy, stravování, počty učitelů, finanční záležitosti školy), zájem o ostatní rodiče, je to zájem společenský. Rodiče v této skupině často bývají sami činní v rodičovských sdruženích, jsou zástupci tříd na setkávání s ředitelem školy, jsou aktivní na rodičovských schůzkách a s třídním učitelem živě diskutují o dané problematice nebo se snaží pomáhat škole materiálním či jiným způsobem.

Příkladem rodiče s komunitním zájmem je J. V., který je členem rodičovského sdružení při ZŠ Červená a je i členem rady školy. J. V. říká: „*Myslím si, že má smysl zajímat se o to, co se děje ve škole, kterou navštěvuje moje dítě. Můžu zjistit něco o škole, kde se učí, vědět, jak je na tom finančně, co může dětem poskytnout.*“ Rodiče s komunitním zájmem mají možnost zjistit si výsledky, kterých škola dosahuje. Mohou získat informace o tom, jakou má škola pověst.

Ve zkoumaném vzorku rodičů však nebyl objeven rodič pouze s komunitním zájmem. Nelze říci, že by existoval rodič ryze s tímto zájmem, což u rodičů s osobním zájmem možné bylo. Zájem komunitní je u dotazovaných rodičů doplněn zájmem osobním. Rodiče se tedy starají nejen o školní výsledky svých dětí, ale zajímají je i organizační záležitosti ve škole, které se přímo jejich dětí netýkají.

Příkladem rodiče s osobním i komunitním zájmem je otec O1. Otec v rozhovoru hovořil o klasických třídních schůzkách: „*Je to nutný. Zrovna včera jsem byl na takovém tom velkém organizačním rodičáku. Je to ale otázka do budoucna, když bude internetová komunikace, jestli to ještě bude mít smysl a jestli budou rodičáky ještě existovat. Ale určitě to smysl má, dozvím se tak informace o škole, o dění ve škole. A ty individuály jsou pak zase dobré, když potřebuju vědět o známkách dcery, když se řeší nějaký problém.*“

Zájem komunitní a zájem osobní u rodičů se dá dobře ukázat na popisované situaci v krajském městě, kdy došlo ke sloučení škol a žáci prvních a druhých tříd byli přesunuti do školy v romské lokalitě. Proti tomu pak rodiče protestovali. Dalo by se říci, že na ZŠ Zelené a ZŠ Žluté převládali rodiče s osobním zájmem. Zabývali se především informacemi o svých dětech, neřešili počty žáků na škole, finanční situaci školy. Je samozřejmé, že město a škola oznámila rodičům celou situaci o sloučení a přemísťování žáků pozdě. Nikdo z rodičů se o celou situaci dříve nezajímal a škola tyto informace „pouze“ uveřejnila později.

Ale pokud by rodiče měli opravdu komunitní zájmy, chtěli by znát počty žáků, učitelů již mnohem dříve. Zajímali by se aktivně o dění ve škole. Zde však převažoval spíše zájem osobní o jejich vlastní dítě. Proto se rodiče o celou věc začali zajímat, až když se celá záležitost začala dotýkat jejich dítěte, které mělo být přemístěno do školy v romské čtvrti. Otec Ol, jehož dítě mělo nastoupit na ZŠ Žlutou v romské lokalitě, řekl: *„Nejvíc jsou tím samozřejmě postižení lidi, kterých se to týká, a ti o to taky mají největší zájem.“* Zájem se však objevil až po té, co se jich tato záležitost osobně týkala, porušovala jejich osobní zájem. Pak ti aktivnější z rodičů sepisovali petice, protestovali, ale protesty nepomohly.

Samozřejmě ne všichni rodiče v ZŠ Zelené měli jen osobní zájmy, které se projevovaly protesty proti umístění jejich dítěte do školy v romské lokalitě. Příkladem je otec Ol, kterému nešlo jen o to, že jeho dítě má navštěvovat školu v blízkosti bydliště Romů. Protestoval především proti přístupu a komunikaci školy a Magistrátu města X. Měl tedy i zájem komunitní.

Otec Ol řekl: *„Já sám jsem neprotestoval proti sloučení, to už mělo být uděláno dávno, ale jiným způsobem. Ale šlo mi o tu komunikaci, jakým nám to škola a radní dali najevo. Protestoval jsem proti přístupu, to mi nejvíc vadí. Za zlý to dávám hlavně odboru školství, v tomto případě mohli postupovat už mnohem dřív. Taky mi vadí, že to bylo úplně bez koncepce. Mohli přece těch 55 žáků ze ZŠ Žluté rozdělit do ostatních škol.“*

Je tedy výhodou, když rodič uplatňuje i svůj zájem komunitní, nejen osobní. Nastávají však i situace, kdy může u rodičů s oběma zájmy dojít ke konfliktu zájmů.

8. 3. Konflikt zájmů

Jak jsem již uvedla, zájem komunitní a zájem osobní se však mohou dostat i do vzájemného rozporu. Konflikt může nastávat jak mezi zájmem osobním a komunitním, tak mezi zájmem rodiče a realitou. Objevuje se v situacích, o nichž rodič nemá možnost rozhodovat.

Opět se dá tato tématika doložit na chování rodičů dětí ze sloučených škol ZS Zelené a ZŠ Žluté. U některých rodičů s komunitním zájmem, kteří chápali těžkou finanční situaci školy, znali důvody rozhodnutí města pro sloučení školy a uznávali, že rozhodnutí o sloučení škol a umístění první a druhé třídy na ZŠ Žlutou je logické, se přesto ozýval jejich zájem osobní. Docházelo ke konfliktu obou zájmů. Příkladem je tomu otec Ol. I přes pochopení celé situace u něj vyhrál osobní zájem. Chtěl pro své dítě to nejlepší, nechtěl, aby chodilo do školy v romské čtvrti, a tak přehlásil své dítě na jinou školu. Otec Ol řekl: *„Já jsem přehlásil dceru na jinou školu a tím to pro mě haslo. Asi to není dobrý se takhle na to vykašlat, ale mám svých starostí dost a času málo. ”*

Ke konfliktu však došlo i u rodičů s osobním zájmem. Jak jsem již uvedla, rodiče s osobním zájmem řeší pouze záležitosti týkající se jejich dětí. Nezabývají se organizací ve škole, vedením apod. Ke konfliktu zájmů u rodičů dětí ze ZŠ Zelené došlo v tom momentě, kdy jejich potomci měli být od září 2007 zapsáni na ZŠ Žlutou. Pak ti aktivnější z rodičů s osobním zájmem sepisovali petice, protestovali. Snažili se ovlivnit vedení školy, najednou sledovali dění ve škole. Objevoval se u nich náznak zájmu komunitního. Drtivá většina rodičů s osobním zájmem však nechala své děti ve škole v romské lokalitě, což je hrubě proti jejich osobnímu zájmu. Nechtěli, aby jejich dítě chodilo do školy v romské čtvrti. Jejich osobní zájem - udělat to nejlepší pro jejich dítě - se tak dostal do konfliktu se skutečnou realitou.

8. 3. 1. Konflikt zájmů učitelů

Tato podkapitola se věnuje rolím a zájmům rodičů. Důležité však je, že i zájmy a názory učitele se mohou dostat do konfliktu, což může ovlivnit interakci mezi rodinou a školou, tedy i zájmy rodiče. I učitel je nebo se může stát rodičem, i u něj může dojít k podobnému konfliktu. Dobrým příkladem je pak již několikrát zmiňovaná situace v krajském městě. Ptala jsem se na názory dvou učitelek ze ZŠ Zelené. Zajímal mě jejich pohled profesní a rodičovský.

U pedagožky L. H. dochází k rozporu mezi názorem profesionála a názorem rodiče. L. H. mi ke sloučení ZŠ Zelené se Žlutou řekla: *„Škola získala hezké prostory moderně vybavené pro výuku první a druhé třídy. Ale kdybych si měla představit sebe jako rodiče dítěte, které má chodit na ZŠ Žlutou na romském sídlišti, okamžitě bych své dítě přehlásila na jinou školu. Kdyby ale moje dítě mělo chodit do této školy, nemohla bych ho přehlásit, protože jako zaměstnankyni školy by mi to bylo hloupé. ”*

Stejný názor má i vedoucí odboru školství J. K. Řekl: „*Jako úředníkovi mi toto řešení připadá jako nejvhodnější a nejekonomičtější. Ale jako rodiči by se mi toto opatření take nelíbilo. Nechtěl bych, aby moje dítě chodilo do školy v romské čtvrti a dojíždělo autobusem.* ”

I učitelé a úředníci se tedy mohou dostat do konfliktu rolí. Jiný názor mohou mít na celou situaci z pohledu své profese a jiný z pohledu rodičovského. Mohou tak ale lépe pochopit pocity rodičů a využít toho při komunikaci s nimi.

8. 4. Využívání zájmu komunitního pro uplatnění zájmu osobního

Většina rodičů v rozhovorech i dotaznících uvedla, že důvod, proč chodí na třídní schůzky, je získání informací o svém dítěti. Převažuje tedy u nich zájem osobní. Řada rodičů si však neuvědomuje, že aby mohli prosadit svůj zájem osobní, je nutné, aby měli i zájem komunitní. Aby se zajímali o dění ve škole, sledovali, co která škola jejich dítěti nabízí nebo co mohou udělat pro to, aby jejich dítě bylo na škole spokojené.

O organizacích, ve kterých může rodič projevit svůj názor, jsem psala již v předchozí kapitole. Jsou to sdružení, která dávají rodičům právě tu příležitost prosadit svůj osobní zájem díky zájmu komunitnímu. Tyto možnosti rodič získá, pokud se stane členem školské rady při škole, školské rady při školském úřadě nebo je členem rodičovského sdružení při dané škole.

Předseda rodičovského sdružení J. V. při ZŠ Červené v rozhovorech zdůrazňoval, že rodiče si tuto možnost neuvědomují. Nechtějí se zapojovat do dění ve škole, neuvědomují si výhody, které by pro své děti tímto způsobem mohli získat. J. V. řekl: „*Rodiče musí třídní učitel do pozice zástupce tříd na setkávání rodičovského sdružení s ředitelem doslovně přemlouvat. Pro rodiče je to zřejmě jen další ztráta času, který mu samozřejmě nikdo neproplatí. Je jen málo těch, kteří se opravdu aktivně zapojí do dění ve škole.* ”

Možnost uplatňování zájmu osobního díky zájmu komunitnímu doložím na funkci rodičovských sdružení. Podrobněji jsou funkce rozebrány již v předchozí kapitole, přesto je nutné je ještě jednou zdůraznit. Rodiče si musí uvědomit, že svou účastí v rodičovských sdruženích mohou zajistit svým dětem lepší materiální podmínky ve škole. J. V. říká: „*Platíme tam (rodičovské sdružení), kde ředitelé tvrdí, že už nemají čím.* ” Díky rodičovským sdružením se zřizují pro děti různé zájmové kroužky, ceny v soutěžích, členové rodičovských sdružení řeší i kázeňské přestupky žáků a společně hledají řešení. Pokud se tedy rodič zapojí do podobné organizace, může tak tímto způsobem uplatnit i svůj osobní zájem a získat výhody pro své dítě.

Problém však je v tom, že většina dotazovaných rodičů dětí ze základních škol neměla představu, co je to školská rada, jak funguje rodičovské sdružení. Matka M4 na otázku: „Máte představu o funkci rodičovských sdružení (občanských sdružení)?" odpověděla: „*Asi ani moc ne. Jen vím, že se v každé třídě volí důvěrník, který pak na začátku rodičáku říká, co se bude ve škole dít. Ale jsou to takové obecné informace, málokdy řekl něco zajímavého.* ”

Pokud tedy rodiče vůbec tuší o existenci rodičovských sdružení, spojují si je spíše s možností komunikace s vedením. Vědí, že se volí třídní důvěrník, který tlumočí ve třídě rozhodnutí ředitele. Obyvatelé města X si navíc pod pojmem rodičovské sdružení představují třídní schůzky. Většina z nich pak nemá ani ponětí, co tedy rodičovská sdružení opravdu znamenají a co je jejich funkcí. Proto si rodiče ani neuvědomují své možnosti ovlivňování dění ve školství.

Komunitní zájem pak nemusí být chápán pouze ve smyslu ovlivňování dění ve škole díky školským radám nebo rodičovským sdružením. Komunitní zájem může být uplatňován i na klasických třídních schůzkách, a to pak aktivitou rodiče (přímým dotazováním, diskuzí s učitelem) nebo spoluprací s ostatními rodiči. První způsob ovlivňování osobního zájmu na komunitním seskupení jako je třídní schůzka formou aktivního diskutování s učitelem využívá minimum rodičů. Většina z nich je spíše pasivní a využívá jiných forem, např. materiální formu pomoci škole. Otec O1 řekl: „*Jako jestli pokládám na schůzkách dotazy? Tak to ne. Já spíš tak tu finanční podporu. Teď třeba firemním nákladákem budeme převážet věci na vánoční besídku.*” Osobní zájem tedy mohou ovlivnit aktivní formou komunikačního rázu nebo materiální pomocí či pomocí jiného druhu.

Třídní schůzky pak umožňují ještě jeden způsob ovlivňování osobního zájmu díky zájmu komunitnímu, tedy díky tomu, že se rodiče zúčastní klasické třídní schůzky. Rodiče na rodičovských schůzkách tvoří pospolitou skupinu, která řeší podobné problémy. Rodiče tedy mohou i některé problémy, týkající se povinné školní docházky svých dětí, řešit mezi sebou. Svou účastí na třídních schůzkách mohou díky zájmu komunitnímu (účástí a komunikací s ostatními rodiči) řešit i záležitosti týkající se svého dítěte, hájit si tedy svůj osobní zájem.

Kontakt s ostatními rodiči je pak především důležitý pro rodiče dětí z prvního stupně, jak rodiče uvedli v zadaných dotaznících. Příkladem toho je uvedená odpověď rodiče v dotazníku zadaném v 7. třídě na ZŠ Zelené: „*Především v období, kdy dítě začíná školu navštěvovat (1. třída) je vhodné osobně řešit problémy (pokud se nějaké vyskytnou), ať už v učení nebo v chování a případně konfrontovat společně s ostatními rodiči.* ”

Cílem této kapitoly bylo ukázat zájmy rodičů a role, které při komunikaci se školou zauímají. Pro rodiče by bylo výhodné ujasnit si svá přání a očekávání od učitelů, školy obecně. Je pro ně rovněž důležité uvědomit si, že přestože velký důraz a hlavní vyznám přikládají vzdělání svého dítěte, nemohou ignorovat dění ve škole. I obecné, na první pohled nedůležité, organizační záležitosti se totiž mohou dotýkat jejich dítěte.

9. Pohled rodičů na třídní schůzky a komunikaci se školou

Předchozí témata byla doplněna ukázkami z rozhovorů s rodiči, informacemi získanými z pozorovaných třídních schůzek. Tato kapitola vychází především z informací získaných od rodičů v krátkém dotazníku. Zadaný dotazník rodičům pokládá dvě otázky. První otázka dotazníku se zajímá o názor rodičů na třídní schůzky, ptá se rodičů, zda si myslí, že třídní schůzky mají smysl. Druhá otázka pak chce po rodičích zdůvodnění jejich postoje ke třídním schůzkám. Dotazníky byly rozdány rodičům žáků těchto tříd - 3. třídy ZŠ Modré, 1. A a 1. B, 7., 9. třídy ZŠ Zelené.

Získané informace z dotazníků jsou v následujících podkapitolách analyzovány a interpretovány. Jsou hledány aspekty, které ovlivňují pohled rodičů na komunikaci se školou. Názory rodičů získané z dotazníků jsou pak ještě doplněny informacemi z rozhovorů s rodiči pro ucelenější obraz pohledu rodičů na třídní schůzky.

9. 1. Výsledky dotazníků z 3. třetí třídy ZŠ Modré

Třetí třídu ZŠ Modré navštěvuje 18 žáků. Rodičům žáků této třídy byl rozdán dotazník, který se vyplněný vrátil od všech 18 rodin. Sedmnáctkrát je v dotazníku uvedeno, že třídní schůzky mají smysl. Pouze jeden rodič zaškrtl, že schůzky smysl nemají, protože si myslí, že individuální rozhovor s učitelem je lepší než hromadné rodičovské schůzky, především kvůli velké časové vytíženosti rodiče. Další tři rodiče zaškrtili pouze ano (rodičovské schůzky mají smysl), ale neudali již důvody, proč podle nich mají smysl.

Osm rodičů z celkového počtu 14 rodičů, kteří uvedli důvod, proč si myslí, že třídní schůzky mají smysl, napsalo jen jeden důvod. Šest rodičů uvádí více důvodů. V první skupině rodičů, kteří uvedli jeden důvod, dva rodiče napsali, že třídní schůzky smysl mají, protože se zde dozví nové informace. Pro dva rodiče je důležitý kontakt se školou. Jeden z těchto dvou rodičů se přímo domnívá, že rodičovské schůzky mají smysl, a to především kvůli spolupráci rodičů a školy, v tom smyslu, aby rodič na schůzce zjistil, zda jeho dítě plní či neplní své povinnosti, a z toho pak vyvodil důsledky. Dva rodiče se dozví informace o chování a prospěchu žáka. Pro jednoho z těchto dvou rodičů jsou třídní schůzky důležité, protože mu zde učitel může podat obraz o dítěti celkově, nejedná se jen o informace o prospěchu, ale i o žákově nadání, chování, o celkové osobnosti žáka. Pro dva rodiče je pak důležité, že se na schůzce dozví informace o škole - školním roce, družině atd.

Šest rodičů uvádí několik důvodů, proč si myslí, že jsou třídní schůzky důležité. Třikrát je v těchto důvodech uveden kontakt, spolupráce se školou, třídní učitelkou. Dvakrát chtějí

rodiče poznat třídní učitelku, někteří doslovně uvádějí, že chtějí poznat, kdo učí jejich děti. Jeden z důvodů je také seznámení se s ostatními rodiči. Čtyřikrát se v dotaznících objevil důvod: možnost vyjádřit se k určitým věcem. Čtyřikrát jsou jedním z důvodů informace o dítěti - dva z rodičů ještě doplňují, že se na třídní schůzce mohou dozvědět komplexní informace o dítěti a získat i globální informace o celé třídě. Pak si mohou udělat představu, jak na tom jejich dítě je v porovnání s ostatními. Dvakrát se objevil důvod smysluplnosti třídních schůzek v informovanosti o škole. Jedenkrát důvod předávání informací, blíže rodič informovanost nespecifikoval

Pro lepší názornost jsou všechny důvody, proč rodiče považují třídní schůzky za smysluplné, uvedeny v tabulce č. 2. V prvním sloupci jsou důvody, které rodiče uvádějí v dotaznících, proč pro ně třídní schůzky mají smysl. Ve druhém sloupci jsou sečteny počty rodičů, kteří uváděli jeden a více důvodů. Ve třetím sloupci je celkový počet rodičů, kteří uvedli daný důvod, proč pro ně třídní schůzky mají smysl.

Tabulka č. 2

Důvod	Počet	Celkem
Setkání s rodiči	1	1
Informace o škole	2 + 2	4
Informace o dítěti	2 + 4	6
Nové informace	2 + 1	3
Možnost vyjádřit se	4	4
Poznat třídní učitelku	2	2
Kontakt, spolupráce se školou, třídní učitelkou	2 + 3	5

Pro rodiče žáků 3. třídy ZŠ Modré jsou na třídních schůzkách nejdůležitější informace o dítěti, které jim učitel sděluje. Dále přikládají význam kontaktu, spolupráci se školou, třídní učitelkou a smysl po ně také mají informace o škole a možnost vyjádřit se k dané problematice.

9. 2. Výsledky dotazníků z prvních tříd ZŠ Zelené

Dotazníky jsem také rozdala rodičům žáků prvních tříd (1. A a 1. B) ZŠ Zelené, které od září roku 2007 sídlí v budově bývalé ZŠ Žluté. Z celkového počtu dotazníků 32, které jsem rozdala všem rodičům, se jich vrátilo 21. Až na jednoho rodiče se všichni shodli

v tom, že třídní schůzky význam mají. Rodič, který si myslí, že třídní schůzky smysl nemají, uvádí jako důvod to, že sleduje výsledky dítěte průběžně. Když je nějaký problém, řeší ho ihned (telefon, osobní schůzka). K organizačním záležitostem rodiči stačí informace v žákovské knížce, na internetu.

Osm rodičů v dotazníku pouze zaškrtno, že třídní schůzky smysl mají, neudali však důvod svého názoru. Zbylých dvanáct rodičů pak uvedlo důvod, proč považují třídní schůzky za smysluplné. Čtyři rodiče k tomuto rozhodnutí mají jen jeden důvod. Jedna maminka doslovně uvedla, že preferuje osobní kontakt před elektronickou komunikací. Osm rodičů uvedlo několik důvodů, proč si myslí, že třídní schůzky mají smysl.

Důvody rodičů, kvůli kterým považují třídní schůzky za smysluplné, jsou zaznamenány v tabulce č. 3. Způsob seřazení je shodný s tabulkou č. 2. V prvním sloupci je zaznamenán důvod významu třídních schůzek pro rodiče, ve druhém sloupci je počet rodičů, kteří mají jeden, v některých případech více důvodů, ve třetím sloupci je pak číslo z druhého sloupce sečteno - tedy celkový počet rodičů s daným názorem.

Tabulka č. 3

Důvod	Počet	Celkem
Komunikace se školou	1	1
Možnost ovlivnit dění ve škole, vyjádřit se	1 + 3	4
Informace o škole	2 + 6	8
Informace o žákovi	3	3
Výpomoc škole	1	1
Poznat třídní učitelku, kontakt s učitelkou	5	5
Kontakt s ostatními rodiči	5	5
Seznámit se s prostředím	2	2

Pro rodiče dětí prvních tříd ZŠ Zelené jsou tedy na třídních schůzkách nejsmysluplnější informace o škole, dále kontakt s učitelkou, s ostatními rodiči. Třídní schůzky jsou pro ně rovněž významné, protože zde mohou ovlivnit dění ve škole, mají možnost vyjádřit se.

9. 3. Výsledky dotazníků ze 7. třídy ZŠ Zelené

Dotazník jsem rozdala také rodičům dětí v 7. třídě ZŠ Zelené. Z celkového počtu 18 dětí se mi dotazník vrátil od deseti rodin. Osm rodičů odpovědělo, že třídní schůzky mají

smysl, dva rodiče uvedli, že dle jejich názoru třídní schůzky smysl nemají. Jeden z těchto rodičů si myslí, že v dnešní době internetové komunikace jsou podobné schůzky zbytečné. Druhý rodič pak uvedl, že na třídní schůzky chodí stejně jen rodiče bezproblémových dětí, pak nemá tedy toto setkávání smysl. A jemu osobně spíše vyhovují individuální pohovory než klasické třídní schůzky.

Pět rodičů uvádí jeden důvod, proč si myslí, že třídní schůzky mají smysl, a dva rodiče uvádějí více důvodů. Největší význam pak rodiče přisuzují informacím o dítěti, které díky třídním schůzkám mají možnost získat. Jeden rodič doslovně uvedl, že třídní schůzky jsou pro něj cennějším zdrojem informací než elektronická forma komunikace se školou.

Do celkového počtu rodičů, kteří považují třídní schůzky za smysluplné, není započítán rodič, který sice uvedl, že třídní schůzky mají smysl, ale k otázce „Proč?“ odpovídal tak, jako by třídní schůzky smysl neměly. Uvedl: „*Pokud budou fungovat elektronické žákovské knížky, kam učitel napíše i ústní hodnocení žáka, ztratí sdružení smysl.*“ Jeho odpověď je tedy započítána do skupiny rodičů, kteří uvedli, že třídní schůzky smysl nemají. Konečný součet rodičů, kteří si myslí, že třídní schůzky smysl nemají, činí v této třídě tři rodiče.

Souhrnný seznam důvodů, proč rodiče považují třídní schůzky za smysluplné, je pak uveden v tabulce č. 4. Řazení dat v tabulce je opět shodné s tabulkou č. 2 a č. 3.

Tabulka č. 4

Důvod	Počet	Celkem
Informace o dítěti	4 + 1	5
Setkávání se s ostatními rodiči	1	1
Kontakt s učitelem	1 + 2	3

9. 4. Výsledky dotazníků z 9. třídy ZŠ Zelené

Dotazník byl rovněž rozdan rodičům žáků deváté třídy ZŠ Zelené. Celkem bylo osloveno 22 rodičů, zpátky se od nich vrátilo 14 dotazníků, z čehož jeden rodič uvedl, že třídní schůzky smysl nemají. Považuje je za zbytečné, protože informace mu stačí získávat prostřednictvím internetové komunikace nebo na informačních pohovorech, klasické třídní schůzky pak ztrácí svůj smysl. Zbýlých 13 rodičů uvádí, že třídní schůzky smysl mají.

Osm rodičů zmiňuje jeden důvod, proč jsou pro ně třídní schůzky důležité a pět rodičů napsalo více důvodů.

Důvody, proč si rodiče myslí, že třídní schůzky smysl mají, jsou uvedeny v tabulce č. 5, řazení dat opět odpovídá formátu předešlých tabulek. Z tabulky lze pak vyčíst, že pro rodiče žáků deváté třídy ZŠ Zelené jsou třídní schůzky podle jejich odpovědí v dotaznících důležité především kvůli informacím o dítěti a informacím o dění ve škole.

Tabulka č. 5

Důvod	Počet	Celkem
Informace o škole	2 + 4	6
Spolupráce školy s rodiči	3	3
Kontakt s učitelem, školou	3 + 1	4
Informace o dítěti	1 + 5	6

9. 5. Aspekty ovlivňující názory rodičů na třídní schůzky

Tato podkapitola se věnuje analýze a interpretaci výsledků všech dotazníků vyplněných rodiči. Hledá souvislosti mezi odpověďmi rodičů dětí z různých tříd a různých škol. Informace získané z dotazníků jsou dále ještě doplněny úseky z rozhovorů s rodiči formou citace. Na první pohled je podle souhrnných tabulek č. 2 - č. 5 patrné, že se názory rodičů na smysl třídních schůzek liší.

Jedním z důvodů nejednotného pohledu rodičů na tento způsob komunikace je zřejmě stupeň, který navštěvuje dítě rodiče, který dotazník vyplňoval. Dalším důvodem je pravděpodobně i škola, kterou dítě navštěvuje. Jsou patrné rozdíly mezi názory rodičů ze ZŠ Zelené a ze ZŠ Modré. Rodiče možná v dotaznících uvedli první věc, která je napadla, a nedělali komplexní rozbor svého vztahu k třídním schůzkám. Přesto se však v práci podařilo objevit několik aspektů, které ovlivňují pohled rodičů na třídní schůzky. Těmito aspekty se zabývají následující podkapitoly.

9. 5.1. Názory rodičů dětí z prvního stupně

Jedním ze základních aspektů, který ovlivňuje názor rodiče na třídní schůzky, je pravděpodobně stupeň, který ve škole navštěvuje dítě rodič. S čímž pravděpodobně souvisí i návratnost dotazníků od rodičů. Na prvním stupni vyplněný dotazník odevzdalo 78 % rodičů, na druhém stupni 60 % rodičů. Číslo je získáno součtem odevzdaných dotazníků ze ZŠ Modré

a Zelené. Na prvním stupni podle rozhovorů s učitelkami i podle rodičů mají rodiče o třídní schůzky větší zájem, s čímž zřejmě koresponduje i větší počet odevzdaných dotazníků na prvním stupni oproti stupni druhému.

Důvody rodičů dětí z prvního stupně ZŠ Modré i ZŠ Zelené, proč považují třídní schůzky za smysluplné, jsou uvedeny v tabulce č. 6. Tabulka č. 6 v prvním sloupci uvádí důvod, proč si rodiče dětí z prvního stupně myslí, že třídní schůzky mají význam. Ve druhém sloupci je počet rodičů z 3. třídy ZŠ Modré, kteří mají příslušný názor, ve třetím sloupci jsou pak uvedeny počty rodičů z prvních tříd ZŠ Zelené. V posledním sloupci je souhrnný počet rodičů s daným názorem. Pomlčka v tabulce znázorňuje, že s konkrétně uvedeným důvodem smysluplnosti třídních schůzek nesouhlasil žádný rodič.

Tabulka č. 6

Důvod	3. třída ZŠ Modrá	1. třídy ZŠ Zelená	Celkem
Informace o škole	4	8	12
Informace o dítěti	6	3	9
Možnost vyjádřit se	4	4	8
Setkání s rodiči	1	5	6
Kontakt, spolupráce se školou, třídní učitelkou	7	6	6
Seznámit se s prostředím	-	2	2
Výpomoc školy	-	1	1
Nové informace - blíže nespecifikováno	3		

Na prvním stupni podle tabulky č. 6 jsou pro rodiče nejdůležitější informace, a to ať už o škole, dítěti, rodiče prostě potřebují informace. Jejich dítě je v novém prostředí, kterým je škola nejen pro dítě, ale i pro rodiče. Proto se zde objevily i důvody např. seznámit se s prostředím školy. Rodič chce poznat, kde a s kým tráví jeho dítě čas. Pro rodiče je také důležitý kontakt s ostatními rodiči. V několika případech je pak tento kontakt ještě blíže specifikován. Rodiče chtějí komunikovat s ostatními rodiči, protože si tak mohou vyměnit užitečné informace, zjistit, jak to „chodí“ v jiných rodinách.

Rozdíl názorů rodičů je pravděpodobně rovněž způsoben školou, kterou jejich dítě navštěvuje. Opět se odvolávám k již tolikrát zmiňované kapitole Situace v krajském městě. Dotazník byl záměrně rozdán na ZŠ Zelené rodičům dětí prvních tříd. Zajímalo mě, zda sloučení škol a celá tak dlouze řešená situace s umístěním dětí do školy v romské lokalitě nějak ovlivnila vztah rodičů ke komunikaci se školou. Dle tabulky č. 6 můžeme usuzovat, že tato situace rodiče opravdu ovlivnila. Ve srovnání s názory rodičů ze ZŠ Modré se rodiče ze ZŠ Zelené více zajímají o dění ve škole, chtějí spolupracovat se školou, poznat prostředí, ve kterém se jejich děti vzdělávají. Více je u těchto rodičů rozvinut zájem komunitní, což je pravděpodobně způsobeno uvedenou situací, kterou rodiče v létě 2007 prošli.

Celou situaci doplním názorem otce Ol, jehož dcera měla navštěvovat první třídu v ZŠ Zelené. Otec ale nechtěl umístit své dítě do školy v romské lokalitě, proto ji zapsal na jinou školu ve městě X. Otec hovoří o smyslu třídních schůzek, o komunikaci se školou: „*Je to nutný. Zrovna včera jsem byl na takovém tom velkém organizačním rodičáku...určitě to smysl má, dozvím se tak informace o škole, o dění ve škole.*”

Třídní schůzky tedy pro rodiče smysl mají, zjistí informace o škole, o jejích plánech do budoucna. Musí se však učitelů, ředitele aktivně dotazovat, spolupracovat se školou, aby se do dění ve škole mohli také zapojit.

9. 5. 2. Názory rodičů dětí z druhého stupně

Tabulka č. 7 zachycuje souhrnně důvody rodičů dětí z druhého stupně, proč si myslí, že třídní schůzky mají smysl. V prvním sloupci tabulky je opět uveden názor rodiče, v druhém sloupci jsou počty rodičů, kteří se ztotožňují s uvedeným důvodem ze 7. třídy ZŠ Zelené, ve třetím sloupci počty rodičů z 9. třídy a v posledním sloupci je jejich celkový počet.

Tabulka č. 7

Důvody	7. třída	9. třída	Celkem
	ZŠ Zelené	ZS Zelené	
Informace o dítěti	5	6	11
Kontakt, spolupráce s učitelem, se školou	3	7	10
Informace o škole	.	6	6
Setkávání se s ostatními rodiči	1		1

Ve srovnání s odpověďmi rodičů dětí z prvního stupně rodiče dětí z druhého stupně uvedli mnohem méně důvodů, proč si myslí, že jsou třídní schůzky důležité. Zmizely důvody poznání prostor školy, minimální je také potřeba kontaktovat se s ostatními rodiči, rovněž informace o škole už rodiče dětí na druhém stupni v takové míře nepotřebují.

Pro ně jsou nejdůležitější informace o jejich dítěti a kontakt s učitelem. V odpovědích rodičů dětí z druhého stupně se také častěji objevují poznámky k elektronické komunikaci a individuálním pohovorům.

Konkrétně rodič dítěte ze 7. třídy uvádí; „*V době internetu a e-mailu, který mi umožní kontakt s vyučujícím, považuji rodičovské sdružení za zbytečné.*“ Další rodič uvádí; „*K informacím o prospěchu stačí pedagogické čtvrtky (pozn. individuální pohovory s učitelem), kde se vše dát řešit individuálně.*“

Rodiče si na druhém stupni vyžadují možnost individuální komunikace s učitelem, jak uvádí i jeden rodič dítěte ze 7. třídy. Důležité jsou pro něj informace o prospěchu a chování jeho dítěte, které by na klasické třídní schůzce nezískal. Zde pedagog mluví jen obecně před všemi rodiči o celkovém chování a prospěchu všech dětí ve třídě. Pro rodiče dětí na druhém stupni zůstává nadále důležitý kontakt se školou, chtějí vědět, co se ve škole děje ale ve větší míře preferují individuální pohovory.

9. 6. Celková interpretace názorů rodičů na komunikaci se školou

Většina rodičů, která vyplnila zadaný dotazník, si myslí, že komunikace se školou má smysl. Dotazník je sice zaměřen konkrétně na třídní schůzky, ale řada rodičů se v dotazníku zabývala komunikací se školou jako takovou, proto i tato kapitola se dotýká celkově komunikace rodiny a školy. Rodiče psali např. o individuálních pohovorech, o internetové komunikaci, nezabývali se pouze třídními schůzkami. Někteří z nich uvedli, že třídní schůzky smysl mají, ale uváděli prvky charakterizující individuální schůzky. Např. důvod - získání informací o dítěti je charakteristikou spíše individuálních pohovorů. Na třídních schůzkách se poskytují pouze informace na obecné úrovni.

Lze tedy říci, že komunikace se školou pro rodiče význam má. S čímž se shodují i rodiče, se kterými jsem provedla rozhovor na toto téma. Za smysluplné však nepovažují všechny typy této interakce. Otázkou tedy je, jaký způsob interakce s učitelem rodiče považují za smysluplný a který způsob komunikace s rodinou preferuje škola.

Škola nabízí rodině možnost získávat informace na třídních schůzkách, individuálních pohovorech, začíná se také komunikovat prostřednictvím internetu. Snaží se čím dál více

vycházet vstříc přáním rodičů. Nejčastějšími schůzkami s dlouholetou tradicí však stále zůstávají třídní schůzky. Mnoho rodičů v dotazníku uvedlo několik důvodů, proč považují třídní schůzky za smysluplné a účastní se jich. V rozhovorech udávali rodiče však i důvody, které se v dotaznících neobjevily. V rozhovorech mluví někteří rodiče o třídních schůzkách jako o jakési povinnosti, jiní na ně chodí z důvodu projeveného zájmu o své dítě. Nabízí se otázka, zda rodiče opravdu navštěvují třídní schůzky díky důvodům, které uvedli v dotaznících (informovanost, kontakt se školou), nebo zda sem chodí např. proto, aby učitel viděl, že mají o své dítě zájem, jak uvedla řada matek v rozhovorech.

Hanzalová (2007) se tím ve své práci rovněž zabývá. Pokládá si otázku, zdaje součástí informovanosti rodiče o vlastním dítěti i povinnost pobýt, z jakéhosi pocitu slušnosti, ve škole déle, než je nutné. Rodič tedy chodí na třídní schůzky nejen proto, aby se něco dozvěděl, ale možná právě proto, aby učitel ukázal, že má o své dítě zájem. Tento názor má i několik dotazovaných učitelek, potvrzují to i sami rodiče.

Např. matka M1 v rozhovoru uvedla: *„Učitelé to sledují, kdo chodí na rodičáky a kdo ne. Ten, kdo nechodí, na toho pak koukají, že se nestará o své dítě... Rodičovské schůzky jsou prostě taková nepsaná povinnost. “*

Matka M4 říká: *„Určitě chodím, aby učitelka viděla, že mám zájem. Píše si prezenci, tak tu přítomnost rodičů asi kvůli něčemu sleduje. A беру to asi i z dětství. Dřív byl rodičák jakási povinnost, takže to asi ve mně zůstalo. “*

Stejný názor má i další dotazovaná matka M3: *„Na třídní schůzky chodím i proto, aby učitelka viděla, že mám zájem. To asi dělají všichni rodiče. I když většinou chodí rodiče dětí, které žádné problémy nemají, takže by to asi ani potřeba nebyla. “*

Rodiče mají často obavy, že pokud se nebudou účastnit třídních schůzek, je to projev jejich selhání, nezájmu o dítě, což může dále vést ke školním problémům jejich dítěte. S čímž koresponduje výpověď matky M1. *„Na každém rodičáku se zapisuje docházka. Ten, kdo nechodí, na toho pak koukají, že se nestará o své dítě. Každý si to tam jde odsedět, aby jeho dítě nemělo pak žádné problémy. “*

Dle rozhovorů s rodiči a vyplněných dotazníků rodiče velmi přemýšlejí o třídních schůzkách. Zvažují, zda na ně vůbec mají nebo nemají chodit. Přemýšlejí, proč se jich mají účastnit, uvažují také o časově nejúspornějším, ale přitom nejkonkrétnějším způsobu komunikace se školou. Hanzalová (2007) však napsala: *„Možná některé rodiče ani nenapadne, že by se komunikace na schůzkách mohla odehrávat jinak, a tudíž ani rodič samotný vlastně netuší, co by chtěl na schůzkách jiného či jestli by měl aktivněji do dění zasahovat. Rodiče*

nenapadne jediná pochybnost o nějaké nesprávné či nevhodné komunikaci ze strany učitele" (Hanzalová, 2007, s. 6).

Získané údaje v této práci tedy do značné míry s autorkou polemizují. Je pravda, že řada rodičů si to na třídních schůzkách opravdu „odsedí“ a neuvažují, že by tyto schůzky mohly probíhat i jinak. Většina rodičů o způsobu komunikace se školou však velmi přemýšlí. Ví, jaký způsob komunikace se školou preferují, nesouhlasí s řadou věcí při setkávání se s učitelem. Zatím jsou však spíše pasivní, hovoří o tom, co se jim nelíbí, ale ve většině případů se podřídí škole.

Matka Ml uvedla: *„Průběh rodičovských sdružení je jiný, než bych si představovala. Nechci řešit obecné věci, které se často mého dítěte ani netýkají. Třeba ředitel řekne učitelům, že musí říct ve svých třídách, že se nesmí kouřit na záchodcích. Ti učitelé to pak všichni rozebírají ve svých třídách, i když se to třeba těch dětí ve třídě netýká.“* Matka tedy jako lepší způsob komunikace navrhuje individuální pohovory s učitelem, kdy může s pedagogem probrat konkrétní problémy dítěte, ale je to jen její osobní názor, který nikde nezveřejňuje.

Rodiče tedy chtějí komunikovat se školou. Nelze však obecně říci, který typ komunikace se školou jim nejvíce vyhovuje. Ovlivňuje to mnoho aspektů. Patří mezi ně, např. stupeň, který jejich dítě navštěvuje, situace na základní škole, kam jejich dítě dochází, vliv má rovněž převažující zájem, který se u rodiče vyskytuje. Stále ještě také přetrvává názor rodičů, že účast na třídních schůzkách nebo individuálních pohovorech je povinná. Učitelé tuto domněnku ještě podporují povinnou prezencí a v podstatě si také vytvářejí obrázek o dítěti na základě spolupráce s jeho rodiči. Je ještě stále mnoho tabuizovaných témat, jako je např. zájem o dítě projevovaný rodičovskou účastí na schůzkách se školou, která komplikují komunikaci rodičů a školy a zkreslují názory a přístup rodičů ke spolupráci se školou.

10. Pohled učitelů versus pohled rodičů na třídní schůzky

Pokud shrneme závěry z předešlých kapitol, zjistíme, že v mnoha směrech se názory a očekávání pedagogů liší od očekávání rodičů. Obě skupiny mají na třídní schůzky jiný pohled, což zřejmě zásadním způsobem ovlivňuje komunikaci školy a rodiny. V mnoha případech dochází k nejasnostem, v některých věcech jsou naopak učitelé i rodiče jednotní. Následující řádky se týkají témat, která byla učiteli i rodiči v rozhovorech a dotaznících nejčastěji zmiňována.

10.1. Způsob komunikace

Většina dotazovaných učitelek považuje za vhodnější způsob komunikace s rodiči individuální pohovory. Některé učitelky by pak individuální pohovory doplnily o jednu až dvě klasické třídní schůzky, kde by se řešily organizační záležitosti. Internetovou komunikaci považují za dobrý způsob interakce rodiny a školy, ale tato forma spolupráce má ještě spoustu zádrhelů. Učitelům se rovněž nelíbí, že by se z nich stali napůl úředníci a polovinu své pracovní doby by trávili u počítače.

Rodiče pak na celou věc mají podobný názor. Souhlasí s pedagogy v tom, že pro komunikaci se školou jsou vhodnou formou individuální pohovory. Individuálním pohovorům jsou více nakloněni rodiče dětí z druhého stupně. Je zde větší potřeba řešit vzdělání a prospěch dítěte v soukromí. Pro organizační záležitosti by pak rodiče vyčlenili ještě jednu klasickou třídní schůzku.

Velmi kladně rodiče oceňují možnost internetové komunikace se školou, která je již v provozu na ZŠ Zelené. Rodiče často poukazovali na to, že elektronická forma komunikace by mohla řešit organizační záležitosti. Učitel by každému rodiči zaslal e-mail s rozpisem prázdnin apod. Rodiče by nemuseli tedy trávit hodinu sdělováním podobných informací na třídní schůzce. Elektronické informování by mohlo úplně nahradit klasické třídní schůzky, což si uvědomuje i otec Ol *Je to ale otázka do budoucna, když bude internetová komunikace, jestli to ještě bude mít smysl (pozn. konání třídních schůzek) a jestli budou rodičáky ještě existovat. "*

Někteří rodiče jsou v tomto směru ještě radikálnější a říkají, že klasické třídní schůzky v době elektronické komunikace smysl nemají už vůbec, a preferují pouze individuální pohovory, konkrétně to v dotazníku uvedl rodič dítěte z 9. třídy ZŠ Zelené: *„Všeobecné informace je v dnešní době možné vyvěsit na internet a není nutné pořádat rodičovská sdružení*

(pozn.: ve smyslu třídních schůzek). Přednost dávám osobním informačním schůzkám, kde rodič jedná pouze s příslušným učitelem bez účasti ostatních rodičů. "

To tedy znamená, že rodiče by omezili počet klasických třídních schůzek na minimum, organizační záležitosti by řešili přes internet. Přesto by se rádi jednou až dvakrát do roka sešli s ostatními rodiči a učitelem. Záležitosti týkající se svého dítěte však chtějí řešit formou individuálních pohovorů, a to dle potřeby. Rodič dítěte ze 7. třídy ZŠ Zelené v dotazníku uvedl: „*Domnívám se, že osobní kontakt s učitelem dítěte i s rodiči ostatních žáků je pro mě přijatelnější než komunikace pouze přes elektronickou poštu.*“ Rozhodně tedy rodiče chtějí nadále osobně komunikovat s třídním učitelem svého dítěte. Rodiče chtějí vidět, kdo jejich děti učí, chtějí znát prostředí, kde se jejich potomek vzdělává. Tato potřeba je pak vyšší u rodičů dětí z prvního stupně, jak dokazují výsledky dotazníků.

Rodiče i dotazované pedagožky se tedy shodují v počtu i ve formě vzájemné komunikace. Pokud shrneme a zobecníme jejich názory, dospějeme k následujícím návrhům. Učitelky i rodiče se shodli v tom, že by chtěli omezit počet klasických třídních schůzek, zvýšit počet individuálních pohovorů a propracovat možnost elektronické komunikace. I když informace po internetu v této době vyhovují spíše rodičům, pedagogové se bojí zdlouhavého zadávání dat do počítače.

10. 2. Neformální třídní schůzky

Díky práci Hanzalové (2007), která se věnovala také třídním schůzkám spíše neformálního charakteru, se i tato práce zabývala podobným tématem. Hanzalová se účastnila klasických třídních schůzek, které trvaly až tři hodiny. Rodiče při nich měli možnost občerstvení, zkoušeli si různé hry a aktivity, které běžně jejich děti dělají při vyučování. Objevují se tendence učitelů udělat si z třídních schůzek malé společenské události. Učitelé volí pro pohovory s rodiči jiná prostředí, než je školní třída. Přemísťují se do různých kaváren a restaurací nebo volí formu dnes tak oblíbeného zahradního grilování. Podobné tendence se objevují především v alternativních školních směrech, ale stále více se objevují i v klasickém školství. Proto se tato práce zajímá, zda i dotazovaní rodiče by měli o podobný způsob konání třídních schůzek zájem. Práce se zabývá tím, zda rodiče někdy napadlo, že by třídní schůzky mohly probíhat i jiným způsobem. Zaměřila jsem se také na názory učitelek, zda již schůzky v podobném duchu někdy zorganizovaly.

V práci Hanzalové rodiče byli neformálními třídními schůzkami nadšeni. Mnou oslavení rodiče však o nic podobného nestojí. Matka Ml řekla: „*To mě nenapadlo a ani bych*

o to nestála Myslím, že ani nikdo jiný z rodičů. Nechceme si ze schůzek udělat čajový dýchánek. Je to prostě jen povinnost navíc. Každý se stejně už vidí doma. Já jsem unavená z práce, doma mě čeká práce další. Myslím, že většina zaměstnaných matek to má úplně stejně."

Matka M2 na otázku, zda ji napadlo, že by se třídní schůzky mohly konat v jiném prostředí, např. v kavárně, odpověděla: *„Nenapadlo a myslím si, že je dobře, že se rodičovská sdružení konají ve třídě, alespoň vidím, v jakém prostředí se má dcera učit."* Matka M4 na stejnou otázku řekla: *„Tak to mě nikdy nenapadlo a ani bych nechtěla třídní schůzky někde jinde. Rodičáky patří do školy. Chci vidět, kde se moje děti učí. Můžu si třeba prohlídnout nástěnky, kde jsou jejich výkresy. Vždycky si všimnu i třeba tabule, jak je umytá. Neměnila bych to."*

Rovněž učitelé mají na formu konání třídních schůzek stejný názor, částečně se toho dotkla již kapitola Pohled učitelů. Nikdo z dotazovaných učitelek se o nic podobného ve své pedagogické praxi nepokusil. Napadlo to pouze B. U., třídní učitelku ze ZŠ Modré, ale počítala s tím, že by stejně všichni rodiče nepřišli.

Většina pedagožek má však názor, že by ani neformální způsob schůzek nebo komunikace s rodiči v kavárně nebyla vhodná. Z. H. ze ZŠ Zelené řekla: *„Ne, to si neumím představit. Nechtěla bych to. Ne, je to divný. Rodiče by se měli v průběhu informací o jejich dětech občerstvovat? Zaprvé to tu hodinu snad vydrží bez kávy a za další by je to i zdržovalo. Oni to chtějí mít stejně rychle za sebou. Vždyť je to na nich i vidět."*

Učitelka Š. L. ze ZŠ Modré si myslí, že třídní schůzky se mají konat v prostředí výuky dětí, aby rodiče měli možnost poznat prostředí, v němž se jejich děti učí. A zbytek pedagožek má spíše obavy z realizace, byla by to pro ně další práce navíc, která by se neobešla bez konzultace celé akce s vedením školy. Učitelka L. H. říká: *„Mám je (pozn. třídní schůzky) ve své třídě. To je daný. I kdybych chtěla, neprošlo by to skrz ředitele, ale nikdy mě to nenapadlo."*

Rodiče i učitelky se tedy shodují v tom, že by se schůzky měly konat ve třídě, aby rodiče měli možnost seznámit se s prostředím, kde jejich děti tráví velkou část dne. To je velmi důležité zejména pro rodiče dětí na prvním stupni. A co se týče příjemnější atmosféry, občerstvení v podobě kávy apod., obě strany si uvědomují, že časuje nedostatek. Což je první důvod argumentů proti a za druhé pak možná není dobré dělat si z třídních schůzek něco „důvěrnějšího". Škola by si měla od rodiny držet potřebný distanc a to platí i naopak. Měl by se tedy udržet formální způsob komunikace rodiny a školy.

10. 3. Účast rodičů na třídních schůzkách

Účast a zájem rodičů na třídních schůzkách je bodem, na který mají rodiče a učitelé zcela odlišný názor. Díky rozhovorům s rodiči a učitelkami se podařilo objevit zcela nový fenomén, který s účastí rodičů na třídních schůzkách souvisí, a to fenomén „aktivní maminky“.

Dle výpovědí učitelek účast rodičů na třídních schůzkách, a to ať klasických třídních schůzkách nebo i individuálních pohovorech, nesmí být ani malá ani velká. Což ve své práci uvádí i Viktorová a Štech (in Kolláriková, 2001). Kontakty se školou nesmějí být ani příliš časté, ani ne nedostatečné. Takovíto rodiče, kteří komunikují se školou v přiměřeném množství, jsou pak většinou učiteli považováni jako vstřícní a bezproblémoví.

Pokud je komunikace rodičů s učitelem příliš častá, mluví Štech s Viktorovou o nebezpečí přílišné otevřenosti školy rodičům ve smyslu jejich nadměrné přítomnosti ve škole (in Kolláriková, 2001). V jejich textu je přítomnost rodiče ve škole míněna spíše účastí matek při vyučování, výpomocí na výletech apod. Ale myslím si, že sem spadají i rodiče, kteří se účastní všech třídních schůzek, individuálních pohovorů a využívají všemožnou komunikaci se školou. Takovíto rodiče však nemají oblibu u pedagogů.

Dle učitelů by tedy bylo ideální, aby na třídní schůzky nebo individuální pohovory chodili rodiče dětí, které mají skutečně problémy. Ti musí přijít na všechny schůzky. Rodiče dětí bezproblémových nemusí chodit příliš často, ale musí zaručit, aby jejich dítě mělo věci v pořádku.

L. H., třídní učitelka 9. třídy ZŠ Zelené, uvádí: *„Pokud je žák lajdák, rodiče mu nepodepisují žákovskou knížku a nechodí na rodičovské schůzky, tak vidím, že o dítě a o školu prostě nemají zájem. Pokud má dítě podepsanou žákovskou knížku, včas donese peníze na různé akce, ale rodiče přijde na rodičovské sdružení třeba jen jednou, tak si myslím, že zájem mají, ale stačí jim informace formou písemných sdělení.“*

Přesto si všechny dotazované pedagožky vedou záznamy o tom, jak často chodí rodiče na třídní schůzky a individuální pohovory. S účastí rodičů pak učitelé spojují jejich zájem o dítě. Zájem však nesmí být přehnaný. Pedagožky rovněž vyčleňují skupiny rodičů, které dle nich chodit na třídní schůzky vůbec nemusí, naopak by vůbec chodit neměli. Jedná se o rodiče dětí bezproblémových.

Učitelé nemají rodičům bezproblémových žáků co říct, proto považují kontakt s nimi za zbytečný. V rozhovoru to uvedlo několik rodičů dětí s dobrým prospěchem i chováním. Matka M4 uvedla: *„Dcera se dobře učí, nepotřebuji tedy chodit na pohovory s učitelkou. Chci spíš slyšet informace o dění ve škole, kdy budou prázdniny. Znamky má dcera v žákovské*

knížce, takže je zbytečné chodit na pohovory. Učitelka mi sama na individuálním pohovoru řekla, že mi nemá co říct. Že dcera má v pořádku prospěch i chování. Takže to bylo zbytečné. Asi by to bylo ale jiné, kdyby dcera měla se školou potíže. "

Rodiče však považují za svou povinnost chodit na třídní schůzky, a to i přesto, že takovýto způsob komunikace se školou rodiče v mnoha případech nebaví. Rodiče považují rodičovské schůzky za svou povinnost a rovněž chtějí třídnímu učitelu dokázat, že se angažují v péči o své dítě, mají zájem o jeho prospěch a chování ve školním prostředí. Matka M4 v rozhovoru na otázku, proč chodí na třídní schůzky, řekla: *„V první řadě asi kvůli těm informacím, ale ty dostanu spíš na těch rodičovských schůzkách. O tom už jsme se bavily. Ale určitě chodím i proto, aby učitelka viděla, že mám zájem. Píše si prezenci, tak tu přítomnost rodičů asi kvůli něčemu sleduje. A беру to asi i z dětství. Dřív byl rodičák jakási povinnost, takže to asi ve mně zůstalo. "*

Učitelé však nechtějí, aby rodiče bezproblémových dětí chodili na třídní schůzky, především pak na individuální pohovory. Učitelé nemají rodičům totiž co říct, nemají pro rodiče žádnou radu, protože vše je v naprostém pořádku. Pokud však učitelé mají tento názor, měli by ho sladit i se svým chováním. Proč tedy po rodičích chtějí, aby se na třídních schůzkách podepisovali, dělali prezenci, když dle učitelů není zcela nutné se účastnit všech třídních schůzek? A neměl by se změnit přístup učitelů v tom, že i rodiče bezproblémových dětí mají právo slyšet od učitele informace o svém dítěti, např. možnosti dalšího rozvoje dítěte?

„Rodiče se musí naučit vnímat optimální množství a intenzitu kontaktů (z hlediska školy). To nebývá lehké zvláště pro ty, kteří by chtěli mít školní život svých dětí co nejvíce pod kontrolou" (Stech; Viktorová in Kolláriková, 2001, s. 80).

Zároveň se však také učitelé musí naučit poskytnout radu i rodičům dobře prospívajících dětí. Neznamená přece, že když dítě nemá ve škole problémy, že učitel nemá rodiči co o tomto dítěti říct. Úspěch je brán jako normální věc, zde se není o čem bavit. Rodiče dětí, které zvládají látku dané třídy a nemají kázeňské přestupky, se od pedagoga nic podstatného o svém dítěti dozvědět nemohou. To je základní chyba, které se učitelé s podobným názorem dopouštějí. Patří mezi ně např. D. N., která v rozhovoru řekla: *„Na pohovory chodí jen ti, co se chtějí vyžvanit nebo přepečlivé maminky. Oni se nejdou zeptat na dítě, jdou mi říct, co si myslí. Nebo sem chodí přepečlivé maminky, ale ty chodí na všechny schůzky. Jdou mě ujistit, že mají zájem. Na individuálních pohovorech se stejně nic „nevyřeší. " ~f*

Ale i s rodičem bezproblémového dítěte je o čem se bavit, co mu poradit. Jeho dítě má další možnosti, jak se rozvíjet. Na individuálních pohovorech by se nemělo probírat jen to,

co dítěti nejde, ale i to, v čem vyniká. Vyzdvihnout jeho dobré stránky, poradit rodičům, kde má dítě ještě rezervy, kde by mohlo ještě více rozvinout své schopnosti. Dnešní dítě je však převážně hodnoceno systémem deficitním. To znamená že, škola hodnotí dítě podle toho, co umí nebo neumí. Čeká na jeho neúspěch. Proto i někteří učitelé mají pocit, že diskutovat mohou jen s rodiči, kteří mají méně nadané děti. Těm mají co sdělit.

Je tedy řada témat, kde se názory učitelů a rodičů rozcházejí. Několik okruhů týkajících se komunikace školy a rodiny je dokonce zcela tabuizováno, nehovoří se o nich, např. účast rodiče na třídní schůzce ve vztahu se zájmem o dítě, fenomén „aktivní maminky“. Vzájemná spolupráce školy a rodiny se nezlepší, dokud tyto nejasnosti nebudou vyřešeny.

11. Diskuze - komunikace rodiny a školy

Nástupem dítěte do první třídy se změní život nejen dítěti, ale i jeho rodičům. Rodiče se seznamují se školou a s novými povinnostmi, které jim počátek školní docházky jejich dítěte přináší. Rodiče se musí naučit pomáhat dítěti s přípravou na vyučování, seznamují se s jednotlivými pedagogy a učí se rovněž komunikovat se školou. Komunikace se školou je pro rodiče nutná. Samozřejmě, že základní informace dává rodičům samo dítě, ale ucelený obraz o vzdělávání dítěte mu poskytne pouze škola. Proto je pro zákonné zástupce nutné si osvojit správný způsob dorozumívání se se školou co nejdříve.

Třídní schůzky jsou zřízeny právě pro možnost informovanosti rodičů. Škola tak vychází rodině vstříc. Podává zprávy o své činnosti, o aktivitách dítěte ve vyučování, jeho prospěchu a chování. Proto se tedy rodina snaží se školou interagovat. Z komunikace však nemají prospěch jen rodiče. Přínosná je i pro pedagogy zejména v případech, kdy učitelé potřebují, aby rodič s dítětem více pracoval, nebo potřebují zapůsobit na dítě prostřednictvím rodičů. Třídní schůzky nebo individuální pohovory jsou prostorem, kdy má pedagog možnost projednat s rodičem postup ve vzdělávání svých žáků. Je to jedinečná příležitost si o podobných tématech s rodiči pohovořit. Tedy i škola z této komunikace těží.

Komunikace je přínosná pro obě strany, je důležité si osvojit pravidla, která jsou nezbytná pro efektivnost celé spolupráce. V první řadě si rodiče i škola musí uvědomit své povinnosti a své postavení při interakci s druhou stranou. Jejich postavení se v tomto vztahu stále mění a vyvíjí, nejvíce pak v průběhu posledních let. V minulosti byl pedagog považován za autoritu a rodič poslouchal veškeré pokyny týkající se jeho dítěte. Pedagog byl tím dominantním členem komunikace. V dnešní době se však postavení učitele ve vztahu k rodiči mění.

„Rodiče začínají být nahlíženi jako klienti využívající služby vzdělávacích zařízení“ (Hanzalová, 2007, s. 6). Chtějí mít rovnoprávné nebo i dominantní postavení v komunikaci se školou. Na školu mají stále více požadavků. Od školy očekávají, že bude jejich potomky nejen vzdělávat, ale také vychovávat. Rodiče jsou zaneprázdnění prací, a tak volný čas tráví jejich děti v družinách, zájmových kroužcích. S tím souhlasí i Havlík (2002). Autor ve své práci uvádí, že si veřejnost čím dál tím víc zvyká na to, že na školu přenesou převážnou část své odpovědnosti za výchovu dítěte, aniž by si rodiče uvědomovali, že škola za ně nemůže napravit mnohé z toho, co je zanedbáno již v samotné rodině.

Škola se tedy snaží vyjít svým „klientům“ vstříc a přebírá na sebe stále více povinností, které dříve náležely rodině. Přebírá na sebe více zodpovědnosti, stará se o děti většinu dne.

Nesouhlasím však zcela s autorem F. de Singly, který píše: „Co přebírají instituce, je odejmuto rodině, která jen trpně přihlíží, jak se zmenšují její výsady" (F. de Singly, 1999, s. 20). V tomto případě autor mluvil sice spíše o institucích, které zasahují a kontrolují dění v rodině (soud, sociální pracovníce atd.), spíše tedy o jakémsi dohledu nad rodinami, které plně nefungují a o kontrolu ze strany státu příliš nestojí. Tímto zásahem se opravdu zmenšuje pravomoc takovýchto rodin.

V přeneseném slova smyslu bychom ale mohli názor F. de Singlyho vztáhnout i na tuto práci. I škola je institucí, která zasahuje do dění v rodině. Dennodenně se dopouští kontroly, byť tato kontrola není tolik direktivní, jak původně uvádí F. de Singly. Učitelé kontrolují dětem úkoly, pomůcky, hlídají, zda rodiče posílají své děti do školy. Nedá se však říci, že by tím rodina nějak výrazně „trpěla" a zmenšovaly se tak její výsady. Naopak, rodiče jsou rádi, že se jim škola postará o děti, že je vzdělává, připravuje je na jejich budoucí povolání, život. Tím pádem i rodiny ne zcela funkční, na něž je namířena direktivní kontrola ve smyslu slov F. de Singlyho, nepocítují porušení své autonomie dennodenní kontrolou ze strany školy.

Pokud se rodičům něco na činnosti školy nelíbí, dokážou se hlasitě ozvat. S čímž souhlasí i Bourdieu. „...závislost rodin na škole je silná. Žádné prostředí ani vrstva dnes neunikne vlivu instituce, jež vydává tituly... Závislost je to však relativní, protože jak jsme viděli, existuje také „zasahování do školy ze strany rodiny" (Bourdieu, citováno dle F. de Singly, 1999, s. 36). Rodiče nejsou jen „trpně přihlížející loutky", alespoň na pozorovaných školách tomu tak nebylo. Rodiče si na škole vynutili elektronickou žákovskou knížku, možnost omlouvat své děti prostřednictvím e-mailů a SMS zpráv. Důkazem zásahů rodiny do školy je i již několikrát zmiňovaná situace v krajském městě, kdy se rodiče postavili rozhodnutí školy (viz kapitola Situace v krajském městě). Samozřejmě je však tento příklad velmi radikální, běžně k takovým situacím nedochází.

Rodiče tedy zasahují do dění ve škole, ale ne všichni. Stále ještě jsou rodiče, kteří jsou školou ovlivnitelní, přistupují k této instituci zcela podřízeně. Existují také rodiče, kteří dané problematice příliš nerozumí, a ani nemají zájem ve škole něco měnit (rodiče se zájmem osobním). A pokud rodiče chtějí mít na školu větší vliv, ne vždy je toto snažení podle jejich představ.

Rodiče mohou do školních záležitostí zasahovat, ale má to své hranice a tyto hranice jsou velmi těsné. Škola reprezentuje zájem státu (celé společnosti), nerespektuje tedy názory jednotlivých rodičů. Aby škola respektovala názory a zájmy rodičů, musí jich být většina. Navíc škola není absolutním arbitrem, zodpovídá se státu, má nad sebou řadu norem (předpisů, zákonů...), kterými se musí řídit a které nemůže porušit ani na přání rodičů. Rodiče tedy

mohou jistým způsobem ovlivnit dění ve škole, a stále více se o to pokoušejí, ale jen v sektorech, které jim škola přesně vymezila.

Dle rozhovorů s učiteli i rodiči a z dotazníků, které jsem rodičům zadala, vyplývá, že dnešní rodiče - převážně pak rodiče dětí na prvním stupni - nejsou pasivními účastníky komunikace mezi školou a rodinou, snaží se stále více přesahovat hranice, které jim škola pro jejich aktivitu a jejich komunikaci s ní určila. Rodiče se zajímají nejen o své dítě, ale i o dění ve škole. Chtějí po škole, aby s nimi komunikovala, poskytovala jim více informací, více se věnovala jejich dětem, ale zároveň mají sami větší zájem o dění ve škole, více se angažují. Rovněž jim velmi záleží na způsobu komunikace se školou. Sami si chtějí rozhodovat, kdy a jakým způsobem budou se školou hovořit o svých dětech. Hledají další možnosti, jak co nejúčelněji se školou komunikovat.

Hanzalová (2007) dělí komunikaci rodiny a školy na kontakt přímý a nepřímý. Mezi nepřímý kontakt počítá vytváření obrazu školy na veřejnosti, různé brožury, telefonickou, písemnou či elektronickou komunikaci. Mezi přímý kontakt pak dle autorky patří třídní schůzky, besedy s rodiči, konzultační hodiny. Tato práce se zabývá především přímým kontaktem rodičů se školou, konkrétně pak třídními schůzkami a individuálními pohovory, neboli dle Hanzalové (2007) konzultačními hodinami. Třídní schůzky a individuální pohovory jsou v práci doplněny ještě o jeden typ komunikace nepřímé, a to o formu informování se způsobem elektronické korespondence. Internetová komunikace je moderní záležitostí, kterou rodiče velmi preferují. Zmínili se o ní všichni dotazovaní rodiče a v podstatě jsou iniciátory této formy komunikace se školou.

Iniciátorem třídních schůzek a individuálních pohovorů je škola. Škola rozhoduje, kdy a v kolik hodin se bude tento kontakt s rodiči konat. Tak tomu bylo doposud, stále více však do způsobu komunikace se školou, slovy Bourdieua (citováno dle F. de Singly, 1999, s. 36), „zasahují“ rodiče. Mnoho rodičů se na školách dovolávalo elektronické komunikace se školou. Většina škol tedy vyšla rodičům vstříc a byly zavedeny elektronické žákovské knížky, třídní učitelé dali rodičům svou osobní e-mailovou adresu, aby rodiče mohli komunikovat se školou i touto formou. Tak je tomu napozorované ZŠ Zelené i ZŠ Modré. Postavení školy v komunikaci s rodinou se mění i z tohoto pohledu, a proto se práce zmiňuje i o komunikaci elektronické, i když nespadá do přímé komunikace rodiny a školy, kterou si práce vybrala za své hlavní téma.

Ale rodiče zasahují do komunikace se školou i v jiných směrech. Na jejich popud např. ředitel ZŠ Zelené upravil konání třídních schůzek ze středy na čtvrtek. Někteří rodiče pracují totiž na úřadě. Ve středu mají úřední den a třídní schůzky tak nestíhají. Proto se škola

snažila vyjít rodičům vstříc a změnila den konání třídních schůzek. Škola tedy již zcela není tou institucí, která by striktně diktovala podmínky, ale snaží se brát rodiče jako své rovnocenné klienty pro spolupráci. Spolupráce školy a rodiny je samozřejmě cílem obou stran, ale z hlediska komplexní činnosti školy a jejích funkcí a cílů mají rodiče přeci jen méně prostoru a v několika směrech je tomu jen dobře. Škola nemůže reagovat na přání každého jednotlivého rodiče. V první řadě musí splnit svou funkci státní instituce řídicí se zákonnými normami, které nemůže ovlivnit jakýkoli rozmar rodiče.

Základní podmínky pro jednání rodiny a školy a jejich vzájemné hranice jsou tedy vymezeny platnými normami. Pro bližší vztah rodičů a učitelů však již pevná pravidla neexistují, komunikace je velmi složitá. Celá záležitost je o to komplikovanější, že se do komunikace promítají rovněž očekávání, přání učitelů a rodičů. „Kontakt rodiny a školy není jen záležitostí přímé komunikace a výměny informací. Je zprostředkován řadou procesů a představ, kterým musí rodiče porozumět. To proto, že není výsledkem vždy jasně formulovaných, vědomých strategií rodičů" (Štech; Viktorová in Kolláriková, 2001, s. 91).

Příkladem by tomu mohla být např. představa rodičů o tom, že musí chodit na třídní schůzky, aby potvrdili učiteli svůj zájem o dítě, jak o tom hovořilo několik dotazovaných rodičů. Tato jejich domněnka není daným pravidlem, přesto se jí mnoho oslovených rodičů řídí, což vyplývá z rozhovorů s rodiči.

Komunikace rodičů se školou je tedy velmi důležitá, ale její pravidla nejsou pro rodiče ani pro pedagogy příliš jasná. Budoucí třídní učitelé nejsou na tuto komunikaci s rodiči na vysokých školách připravováni, vedení školy jim nedává přesné instrukce, jak s rodiči pracovat. Ředitelé škol nechávají komunikaci učitelů s rodiči svých žáků čistě v kompetenci pedagogů. Určují pouze základní rámec komunikace a zasahují popřípadě v problémových situacích. Stejně tak rodiče se učí komunikaci se školou až v průběhu školní docházky svých dětí. Často se do jejich chování na třídních schůzkách s učitelem promítají jejich vlastní zkušenosti z třídních schůzek, kdy byli v pozici žáků základních škol. U starších rodičů se objevuje rovněž ovlivnění politické. V dřívější době bylo povinností účastnit se schůzek se školou, proto i někteří rodiče dodnes mají názor, že na třídní schůzky chodí pouze z povinnosti, což umocňuje i prezence, kterou si třídní učitelé na rodičovských schůzkách dělají.

Jak již bylo uvedeno, komunikace školy a rodiny se stále vyvíjí. V minulém režimu byly třídní schůzky vesměs povinné, vedla se přesná prezence rodičů. Učitel měl dominantní postavení. Způsob komunikace měl formu třídních schůzek, kde se veškeré záležitosti řešily přede všemi rodiči. Neexistovaly individuální pohovory. Dnes už je však komunikace

uvolněnější, klade se důraz na jedinečnost každého dítěte, individuální přístup. Není tedy již možné mluvit ke všem rodičům stejně. Každé dítě má jiné problémy, které musí být řešeny individuálně a v soukromí. Učitelé se velmi obávají porušení zákona o ochraně osobních údajů.

Nejasnosti vznikají rovněž nejednotností způsobu komunikace školy s rodinou. Téměř každá škola má svůj vlastní způsob, jak sděluje rodičům informace o jejich dítěti a o dění ve škole. Pro tuto práci byly záměrně vybrány dvě základní školy, v nichž se formy komunikace s rodiči odlišují. ZŠ Zelená upřednostňuje časté schůzky s rodiči, téměř každý měsíc nabízí rodičům možnost informovat se na své dítě. Na této škole jsou pak preferovány především individuální konzultace. ZŠ Modrá klade důraz především na klasické třídní schůzky, kde se schází všichni rodiče, počet individuálních pohovorů je oproti ZŠ Zelené nižší.

Hanzalová (2007) ve své práci uvádí, že rodiče ani nenapadne, že by třídní schůzky mohly probíhat jiným způsobem a že by komunikace mezi nimi a třídním učitelem mohla vypadat úplně jinak. Samozřejmě, že se mezi rodiči stále nacházejí ti, kteří bezmezně přijímají pravidla školy, na třídních schůzkách „si to odsedí“. I když proti danému způsobu komunikace se školou veřejně neprotestují, neznamená to, že o interakci se školou nepřemýšlejí. Dokazují to rozhovory s několika matkami.

Většina rodičů, zvláště rodiče dětí z prvního stupně, je však v tomto směru aktivnější. Z rodičů se totiž stali vytížení zaměstnaní lidé, kteří často nemají čas trávit hodinu na třídní schůzce a poslouchat obecné povídání učitelky o chování a prospěchu všech dětí ve třídě. Chtějí slyšet informace o svém dítěti, ale také sledovat dění ve škole, na kterém se v mnoha případech chtějí aktivně podílet. Chtějí změnit tradiční komunikaci se školou.

Školy, které byly v minulosti institucemi rozhodujícími o způsobu komunikace s rodiči, se stávají v tomto směru pasivnějšími a podřízenějšími rodičovským přáním, i když se stále snaží uchovat iniciativu a aktivitu rodičů v patřičných mantinelech. Komunikace rodiny a školy se v mnoha směrech změnila a ještě se změnit musí, protože se vyskytuje mnoho konfliktů, nejasností, bez jejichž vyřešení spolupráce rodiny a školy nebude nikdy plně efektivní.

12. Závěr

Jak už bylo v úvodu řečeno, celou prací se prolíná otázka, zda klasické třídní schůzky mají v dnešní době smysl, obecně pak, zda má smysl komunikace rodiny a školy tradičními způsoby. Cílem je najít odpovědi na otázky: „Lze vůbec na rodičovských schůzkách mluvit o konkrétních problémech v době maximální ochrany osobních dat? Jak vypadají třídní schůzky moderní doby? Jaký názor mají na třídní schůzky učitelé a rodiče? Jaké je vůbec postavení rodičů jako partnerů školy a jakou roli v tom všem hrají učitelé?“

Je možné dát na tuto otázku jednoduchou odpověď na základě získaných informací od učitelů, rodičů i zástupce rodičovského sdružení ze ZŠ Červené. Komunikace rodiny a školy má smysl, ale jen za dodržení určitých pravidel, vyjasnění si základních pojmů a přizpůsobení forem kontaktu pedagogů s rodiči současné době.

V minulosti převažoval počet klasických třídních schůzek nad individuálními pohovory. Vše bylo řízeno centrálně a hromadně. Dnes se vyzdvihuje individuální přístup, přesto je však pro školu v některých případech dobré komunikovat s rodiči hromadně, především při zvláštních situacích. Konání klasických třídních schůzek je vhodné při nástupu dítěte do školy, při přechodu na druhý stupeň, případně na jinou školu, před konáním lyžařského výcviku a podobně. Je vhodné v situacích, kdy se všichni rodiče zajímají o jedno konkrétní téma, kdy dotazy jednotlivých rodičů jsou přínosné i pro ostatní rodiče.

Přínos pro rodiče na klasických třídních schůzkách je i možnost poradit se o problému s někým dalším, kdo je na stejné úrovni jako rodič sám. Vhodné je i ve chvílích, kdy učitel potřebuje nějakou záležitost odsouhlasit všemi rodiči, potřebuje znát jejich názor, chce působit na děti prostřednictvím rodičů. Učitel zde může na rodiče působit preventivně. Díky komunikaci na obecné rovině si dané téma mohou na sebe vztáhnout všichni rodiče, všichni rodiče mohou popřemýšlet, zda se jich záležitost také nějakým způsobem nedotýká. Komunikace je pro obě strany přínosná.

Třídní schůzky by se tedy rozhodně rušit neměly, měl by se ale změnit jejich počet a vůbec forma komunikace školy a rodiny. Měly by se zohlednit potřeby a zájmy rodičů. Škola by měla vyjít vstříc rodičům. Většina rodičů uvedla, že preferuje individuální pohovory, zejména pak rodiče dětí z druhého stupně. Škola by se tedy měla snažit navýšit počet individuálních setkání s rodiči na úkor hromadného setkávání. Zkrátí se tak čekání rodičů ve škole, kteří po klasických třídních schůzkách chtěli stejně konzultovat své záležitosti s učitelem ještě individuálně. Klasické třídní schůzky by však neměly úplně zaniknout, již zvýše zmiňovaných důvodů. Stále více by se také mělo pracovat na využití elektronické

komunikace, která vytiženým rodičům značně zjednoduší sledování práce svých dítěte ve škole.

Obě strany by si také měly vyjasnit svá očekávání, požadavky a pravidla vzájemné komunikace. Rodiče mají pocit, že je jejich povinností docházet na všechny třídní schůzky, i když jejich dítě nemá žádné problémy. Učitelky si dělají docházku rodičů na třídních schůzkách, což je vlastně z jejich strany paradoxní chování, protože jsou nespokojeny s příliš „aktivními rodiči“, kteří se účastní všech schůzek. Docházka je pravděpodobně zřízena kvůli rodičům, kteří se tolik o své dítě a o dění ve škole nezajímají, ale toto opatření působí na všechny rodiče, především pak právě na ty poctivé „aktivní rodiče“.

Učitelé by měli pochopit, že i rodiče bezproblémových dětí mají potřebu a plné právo s pedagogy konzultovat další možnosti vzdělávání svého dítěte. Nemusí se přece řešit jen špatný prospěch a poruchy chování dítěte, ale i možnost jeho dalšího rozvíjení, což si řada učitelů neuvědomuje. Školy by také měly rodičům vysvětlit jejich možnosti podílení se na školním životě jejich dětí, je nutné vysvětlit základní pojmy jako je třídní schůzka, individuální pohovor, rodičovské sdružení.

Učitelé by pak na komunikaci rodiny a školy měli být připravováni při vysokoškolském studiu, což v současné době není náplní obsahu vzdělávání budoucích pedagogů. Rovněž by bylo nasnadě na každé základní škole zřídit pozici odborníka, který by pedagogům radil v kontaktu s rodiči. Řada učitelů řeší své problémy v komunikaci s rodinou se svými kolegy, hledá východiska a ujištění, že dělají svou práci dobře. Potřebují si mezi sebou předávat své zkušenosti, zážitky ze schůzek s rodiči, jak samy učitelky uváděly v rozhovorech. Pro pedagogy by bylo velmi přínosné pracovat v tomto směru v jakýchsi „bálintovských skupinách“.

Závěrem lze tedy napsat, že komunikace rodiny a školy je v každém směru přínosná pro obě strany. Třídní schůzky mají smysl. Je ale potřeba upravit jejich formu i počet, který by odpovídal požadavkům ze strany rodičů i učitelů. Obě strany by se pak měly dohodnout o svých základních požadavcích na tento způsob komunikace. Předšlo by se několika zbytečným nedorozuměním, ke kterým dle rozhovorů s učiteli i rodiči opravdu dochází. Třídní schůzky by neměly být rodiči ani učiteli vnímány jako nepsaná povinnost, ale jako možnost pohovořit si o dítěti a jeho vzdělávání, což je společným cílem obou stran.

13. Abstrakt

13. 1. Abstrakt (česky)

Název práce: Třídní schůzky na základní škole - mají třídní schůzky smysl?

Diplomová práce pojednává o třídních schůzkách na základní škole. Třídní schůzky se konají na všech základních školách, jedná se o tradiční způsob komunikace rodiny a školy, který je používán již několik desetiletí, stále ve stejné formě. S rodiči škola komunikuje stále stejným způsobem. Možná proto se v literatuře tímto tématem příliš autorů nezabývá. Přesto v tradiční komunikaci rodičů se školou dochází v posledních letech k velkým změnám. Práce se snaží odhalit posun v komunikaci školy a rodiny v současnosti a popsat aspekty, které tuto interakci ovlivňují, přičemž vychází z dat získaných z rozhovorů s učiteli a rodiči, z pozorování třídních schůzek a rozboru reálné konfliktní situace v komunikaci rodiny a školy.

Práce chce ukázat, že rodičovské schůzky, tak jak fungují již dlouhou dobu, v podstatě přestávají plnit svou funkci (možnost setkávání se rodiny se školou, získávání informací o vzdělávání a prospěchu dítěte). Díky zákonu o ochraně osobních údajů není možné sdělit rodiči na třídní schůzce informace o jeho dítěti před ostatními rodiči. Tématem třídních schůzek se tak stávají především organizační záležitosti, které nenaplnují potřebu rodičů informovat se na své dítě, což si uvědomují zároveň i učitelé. Vzniká tak tlak rodičů na navýšení možnosti komunikovat se školou jiným způsobem, a to formou individuálních pohovorů nebo prostřednictvím elektronické korespondence.

Práce se také zabývá konflikty, ke kterým stále častěji dochází mezi školou a rodinou. Škola - učitelé mají od rodičů často očekávání, která rodiče nenaplnují a naopak, rodiče mají na školu požadavky, kterým školy často nemohou dostát. Třídní schůzky mají sloužit ke komunikaci mezi školou a rodinou, ale přesto nejsou projednány základní požadavky školy a potřeby rodiny. Práce se tedy snaží odhalit témata, která nemají obě strany vyjasněna, nejsou přesně definována, platí na ně spíše jakási nepsaná pravidla a mají velký podíl na vzniku problémových situací v komunikaci rodiny a školy. Mezi ně patří např. hranice četnosti vzájemného setkávání rodiny a školy nebo otázka, zda děti s dobrým prospěchem a chováním mají vůbec být předmětem komunikace rodiny a školy.

Práce se snaží ukázat, že komunikace rodiny a školy má smysl, ale jen za dodržení určitých pravidel, vyjasnění si základních pojmů a přizpůsobení forem kontaktu pedagogů s rodiči v současné době. Třídní schůzky by neměly být rodiči ani učiteli vnímány jako nepsaná povinnost, ale jako možnost pohovořit si o dítěti a jeho vzdělávání, což je společným cílem obou stran.

13. 2. Abstract (english)

Name: The class meetings on the primary school - Do the class meetings have meaning?

Diploma work deals with the class meetings on the primary school. Class meetings take place in all primary schools, it is traditional way of family and school communication, which has been already used for several decades, always in the same form. School always communicates with parents in the same way. Perhaps therefore not many authors deal with these topics in literature. Nevertheless great changes have happened in the conventional parents communication with school for last years. Work tries to bring movement in the school and family communication in present times and describe aspect, what influences this interaction, and it goes out from data obtained from the teachers and parents discussions, from the observation of class meetings and analysis of real conflictful situation in the family and school communication.

Work wants to show, that parent's meetings, as they have already functioned for a long time, they have principle left fulfilling of their function (possibility for family to meet with school, to obtain information about child education and grades). Thanks law about protecting of personal data it isn't possible to give parents information about their child in face of other parents on the class meetings. Topics of class meetings come to be first of all organizational arrangements, that don't fill up parent's needs to be informed about their child, that also teachers are aware of it too. Parent's pressure grows on increase of possibility to communicate with school in another way, and it is by form of individual talk or by means of electronic correspondence.

Work deals with conflicts, which more often happen between school and family. School - teachers have often expectation from parents, which parents don't fill up, parents have requirements on schools, which often cannot be up by schools. Class meetings should serve for communication between school and family, but nevertheless there aren't discussed fundamental school requirements and family needs there. Work aspires to disclose topics, that are not clear for both sides, that are not exactly defined, there are rather unwritten rules applied to them and they have big part in the beginning of troubled situation in family and school communication. They are for example limits of frequency of reciprocal meeting of family and schools or question, if children with good grades and behaviour should at all be object of family and school communication.

Work tries to show, that family and school communication has sense, but only with compliance of explicit rules, clearing of basic concepts and conformity forms of contact

pedagogues and parents in present time. Class meetings wouldn't be perceived by parents and teachers as an unwritten duty, but as a possibility to discuss about child and his education, which is common target of both sides.

14. Seznam literatury

- DE SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999, ISBN 80-7178-249-1.
- EMMEROVÁ, K.; ČIHÁČEK, V. *Možnosti prosazování zájmů rodičů ve škole: Rodičovská sdružení*. [On-line], [cit. 12. listopadu 2007]. Dostupné na: <www.phil.muni.cz/ped/cz/download.php?soubor=43>.
- HANZALOVÁ, K. *Komunikace s rodiči a školou na třídních schůzkách*. Diplomová práce na Pedagogické fakultě Karlovy univerzity, Praha, 2007.
- HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-635-7.
- PODLAHOVÁ, L. *První kroky učitele*. Praha: Triton, 2004, ISBN 80-7254-474-8.
- RABUŠICOVÁ, M.; ZOUNEK, J. *Role rodičů ve vztahu ke škole: analýza legislativy*. Sborník z IX. konference ČAPV, Ostrava: OU, 2001, ISBN 80-7042-181-9.
- STECH, S.; VIKTOROVÁ, I. *Vztah rodiny a školy - hledání dialogu*. In KOLLÁRIKOVÁ, Z.; PUPALA, B. (eds.): *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.
- Školský zákon č. 561/2004 Sb.
- Usnesení 489/05-RM Rady města Jihlavy
- Věstník ministerstva školství a národní osvěty, roč. 12, 1930, čís 51 s 320
- Vyhláška č. 263/2007 Sb.
- Výnos ministerstva školství a národní osvěty ze dne 19. května 1930 č 1516 o rodičovských sdruženích na školách národních a středních, jakož i na učitelských ústavech
- Zákon o státní správě a samosprávě ve školství č. 564/1990 Sb.

15. Seznam příloh

1. Rozhovory s rodiči	gy
1.1. Rozhovor s matkou M1	gy
1. 2. Rozhovor s otcem Ol	gg
1.3. Rozhovor s matkou M2.	g^
1.4. Rozhovor s matkou M3.	^Q
1.5. Rozhovor s matkou M4.	gj
2. Soubor základních otázek kladených třídním učitelkám	92
3. Rozhovory s třídními učitelkami	^
3.1. Rozhovor s třídní učitelkou D. N.04
3. 2. Rozhovor s třídní učitelkou A. D.	^
3.3. Rozhovor s třídní učitelkou P. H.	^g
3. 4. Rozhovor s třídní učitelkou L. H.	gg
3. 5. Rozhovor s třídní učitelkou A. P.	JQJ
3. 6. Rozhovor s třídní učitelkou B. U.	j q^
3. 7. Rozhovor s třídní učitelkou Z. H.	^
3.8. Rozhovor s třídní učitelkou Š. L.	^

16. Přílohy

1. Rozhovory s rodiči

1. 1. Rozhovor s matkou M1

M. K.: „Mají rodičovská sdružení smysl?“

M1: „Ne, protože se od dětí doma dozvím víc, než se dozvím tam. Průběh rodičovských sdružení je jiný, než bych si představovala.“

M. K.: „A jak byste si ho představovala?“

M1: „Nechci řešit obecné věci, které se často mého dítěte ani netýkají. Třeba ředitel řekne učitelům, že musí říct ve svých třídách, že se nesmí kouřit na záchodcích. Ti učitelé to pak všichni rozebírají ve svých třídách, i když se to třeba těch dětí v té třídě netýká. To je pak úplně zbytečný.“

M. K.: „A s informačními odpoledny jste spokojená?“

M1: „Ty jsou super, dozvím se tam konkrétní věci o svém dítěti. Můžeme tam probrat všechno, i třeba rodinné problémy, co mohou dítě i ve škole ovlivňovat.“

M. K.: „Jak to, že v dotazníku jste zaškrtnla, že rodičovská sdružení nemají smysl.“

M1: „To zaškrtnli stejně určitě všichni rodiče. Každý rodič to zaškrtně, i když to bylo anonymní, co je psáno, to je prostě dáno. Učitelka mohla podle rukopisu přijít na to, o kterého rodiče se jedná. Na každém rodičáku se zapisuje docházka. Učitelé to sledují, kdo chodí na rodičáky a kdo ne. Ten, kdo nechodí, na toho pak koukají, že se nestará o své dítě. Tak jsem zaškrtnla, že to má smysl. Nechci, aby to pak nějak odneslo moje dítě. Nechci, aby mělo děcko nějaké problémy ve škole. No, možná jsem asi zbabělec. Rodičovské schůzky jsou prostě taková nepsaná povinnost. Každý si to tam jde odsedět, aby jeho dítě nemělo pak žádné problémy.“

M. K.: „Napadlo Vás, že by to někdy mohlo být jinak? Že by rodičovské schůzky mohly probíhat jinak?“

M1: „Ne, jak jinak?“

M. K.: „Třeba že by Vám zde učitel nabídl kávu, nějak byste se zapojili do schůzek.“

M1: „To mě nenapadlo, a ani bych o to nestála. Myslím, že ani nikdo jiný z rodičů. Nechceme si ze schůzek udělat čajový dýchánek. Je to prostě jen povinnost navíc. Každý se stejně už vidí doma. Já jsem unavená z práce, doma mě čeká práce další. Myslím, že většina zaměstnaných matek to má úplně stejné.“

M. K.: „A co předsednictví třídy, co si o tom myslíte?“

M1: „To je taková funkce za trest (úsměv). Většinou to nikdo nechce dělat, protože je to zase práce navíc. Tak učitelé umlouvají rodiče. Jak se na to jednou někdo nechá umluvit, tak už se toho nezbaví.“

M. K.: „A víte, co je náplní práce předsedy třídy?“

M1: „Chodí na schůzky s ředitelem školy, tuším, že je to dvakrát do roka. Pak nám ostatním rodičům řekne, co se tam probíralo.“

M. K.: „A víte, že ten předseda třídy je vlastně zástupcem rodičovské sdružení, nemyslím teď třídních schůzek.“

M1: „Tak to mě nikdy nenapadlo.“

M. K.: „A víte, proč platíte na začátku roku ten příspěvek SRPS a kam jde a co se s ním pak děje?“

M1: „No z toho se pak platí dětem lyžařský výcvik. Ty peníze jsou asi ve škole.“

M. K.: „NO S těmi penězi hospodaří rodičovské sdružení při vaší škole, víte, že jste vlastně jeho členkou?“

M1: „Tak to vůbec nevím. Nás se většinou nikdo neptá. Učitelka řekne, že vybere peníze, že se pak použijí pro děti, tak je všichni dáme, ale nikdo se už neptá, kam jdou nebo kdo s nimi hospodaří.“

1. 2. Rozhovor s otcem OI

M. K.: „Co si myslíte o celé té situaci sloučení ZŠ Zelené se ZŠ Žlutou?“

O1: „Nejvíc jsou tím samozřejmě postižení lidi, kterých se to týká, a ti o to taky mají největší zájem. Myslím si o této situaci to, že radní totálně nezvládli komunikaci s rodiči. Poslední školní den žákům prvních tříd byl připíchnut k vysvědčení jakýsi lísteček, že od nového školního roku budou chodit na ZŠ Žlutou. Rodičům, jejichž děti měly nastoupit do první třídy, byl poslán dopis nebo něco takového. Prostě chyběla komunikace s námi rodiči. Ten problém se Žlutou už trvá pěkně dlouho a oni nám to oznámí až teď. Ta škola měla zaniknout, jakmile tam byl jenom první stupeň. Nejsme na vesnici, aby školy měly jen jeden stupeň. Na Žlutou se dávaly vždycky děti rodičů, kteří o ně neměli zájem, takže těm by to bylo stejně jedno.“

M. K.: „Co Vám na celé situaci nejvíce vadí?“

O1: „Já sám jsem neprotestoval proti sloučení, to už mělo být uděláno dávno, ale jiným způsobem. Ale šlo mi o tu komunikaci, jakým nám to škola a radní dali najevo. Protestoval jsem proti přístupu, to mi nejvíc vadí. Za zlý to dávám hlavně odboru školství, v tomto případě mohli postupovat už mnohem mnohem dřív. Taky mi vadí, že to bylo úplně bez koncepce. Mohli přece těch 55 žáků ze Žluté rozdělit do ostatních škol. Rozbili tím romskou komunitu. A tohle když jsem řekl, tak ze mě všichni udělali rasistu. Ale mě vadí hlavně ta komunikace, výsměch úředníků. Na té schůzi v létě všichni rodiče podávali konstruktivní návrhy na řešení ale zastupitelé prostě rozhodli a víc je nezajímalo. Úředníci si myslí, že jsou páni tvorstva! Ale to je generační problém. Jsou tam lidi mého věku, přes 40, až tam nastoupíte vy mladí, pak se to snad teprve pohne dál.“

M. K.: „Řešíte tu situaci ještě nějak?“

O1: „Ne, já jsem přehlásil dceru na jinou školu a tím to pro mě haslo. Asi to není dobrý se takhle na to vykašlat, ale mám svých starostí dost a času málo.“

M. K.: „A jaký je Váš názor na třídní schůzky?“

O1: „Je to nutný. Zrovna včera jsem byl na takovém tom velkém organizačním rodičáku. Je to ale otázka do budoucna, když bude internetová komunikace, jestli to ještě bude mít smysl a jestli budou rodičáky ještě existovat. Ale určitě to smysl má, dozvím se tak informace o škole, o dění ve škole. A ty individuály jsou pak zase dobré, když potřebuju vědět o známkách dcery' když se řeší nějaký problém.“

M. K.: „Chodíte na třídní schůzky zvláštního zájmu nebo kvůli učitelce, aby viděla, že máte zájem o dítě?“

O1: „No tak to určitě ne, tolik času, abych se zalíbil učitelce, nemám. Chodím tam ze zájmu, protože chci vědět, jak je na tom moje dcera ve škole. I když dřív to tak určitě bylo, že rodič chodil hlavně kvůli učitelce. Psaly na děti různé ty posudky, rodiče se jich báli.“

M. K.: „Myslíte, že rodiče mají šanci nějak ovlivnit dění na škole?“

O1: „Asi ano, ale záleží hodně na vedení školy.“

M. K.: „Jste na třídních schůzkách aktivní?“

O1: „Jako jestli pokládám dotazy? Tak to ne. Já spíš tak tu finanční podporu. Teď třeba firemním nákladňákem budeme převážet věci na vánoční besídku.“

1. 3. Rozhovor s matkou M2

M. K.: „Chodíte na třídní schůzky vy nebo váš manžel?“

M2: „Chodím já, muž nebyl ani jednou.“

M. K.: „Chodíte na všechny schůzky?“

M2: „Chodím, i když teď jsem teda nebyla, protože mě to nezajímalo. To zas byla velká schůzka. To je moc dlouhý, je to zajímavý, ale mě nezajímají ty řeči okolo, prohřešky jiných dětí. Mě zajímají informace o mém dítěti.“

M. K.: „Máte tedy raději individuální pohovory s učitelem?“

M2: „Určitě, tady se dozvím konkrétně informace o svém dítěti. Jsem spokojená s přístupem učitelky, jak se mnou jedná. Na těch velkých rodičácích se mluví moc obecně a je to moc dlouhý a nedá se tam mluvit konkrétně. I když jednou probírala učitelka mé dítě před ostatními rodiči a to bylo pěkně nepříjemné. To se mi vůbec nelíbilo.“

M. K.: „Jak dlouho trvá individuální pohovor s učitelkou?“

M2: „10-15 minut. Podle toho, jak je dcera hodná.“

M. K.: „Napadlo vás, že by se třídní schůzka konala třeba v kavárně nebo v jiném prostředí?“

M2: „Nenapadlo a myslím si, že je dobře, že se rodičovská sdružení konají ve třídě, alespoň vidím, v jakém prostředí se má dcera učit.“

M. K.: „Zajímá vás také dění ve škole?“

M2: „Zajímá. Zajímá mě, kdy jsou prázdniny, co výlety, lyžařský výcvik, co se dělá pro děti, jak se o ně škola stará, ale nezajímá mě takové to financování a tak, to stejně nijak neovlivníme.“

M. K.: „Co si myslíte o elektronické komunikaci školy s rodiči?“

M2: „To je fajn nápad pro ty, kdo mají doma internet. Já ho doma nemám, tak to fajn není. Ale kdybych ho měla, bylo by to fajn. Mohla bych se podívat, jak na tom moje děti jsou. V žákovské často všechno není. Určitě je to dobrý způsob, jak sdělovat informace rodičům. Hlavně rychlý.“

M. K.: „Napadlo vás někdy, že byste šla na třídní schůzku, aby učitelka viděla, že máte o dítě zájem?“

M2: „No asi to tak někteří rodiče dělají, ale já ne. Já tam chodím, abych se něco dozvěděla o svém dítěti. To je pro mě to hlavní.“

M. K.: „Slyšela jste někdy o školské radě?“

M2: „Ne.“

M. K.: „Víte, co se děje s příspěvkem na SRPS, který platíte v září?“

M2: „Vím, učitelka nám to říká, jde na ceny pro děti v různých soutěžích a na lyžařský výcvik.“

M. K.: „Myslíte, že třídní schůzky mají tedy smysl?“

M2: „Myslím si, že ano, ale spíš ty individuální, kde se dá s učitelem mluvit konkrétně.“

1. 3. Rozhovor s matkou M2

M. K.: „Chodíte na třídní schůzky vy nebo manžel?“

M3: „Na všechny chodím já, manžel nebyl ani jednou.“

M. K.: „Chodíte na všechny třídní schůzky?“

M3: „Skoro na všechny.“

M. K.: „Vyhovují vám spíše klasické třídní schůzky nebo individuální pohovory s učitelem?“

M3: „Ty individuální pohovory.“

M. K.: „Proč?“

M3: „Protože jsou takové soukromější, neposlouchají všichni ostatní a netrávají tak dlouho. Na třídních schůzkách je to moc obecné, člověk se tam nedozví nic o svém dítěti.“

M. K.: „Jak dlouho trvají třídní schůzky a jak dlouho individuální pohovory?“

M3: „Individuály maximálně tak pět minut, ty velké rodičáky tak hodinu, hodinu dvacet.“

M. K.: „Co se nejčastěji řeší na třídních schůzkách a na individuálních pohovorech?“

M3: „Na třídních schůzkách se hlavně mluví organizačně. Na začátku mluví předseda třídy, říká nám ty různé informace o škole, pak učitelka řekne něco obecně o chování a prospěchu.“

M. K.: „Jak je to s volbou předsedy třídy? Chtěla byste tuto funkci?“

M3: „Ani náhodou. U nás to dělá jeden pán. Jednou přišel náhodou na rodičák, tak ho učitelka poprosila, jestli by to nedělal. A jemu bylo asi hloupé, aby to odmítl mezi tolika ženskýma.“

M. K.: „Víte něco o školní radě?“

M3: „Vím.“

M. K.: „Víte, co se děje s příspěvkem SRPŠ, který platíte v září?“

M3: „Vím, platí se z něj lyžařský výcvik.“

M. K.: „Co si myslíte o internetové komunikaci školy s rodiči? Třeba o elektronické žákovské knížce?“

M3: „To je určitě dobrá věc. Můžu se tak dozvědět všechny známky i ty, co mi dítě třeba neřekne.“

M. K.: „Myslíte si, že třídní schůzky mají smysl?“

M3: „Asi jo. Je to k něčemu. Dozví se o dění ve škole, o dítěti, je to sice v žákovské knížce, ale děti taky všechno neřeknou. Ale asi jsou lepší ty individuální pohovory. Jsou takové otevřenější, člověk se nestydí se na něco zeptat.“

M. K.: „Chodíte taky na třídní schůzky proto, aby učitelka viděla, že máte o dítě zájem?“

M3: „Určitě, i proto, aby viděla, že mám zájem. To asi dělají všichni rodiče. I když většinou chodí rodiče dětí, které žádné problémy nemají, takže by to asi ani potřeba nebyla.“

1. 3. Rozhovor s matkou M2

M. K.: „Chodíte na třídní schůzky vy nebo váš manžel?"

M4: „Vždycky chodím já."

M. K.: „Chodíte na všechny třídní schůzky i na individuální pohovory?"

M4: „Chodím na všechny. Maximálně když jsem nemocná, ale i tak se snažím přijít."

M. K.: „Která forma komunikace se školou vám více vyhovuje - třídní schůzky nebo individuální pohovory?"

M4: „Asi ty třídní schůzky."

M. K.: „Proč?"

M4: „Dcera se dobře učí, nepotřebuji tedy chodit na pohovory s učitelkou. Chci spíš slyšet informace o dění ve škole, kdy budou prázdniny. Znamky má dcera v žákovské knížce, takže je zbytečné chodit na pohovory. Učitelka mi sama na individuálním pohovoru řekla, že mi nemá co říct. Že dcera má v pořádku prospěch i chování. Takže to bylo zbytečné. Asi by to bylo ale jiné, kdyby dcera měla se školou potíže."

M. K.: „Proč chodíte na třídní schůzky a pohovory. Je to kvůli informacím, nebo aby pedagog viděl, že máte o dítě zájem?"

M4: „V první řadě asi kvůli těm informacím, ale ty dostanu spíš na těch rodičovských schůzkách. O tom už jsme se bavily. Ale určitě chodím i proto, aby učitelka viděla, že mám zájem. Píše si prezenci, tak tu přítomnost rodičů asi kvůli něčemu sleduje. A beru to asi i z dětství. Dřív byl rodičák jakási povinnost, takže to asi ve mně zůstalo."

M. K.: „Víte něco o funkci rodičovských sdružení, myslím tím občanských sdružení?"

M4: „Asi ani moc ne. Jen vím, že se v každé třídě volí důvěrník, který pak na začátku rodičáku říká, co se bude ve škole dít. Ale jsou to takové obecné informace, málokdy řekl něco zajímavého."

M. K.: „Víte, co se dělo s příspěvkem, který se vždy na začátku roku vybíral?"

M4: „Ne, to nám nikdo neřekl."

M. K.: „Nezajímalo vás to nebo někoho z rodičů?"

M4: „Myslela jsem, že to bude na něco pro děti. Takže jsem se dál neptala, ani nikdo jiný to dál nezkoumal."

M. K.: „Jste na třídních schůzkách aktivní? Komunikujete s učitelkou?"

M4: „Ne, já jen poslouchám, na nic se neptám. Jen si to poslechnu a odejdu. Ale to většina rodičů. Jen jeden tatínek je tam vždycky aktivní a ptá se. Ale někdy až moc (Smích)."

M. K.: „Napadlo vás, že by se třídní schůzky mohly konat v jiném prostředí, třeba v kavárně. Líbilo by se vám to?"

M4: „Tak to mě nikdy nenapadlo a ani bych nechtěla třídní schůzky někde jinde. Rodičáky patří do školy. Chci vidět, kde se moje děti učí. Můžu si třeba prohlídnout nástěnky, kde jsou jejich výkresy. Vždycky si všimnu i třeba tabule, jak je umytá. Neměnila bych to."

2. Soubor základních otázek kladených třídním učitelkám

- 1) Jak dlouho pracujete jako učitelka?
- 2) Jak dlouho jste třídní učitelka? Ve které třídě jste teď právě učitelkou?
- 3) Jak často máte rodičovská sdružení, popř. informační schůzky?
- 4) Kolik procent rodičů přibližně chodilo na rodičovské schůzky na počátku Vaší kariéry třídní učitelky a kolik nyní? Pokud vidíte nějaký rozdíl v počtu rodičů, čím myslíte, že je to způsobeno?
- 5) Jak byste charakterizovala postoj rodičů vůči Vám na prvních rodičovských schůzkách? Čemu to přisuzujete, proč máte právě tento názor?
- 6) Chodí k Vám na rodičovské sdružení více maminek či tatínků?
- 7) Pociťujete den po rodičovském sdružení na dětech nějaké změny, baví se o tom např.? Snaží se nějak víc ve škole?
- 8) Jak dlouho trvá pod Vaším vedením rodičovská sdružení?
- 9) Bojíte se/bála jste se nebo byla jste někdy nervózní před rodičovským sdružením? Pokud jste někdy byla nebo jste nervózní, tak z čeho? Změnily se tyto nepříjemné pocity v průběhu Vaší praxe nějak?
- 10) Máte nějakou nepříjemnou vzpomínku na rodičovské sdružení?
- 11) S jakým pocitem z rodičovského sdružení nejčastěji odcházíte?
- 12) Máte rodiče nějak „onálepkované“? (např. tenhle se pořád na něco ptá, tahle maminka je mi nepříjemná...)
- 13) Spojujete vlastnosti žáků s vlastnostmi rodičů? (např. Pepíček je lump, to ten jeho tatínek asi taky bude nějaké číslo...)
- 14) Účastnil se někdy ředitel Vašeho rodičovského sdružení? Pokud ano, popište, prosím tuto situaci. Proč byl ředitel přítomen a jak jste se cítila?
- 15) Věnujete se nějak přípravě na rodičovské sdružení? Pokud ano, jak dlouho a jakým způsobem se připravujete?
- 16) Jak moc dopředu oznamujete rodičům přes děti, že bude rodičovské sdružení?
- 17) Reagují na toto oznámení děti nějak?
- 18) Vadilo Vám něco jako dítěti popřípadě pak jako rodiči na rodičovských schůzkách?
- 19) Snažíte se při svých rodičovských schůzkách (nyní jako učitelka) na tyto pocity nějak brát zřetel? Vrací se Vám tyto pocity z minulosti nějak?
- 20) Jak byste popsala fáze Vašeho rodičovského sdružení? (např. nějaké uvítání rodičů, otázky prospěchu apod.)
- 21) Změnilo se nějak vedení rodičovského sdružení v průběhu Vaší praxe?
- 22) Mění se rodičovské sdružení nějak v průběhu školního roku? (např. v počtu účastněných rodičů, v jejich náladě...)
- 23) Které předměty ve své třídě učíte?
- 24) Máte pocit, že rodičovské sdružení je náročnější na prvním nebo na druhém stupni nebo mezi tím není žádný rozdíl? A proč?
- 25) Učili Vás na VŠ popřípadě na DPS, jak pracovat s rodiči a jak řídit rodičovské sdružení? Vyptávala jste se zkušenějších učitelů?
- 26) Máte potřebu nějaké zpětné vazby od rodičů? Dostává se Vám nějaká?
- 27) Jaký je Váš postoj k rodičům na rodičovském sdružení? (např. přátelský, asertivní, ustrašený, „už zase otravují...“) Vyvíjel se tento postoj nějak v průběhu Vaší praxe?
- 28) Máte rodičovská sdružení v prostorách Vaší třídy? Napadlo Vás někdy pozvat rodiče na rodičovské sdružení třeba do vinárny?
- 29) Co je pro Vás na rodičovském sdružení nejtěžší?
- 30) Líbí se Vám počet rodičovských sdružení? Změnila byste tento počet nějak, kdybyste mohla? A proč?

- 31) Vyhovují Vám spíše individuální informační pohovory s rodiči nebo hromadná rodičovská sdružení?
- 32) Vidíte u rodičů nějaký posun, co se týče účasti a zájmu o rodičovské sdružení, když jejich dítě je prvňáček, odchází na gymnázium, začíná na druhém stupni, je v deváté třídě?
- 33) Hovoříte o rodičovských sdruženích se svými kolegy? Co nejvíce rozebíráte? (např. prospěch dětí, chování rodičů...)

3. Rozhovory s třídními učitelkami

3. 1. Rozhovor s třídní učitelkou D. N.

- 1) 20 let
- 2) 20 let, teď učím ve druhé třídě
- 3) Velké rodičáky máme třikrát do roka a dvakrát máme informační pohovory.
- 4) Chodí všichni, rodiče mají zájem o své děti, tak chodí. Změnu nevidím, chodili všichni a teď taky.
- 5) Rodiče se ke mně chovají pořád stejně, zajímají se o svoje děti, o mě jim ani tak nejde.
- 6) Chodí víc maminky.
- 7) Ne.
- 8) 30 minut, ale je to individuální, někdy se rodiče rádi vykecávají.
- 9) Byla jsem hodně nervózní, na rodičáky jsem se chystala, dělala a vlastně si i dělám body, dřív to byly celé ty „kecy“, teď už skoro nic, jen když je něco hodně důležitého. Jsem nervózní víc z toho projevu než z těch rodičů. Dřív jsem z toho byla nervózní, teď už necítím nic, nebojím se, je mi to jedno.
- 10) Ne, nic takového mi nezůstalo v hlavě.
- 11) Odbyla jsem svoji práci, nepřemýšlím o tom dál, prostě jsem to udělala a je hotovo.
- 12) Tak to neřeším. Reaguji jen na aktuální podněty, pamatuju si rodiče, ale nemá cenu si myslet, že je někdo příjemný a někdo ne. Někdy je to totiž úplně jinak.
- 13) Ne, i když jedna holčička se chovala dost divně a její maminka byla taky taková zvláštní.
- 14) Ředitelka byla na prvním rodičáku, šla mě chránit (úsměv) před rodiči. Bylo to takové seznamovací. Proběhlo to v pohodě, nevadilo mi to.
- 15) Teď si už dělám jen body nebo ani to ne.
- 16) Týden dopředu, píšu to dětem na tabuli, opišou si to do deníčku, dají podepsat rodičům a já pak kontroluju podpisy rodičů.
- 17) Děti na to nijak nereagují.
- 18)+ 19) Když jsem byla malá, neměla jsem ve škole žádné potíže, takže z rodičáků jsem strach neměla. Spíš jsem čekala, že až se táta vrátí, budu pochválená. Takže se teď přírodníčáku snažím eliminovat ty horší informace, aby děti byly také někdy pochváleny.
- 20) Nejdřív říkám informace ředitelky školy, obecné informace o třídě a pak zůstávají rodiče a individuálně probíráme témata podle zájmu rodičů. Řešíme hlavně výkony (jak kluk čte), problémy s chováním tady ještě nejsou. Když jo, řeší se individuálně.
- 21) Když jsem začínala, měla být v každém rodičáku výchovná chvílka. Myslím, že to měly být nějaké informace ze společnosti, už ani nevím přesně. Tak to teď už na rodičáku není. Teď se podávají informace o chodu školy.
- 22) Mění. Na začátku školního roku se řeší jiné věci. To se hlasuje o zástupcích třídy, jedná se o příspěvku SRPŠ, čtu rodičům řád školy, říkám jim, co se bude v budoucím roku dít. Na těch dalších rodičákách už se řeší výkony, rodiče to berou hodně vážně a účast je tak $\frac{3}{4}$. Upozorňuju je, co by měli u dětí ohlídat.
- 23) Všechny.
- 24) Nenapadlo, o tom nepřemýšlím.
- 25) Ne, ne, neučili. Ptala jsem se hodně kolegyní. Hlavně na to, jak by se mělo navazovat, jak mám informace říkat rodičům po sobě. Jak to má probíhat.
- 26) Na konci roku někdy rodiče poděkují nebo řeknou: „Nemáte to lehké.“ Ale nepotřebuju to od rodičů. Je to ale určitě lepší, než když nadávají. Většinou nadávají rodiče problémoví.

- 27) Víím, co rodiče čeká. Mám dvě děčka, tak víím, co chci na rodičáku slyšet a jít pryč. Podle toho se snažím k rodičům přístupovat. Chci, aby to pro ně bylo přínosné, aby je to moc nezatěžovalo. To se asi změnilo, to jsem začla dělat až po dětech. Mám o rodiče zájem, nejsem asertivní. Chci jim prostě jen něco říct.
- 28) Ano. Ne, tak to teda nikdy.
- 29) Nejtěžší by bylo, kdyby se objevil nějaký vrtavý rodič. Tak ta komunikace s ním, abych to udržela v rovině klidu, v normální komunikaci. Ale to se ještě nestalo, aby se takový rodič objevil. Nejtěžší je pro mě začít. Úvod je těžší, ale v průběhu let čím dál tím míň.
- 30) Líbí, neměnila bych to.
- 31) Mám ráda velké rodičáky. Na pohovory chodí jen ti, co se chtějí vyžvanit nebo přepečlivé maminky. Oni se nejdou zeptat na dítě, jdou mi říct, co si myslí. Nebo sem chodí přepečlivé maminky, ale ty chodí na všechny schůzky. Jdou mě ujistit, že mají zájem. Na individuálních pohovorech se stejně nic nevyřeší. K tomu jsou potřeba vždy stejně všichni rodiče, aby se věci odsouhlasily jednohlasně všemi. Jednotlivec sám nic nevyřeší.
- 32) Ano, narůstají problémy. Tady ještě tolik nejsou. Na druhém stupni už jo, rodiče jsou upozorňováni na prohřešky dětí, je s nimi horší pořízení.
- 33) Ne, to nikdy. Ale jsou na škole kolegyně, které své pocity ventilují.

M. K.: „Co se Vám vybaví, když se řekne rodičovská schůzka?“

D. N. „Mám další hodinu, musím se vrátit do školy, srovnat si myšlenky, nemůžu to odprásknout, musí to mít nějaký řád. Prostě práce. Když víím, že budu muset přitvrdit, oznámím to rodičům na rodičáku. Řeknu jim, proč to chci a proč měním hodnocení. Nechám si to od rodičů odkývat. Vždycky s tím souhlasí.“

3. 2. Rozhovor s třídní učitelkou A. D.

- 1) 33 let
- 2) 33 let, v první
- 3) Tři velká rodičovská sdružení a dva informační pohovory.
- 4) Chodí všichni rodiče, protože mají zájem o svoje děti. Je zde maximální zájem rodičů. Kdo nemůže, tak se přijde zeptat individuálně. Nemůžu říct, že by někdo vyloženě neměl zájem a nechodil na třídní schůzky vůbec. Tady vidím změnu, dřív rodiče přišli, vyslechli to a odešli. Dnes se schůzka protáhla, rodiče se hodně ptají, hodně se používá třeba e-mail, rodiče mi píšou. Jsou hodně zasvěcení, ví toho hodně o dětech, vzdělávají se hodně, ale ne vždy je to správné a těžko se jim to pak vymlouvá. Proniká sem hodně vliv Ameriky, česká škola je strašně nedocenená.
- 5) Dřív byli hodně uzavření. Teď je větší otevřenost, nebojí se vystoupit se svým názorem. Dřív nebyla příležitost ptát se. Takže tu posun určitě vidím.
- 6) To je různé, učím děti z hodně početných rodin, takže musí na víc rodičovských schůzek a střídají se. Chodí maminky i tatínci, kdo zrovna může.
- 7) Tak to safra. Hodně se pak snaží.
- 8) To záleží na rodičích, ale minimálně hodinu určitě.
- 9) Nikdy jsem se nebála.
- 10) To si nevybavuju. Ale hodně nepříjemné mi bylo, když jsem učila páťáky. Nějaká maminka tenkrát vystoupila, že její dceru osahává romský chlapec - spolužák. Ale já jsem si toho vůbec v té třídě nevšimla, že tam něco takového probíhá. To mi bylo hodně těžko.
- 11) To záleží na třídě. Někdy jsem od rodičů ani nechtěla odejít, jak jsem je měla ráda. Bylo to hodně příjemné a s rodiči z té milé třídy se setkávám doteď.
- 12) To asi ano. Člověk si o každém udělá mínění, u některých je pak ve střehu. S každým hovořím trochu jinak.
- 13) Nedá se to vyloženě tak říct. Děti jsou vždycky lepší než rodiče (smích).
- 14) Jen když je nějaký problém, který se má sdělit rodičům, třeba při zdražení obědů. Je taky přítomná na počátečním rodičovském sdružení v září u prvňáčků, to je takové představení. Cítila jsem se dobře, nijak mi to nevadilo.
- 15) Dřív jsem se hodně věnovala přípravě, četla jsem třeba noviny s aktuálními tématy. Teď už se tolik nepřipravuju.
- 16) Asi týden, ale mají to již v pokynech, které dostávají na začátku školního roku, takže to ví, kdy bude rodičovské sdružení.
- 17) Ne, to ne.
- 18)+ 19) Já jsem hodně zlobila, takže jsem po rodičovském sdružení většinou dostala nařezáno. Dřív byly taky nesmyslné tresty. Já jsem třeba pořád musela za svoje zlobení něco opisovat, přitom jsem psala nejlépe z celé třídy. Snažím se ty nepříjemné informace tolik neříkat, spíš dítě před rodičem pochválit. Asi se mi promítají moje vzpomínky.
- 20) Mám to rozdělené do fází. Je to takové to uvítání, řeknu jim program, to co mám připravené, pak mluví důvěrník třídy a pak se rozebírají různé věci individuálně.
- 21) Ano, změnilo. Teď víc zasahuje důvěrník. Rodiče jsou aktivnější, více se ptají, zajímají.
- 22) Určitě, ve druhé třídě už rodiče ochabují, nechodí jich tolik.
- 23) Všechno.
- 24) Nedokážu to posoudit, neučila jsem na druhém stupni. Ale je určitě těžší to kočírovat, když se objeví nějaké problémy.
- 25) Kdepak, žádná příprava nebyla, ptala jsem se zkušenějších kolegyně, chtěla jsem se připravit na různé situace, které by mohly nastat.

- 26) Na konci roku rodiče poděkují. Mně to vždycky moc povzbudí, je to takové oživení a asi by to tam mělo být.
- 27) To záleží na rodičích, můj postoj se vždycky odvíjí od toho, jak přijdou rodiče na rodičovskou schůzku nalazeni. Když se třeba neptají, je třeba tam navodit nějaký kontakt.
- 28) Ano, máme ho ve třídě. Napadlo mě to stou příjemnou třídou, třeba před Vánoci, že bychom si zašli do příjemnějšího prostředí, ale nikdy se to nerealizovalo.
- 29) Když se rodiče neptají, když jsou pasivní, když je třeba navodit kontakt.
- 30) Stačí to. Neměnila bych to.
- 31) Radši mám ty individuály, můžeme to s rodičem lépe probrat.
- 32) Nevidím, chodí jich pořád stejně.
- 33) Probírám to s kolegyní. Hlavně reakce rodičů. Teď jsem třeba s ní probírala kamerový systém, který se na škole zaváděl. Rodičům v žádné třídě to nevadilo, jen těm mým a já jsem jim to měla nějak vysvětlit. Tak to jsem hodně řešila.

M. K.: „Mají podle Vás třídní schůzky smysl?“

A. D. „Třídní schůzky mají určitě smysl. Rodiče se tu mohou ke všemu vyjádřit. Dřív to tak nebylo, prostě se udělalo, co bylo nařízeno. Dnes se může diskutovat a moji rodiče chtějí diskutovat. Často mi píšou i e-maily.“

3. 2. Rozhovor s třídní učitelkou A. D.

- 1) 12 let
- 2) 10 let, v 6. třídě
- 3) Každý měsíc máme rodičovské sdružení, třikrát za rok je to velké rodičovské sdružení, jinak jsou to individuální pohovory
- 4) Chodí jich tak nějak pořád stejně. Asi těch 30 %.
- 5) To se nedá říct, záleží konkrétně na rodičích. No ze začátku na mě asi koukali a říkali si: „No jo, taková holka nám bude něco povídat.“ Ale to jsem si asi jen myslela, jak se na mě dívali. Chovali se ke mně normálně a záleží taky na rodiči.
- 6) Chodí hlavně maminky.
- 7) Ne, to ne.
- 8) Trvá asi 30 minut.
- 9) Nikdy jsem se nebála.
- 10) Tak to mám, bylo to docela komické. Dva rodiče tam přede všemi začali řešit svůj rozvod. Já se snažila to nějak ukočírovat, ale dalo mi to hodně práce
- 11) Že zas přišli jen rodiče dobrých žáků. Taková schůzka je pak zbytečná. Ti, co měli přijít a se kterými jsem opravdu potřebovala mluvit, nepřišli.
- 12) Ne, to nemám.
- 13) Ne.
- 14) Neúčastnil.
- 15) Někdy se připravuju, napíšu si body.
- 16) Týden dopředu.
- 17) Ne, je jim to jedno.
- 18) Nevadilo, neměla jsem problémy ve škole, takže mi rodičovská sdružení nijak nevadila
- 19) Ne.
- 20) Vždycky rodiče nějak uvítám, zhodnotím prospěch, chování žáků, pak jsou individuální dotazy a rozloučení.
- 21) Ne, to se nezměnilo.
- 22) Rodiče se hlavně účastní společných schůzek, na informační odpoledne jich chodí méně.
- 23) Chemii a angličtinu.
- 24) To nemohu soudit, na prvním stupni jsem nikdy třídní učitelku nedělala.
- 25) Ne, nic takového.
- 26) Občas tu potřebu mám, chtěla bych slyšet, jestli jsou se mnou rodiče spokojeni. A někdy mi třeba řeknou, že mi děkují nebo něco takého.
- 27) Snažím se být přátelská a to už od začátku učitelování.
- 28) Ano, tak to mě nikdy nenapadlo.
- 29) Nejtěžší je zapamatovat si tváře rodičů. Vědět kdo je kdo.
- 30) Nelíbí, jsou příliš častá.
- 31) Určitě mám radši individuální pohovory, s rodičem toho můžeme víc probrat.
- 32) V deváté třídě chodí určitě víc rodičů, to je hlavně kvůli přijímacím zkouškám.
- 33) Ne, to nedělám.

3. 2. Rozhovor s třídní učitelkou A. D.

- 1) 4 roky
- 2) třetím rokem, v deváté třídě
- 3) každý měsíc, 3x do roka hromadné schůzky, zbytek jsou individuální pohovory
- 4) Na začátku přišlo asi 50 %, přišli se podívat, kdo to bude jejich děti učit. Teď už se to snižuje. Myslím si, že je to tím, jak je to často. Rodičům říkám známky, ale dítě je má zapsány v žákovské knížce, tak proč by sem rodič vůbec chodil? Neděje se tam nic tak důležitého.
- 5) Přišli se na mě podívat. Byla jsem nová, tak mě chtěli vidět.
- 6) Chodí hlavně maminky.
- 7) Ne, nic nepozoruju.
- 8) Tak 5 - 10 minut. Když se řeší nějaký kázeňský problém, tak třeba půl hodiny. Ale myslím, že rodiče jsou rádi, že můžou jít co nejdřív domů. Tak se snažím je tam moc nezdržovat.
- 9) Na začátku jsem byla hrozně nervózní. Vadí mi hlavně ty velký rodičáky. Jsem nervní hlavně z toho, že jim nemám moc co říct. Je to trapné. Můj strach asi pomalu slábne.
- 10) Mám, to se rodiče naštváli kvůli horám, organizačním záležitostem, se kterými jsem neměla nic společného. Chtěli si stěžovat řediteli, takže jsem pro něj musela běžet, řvali tam na něj a já tam stála a klepala se. Bylo to hodně nepříjemné. Ředitel se to s nimi snažil řešit. Rodiče byli v právu, byla to jeho chyba, tak se to snažil nějak uhladit.
- 11) Z individuálních pohovorů - pohoda, z velkých - hurá, mám to za sebou.
- 12) Ne, mám jen vytipovaný ty nepříjemný a ten zbytek.
- 13) Ne, to mě nikdy nenapadlo. Děcka zlobí, ale to je spíš tou pubertou než rodičem.
- 14) Jen když se řešily ty hory. To jsem se cítila hodně trapně a nepříjemně, byla jsem na straně těch rodičů. Na úvodním jsem se představovala sama.
- 15) Teď už se nevěnuju. Vždycky dostaneme papíry od ředitele, co máme říct a já si to podtrhám.
- 16) Týden. Děcka si to napíšu do žákovský a já pak kontroluju podpisy, ale i tak to někdy z dětí nemůžu vydolovat. Na prvním rodičovském říkám rodičům, kdy budou další rodičáky, tak to ví i tak.
- 17) Reagují: „Jé už zas bude rodičák...“
- 18) U nás rodiče nechodili na rodičovské sdružení, tatínek byl ředitel školy, kam jsem chodila, takže se ptal učitelů průběžně a nebylo co řešit.
- 19) Snažím se spíš rodičům říkat to dobré o dětech, aby je měli za co pochválit. Ty horší zprávy spíš potlačuju.
- 20) Přivítání - to je jen takové krátké. Pak se rodiče podepíší do sešitu, že tu byli. Rozdám jim záznamové archy se známkami jejich dětí, řeknu jim, co se děje ve škole, dám jim prostor pro dotazy a jdem domů.
- 21) Jsem asi míň nervózní. Umím mluvit zpátra a mám větší postřehy o dětech.
- 22) To se mění, když má přijít nějaká akce, tak jich přijde víc, ne všichni, tak půlka. Víc rodičů vždycky chodí ve čtvrtletí.
- 23) Matiku a přírodopis.
- 24) Na prvním stupni je to určitě těžší. Tam chodí většina rodičů. Učitel je s dětmi navíc pořád - ví o dětech víc informací. Ale kázeňské přestupky jsou horší na druhém stupni. Na prvním bych nechtěla učit a být ani za nic.
- 25) Ne. Před rodičákem jsem se ptala kolegyně, co mám říkat. Jak dlouho má rodičák trvat. Co mám dělat, když nebudu něco vědět. Kolegyně mě zbavily trémy, pomohly mi a řekly mi, co mám na rodičáku říkat.

- 26) Od rodičů ani ne. Chtěla bych ji od dětí. Chtěla bych u dětí vidět, že to s nima rodiče doma probrali a ony se víc snaží. Zlepšení je skoro vždycky vidět, ale ne dlouhodobě. Většinou je to jen o známkách. Dětem jde o známky, ne o to, aby se něco naučily.
- 27) Mám z rodičů velký respekt, a to hlavně kvůli věku. Snažím se být přátelská, snažím se je uklidnit, povzbudit je. Je to asi pořád stejné.
- 28) Mám je ve své třídě. To je daný. I kdybych chtěla, neprošlo by to skrz ředitele ale nikdy mě to nenapadlo.
- 29) Nejtěžší pro mě bylo mluvit před rodiči. Já jim mám radit, když jsem mladá holka a mám jim říkat, co mají dělat se svými dětmi. Teď už ani nic. Jen bych taky někdy za něco chtěla pochválit ty hloupé děti.
- 30) To bych chtěla změnit. Nechala bych je před čtvrtletím. Když se objeví nějaký problém řeší se to stejně mimo rodičovské sdružení. Pak by možná chodilo i víc rodičů.
- 31) Individuální. Je tam snazší mluvit s rodičem, mluví se o konkrétním dítěti, nic se nemusí zobecňovat, což se na rodičáku nedá mluvit takhle konkrétně.
- 32) Určitě. Nejvíce rodičů chodí v takových těch přechodech. Chtějí se seznámit s učitelem řeší se přijímačky, to se chodí ptát hodně rodičů. Rodiče jsou ale pořád stejní, pořád jejich dětem „ubližujeme“. To se nemění.
- 33) Většinou, když se něco řeší, tak si povídáme, kolik rodičů přišlo, řeší se problémovi žáci. Chtěla jsem poradit, co s nimi. Teď třeba řešíme, jak mám rodičům za rok říct, aby své dítě na gympl opravdu nehlásili.

M. K.: „Mají třídní schůzky smysl?“

L. H.: „Rodičovská sdružení nemají smysl, říkáme rodičům to, co jim už jejich děti doma dávno řekly. Pořád dokola omíláme pitný režim a obecně mluvíme o prospěchu a chování žáků ve třídě. Myslím si, že je to zbytečné zdržování rodičů i nás - učitelů. Ani informační odpoledne nemají smysl. Chodí sem stejně jen rodiče žáků, kteří to vůbec nepotřebují, takové ty aktivní maminky, jako by mi chtěly ukázat, že jsou tady, že mají zájem o dítě, tak abych se na ně podívala a ocenila to, ty jsou na všech rodičákách i informačních pohovorech. No a ti, jejichž děti mají problémy, stejně nepřijdou. Zavedla bych spíše jakési konzultace. Kdy by si rodiče zavolali, domluvila bych si s nimi individuálně termín a mohli bychom toho daleko více probrat.“

M. K.: „Jak se díváte na rodiče a jejich děti, když nechodí rodiče na třídní schůzky?“

L. H.: „Pokud je žák lajdák, rodiče mu nepodepisují žákovskou knížku a nechodí na rodičovské schůzky, tak vidím, že o dítě a o školu prostě nemají zájem. Pokud má dítě podepsanou žákovskou knížku, včas donese peníze na různé akce, ale rodiče přijde na rodičovské sdružení třeba jen jednou, tak si myslím, že zájem má, ale stačí mu informace formou písemných sdělení.“

M. K.: „Co si myslíte o internetové komunikaci školy s rodiči?“

L. H.: Třeba elektronické žákovské, to je sice dobrá věc, ale české školy na to nejsou připraveny. Když máme čtyři učitelky v kabinetě jeden počítač, tak to prostě není jen tak. Hlavně si pak připadám jako úřednice a nějakou učitelka, když pořád něco ťukám do počítače. Také si myslím, že e-mailová komunikace nenahradí osobní kontakt, může pak vzniknout spousta nejasností.“

M. K. • Co si myslíte o sloučení ^v ZS Zelene se ^{„X“} ZS ^{A₂} ^t ^{ou} Žlutou?

L. H. • " Škola získala hezké prostory moderně vybavené pro výuku první a druhé třídy. Ale kdybych si měla představit sebe jako rodiče dítěte, které má chodit na ZŠ Žlutou na romském sídlišti okamžitě bych své dítě přehlásila na jinou školu. Kdyby ale moje dítě mělo chodit do této školy, nemohla bych ho přehlásit, protože jako zaměstnankyni školy by mi to bylo hloupé."

3. 2. Rozhovor s třídní učitelkou A. D.

- 1) 1.rok
- 2) 1. rok, 6. třída
- 3) 3 rodičovská sdružení + 2 informační pohovory
- 4) Na tom prvním jich přišlo asi 50 %, ale to byla moje chyba, asi by jich přišlo víc. Zapomněla jsem totiž říct dětem o rodičáku, dozvěděla jsem se to až od kolegyně, řekla jsem to dětem, ale už bylo pozdě. Pak už chodili skoro všichni.
- 5) Ze začátku jsem měla pocit, že se ke mně chovají jako k mladý holce. Taky na první rodičák si mě všichni přišli prohlédnout, no teda ta půlka (úsměv). Nebylo mi z toho moc příjemně. Ale asi to byl spíš můj pocit, než že by mi to dávali nějak přímo najevo.
- 6) Teď už mi to tak nepříjde. Jiný je postoj rodičů na velkém rodičáku a na individuálním. Na tom individuálním nejsou tak nadřazení.
- 7) maminek
- 8) určitě, děti se pak víc snaží, ale dlouho jim to nevydrží
- 9) asi 30 minut
- 10) Na tom prvním jsem byla hodně nervózní, bála jsem se, jak se na mě budou rodiče dívat, teď už mi to ani tak nepříjde.
- 11) Měla jsem konflikt s tatínkem na společném rodičáku. Jeho dcera se ustavičně bavila se spolužačkou, proto jsem je přesadila. Tatínka se to dotklo, musel se mě zastat až ředitel, cítila jsem se tam za blbce, za mladou nezkušenou holku.
- 12) A mám to za sebou.
- 13) Na ty příjemné a méně příjemné.
- 14) Ne, to nedělám, ale vlastně si vybavuji jednoho drzého chlapce a jeho tatínek byl takový povýšený.
- 15) Při tom výstupu, jak už jsem popisovala. Nebylo to vůbec příjemné, ale ředitel se mě zastal.
- 16) Věnuju, píšu si body, abych věděla, co tam mám pak říkat.
- 17) Týden dopředu.
- 18) Trochu se o tom bavily, ale ne nějak moc.
- 19) Já jsem byla hodná a pilná holka, ve škole jsem žádné problémy neměla. Ale můj brácha měl problémy, tat'ka vždycky přišel z rodičáku a brácha už se klepal, co tat'kovi učitelky řekly. Táta chtěl bráchu vylekat, tak si bral pásek, že mu nařeže, ale nikdy to neudělal. Snažil se si s bráchou o tom promluvit. Tohle mi zůstalo v paměti. Snažím se rodičům děti spíš pochválit a to horší podat tak nějak uhlazeně, aby se děti rodičáků nebály.
- 20) Na začátku uvítám rodiče, pak jim řeknu nějaké ty organizační věci, rozdám jim katalogové listy a pak se mě ptají, když mají nějaké dotazy.
- 21) Když už jsem těch rodičovských sdružení zažila víc, byla jsem míň nervózní. Taky rodiče už mě znali, už mě nepřišli okouknout jako na začátku. Brali mě víc jako učitelku svých dětí než jako mladou holku.
- 22) Na začátku přišlo nejvíc rodičů, pak už jich tolik nechodilo.
- 23) Kromě tělocviku jsem učila všechno.
- 24) Na druhém stupni je určitě rodičovské sdružení náročnější, i když to sama nemůžu posoudit. Ale jsou tam horší kázeňské problémy, řeší se tam přijímačky...
- 25) Ne, nic takového. Hodně jsem se ptala jedné zkušené kolegyně. Hodně mi pomohla, jak vůbec s rodiči jednat, co na rodičovském sdružení říkat.
- 26) Měla jsem ze začátku velkou potřebu nějaké reakce rodičů. Prvně mi přišlo, jak už jsem říkala, že na mě koukají jako na mladou holku, a strašně moc jsem to chtěla změnit. Hodně jsem se snažila jim dokázat, že jejich děti něco naučím. A musím říct, že na konci roku mi několik rodičů i poděkovalo. Bylo to moc příjemný.

- 27) No na začátku určitě ustrašený, pak přátelský.
- 28) Ve třídě. To mě nenapadlo.
- 29) Začít.
- 30) Určitě to stačí, víc bych jich nedělala.
- 31) Ty individuální jsou lepší, mám je radši. Je lepší, když jsem s rodičem sama. Probereme to, co se týká jen jeho dítěte. Taky mi přijde, že na individuálech ke mně rodiče nejsou tak nadřazení jako na rodičákách. Na velkém rodičáku není pořádně ani o čem mluvit. Na rodičovských schůzkách musíme mluvit obecně kvůli ochraně informací, rodiče se tak stejně nic nedozvědí.
- 32) To asi určitě. Nejvíc budou mít zájem asi rodiče prvňáčků. To je velký zlom v jejich životě.
- 33) Ano. Hlavně se ptám, jestli jsem zareagovala správně. Jestli jsem to rodičům dobře řekla. Ptala jsem se starší kolegyně, co mám na rodičáku říkat. A ona mi řekla: „Já velké rodičáky taky nesnáším, nevím, co mám rodičům říkat.“

3. 2. Rozhovor s třídní učitelkou A. D.

- 1) 30 let
- 2) 28 let
- 3) Dříve to bylo každý měsíc, teď je rodičák třikrát do roka a dvakrát je informační odpoledne.
- 4) 90 % a to chodí pořád. Já s tím nemám problém.
- 5) Začínala jsem na vesnici, takže tam jsem byla jasná autorita. To jsem asi pořád, ale změnila se doba, rodiče už neberou tolik učitele jako autoritu.
- 6) Více maminek. Ale není to tím, že by tatínci neměli zájem, ale učím hodně dětí z rozvedených rodin, takže prostě maminka jít musí. Je to asi tak 80 % maminek a 20 % tatínků, co chodí na rodičáky.
- 7) Ne.
- 8) Asi 60 minut, ale záleží, kolik toho chci s rodiči projednat a taky podle toho, jak se ptají.
- 9) Ne, já se těším, jak se rodiče postaví k tomu, co jim řeknu.
- 10) Ne.
- 11) Pocity jsou všelijaké. Je to asi podle rodičů, kteří přijdou na rodičák. Většinou chodí rodiče chytrých dětí, těm ani nemám co říct. Když přijde rodič problémového žáka, tak se snažím rodiči vysvětlit, jak se jeho dítě chová ve škole. Rodiče to většinou stejně ví. Ale mně se pak jako uleví, že jsem jim to řekla, že jsem to s nimi projednala. Uvolním se, jsem spokojená, že to mám za sebou.
- 12) Ne.
- 13) Ne, to nemám propojeno, na dítě působí hodně parta a jiné vnější vlivy, takže nespojuju chování dítěte s rodiči.
- 14) Ne.
- 15) Přípravu vyloženě si nepíšu. Dělam si body. Tak jako průběžně za celý ty tři měsíce, píšu si všechno, co se stalo a co jim chci říct.
- 16) 14 dní dopředu. Ale na začátku roku dostanou rodiče bulletin, kde to mají napsané, takže si to můžou zjistit sami rodiče.
- 17) Dopoledne po rodičáku to většinou rozeberu ještě s dětmi. Řeknu, kdo byl na rodičáku, řeknu, o čem jsme hovořili a jestli to s dítětem rodiče už probrali. Tatínkové většinou jdou po rodičáku na pivo, takže to s dítětem pořádně ještě ani nerozebrali, takže je to na mě. Vždy říkám dětem to samé, co říkám rodičům. Chci, aby to bylo stejné. Pak už se o tom s dětmi nebavíme. Na dětech je někdy vidět snaha po rodičáku, ale je to individuální.
- 18) Když jsem byla malá, tak to všechno bylo jinak. Učitel, to byla autorita. A co řekl učitel, tak bylo pro dítě i pro rodiče svaté. Rodiče vždy souhlasili s učitelem, což dnes není. Já jsem ve škole nikdy neměla problémy, ale vždycky jsem se bála, co se rodič na mě dozví. Měla jsem takové obavy ve skrytu duše, napětí.
- 19) To napětí se mi asi vrací. Možná že teď se snažím ty špatné žáky tolik v očích rodičů neočerňovat. Někdy rodiče řeknou: „No až přijdu domů, já si to s ním vyřídím.“ Ale to já nechci, aby na něj byli nějak moc zlí. U některých dětí prostě vidím, že je čtyřkař a na jedničky nikdy mít nebude. Tak se ho snažím před rodiči pochválit. Ale vím, že to není dobře. Rodiče pak moc vsázejí na nás, na školu, že s jejich dítětem něco provedeme, ale oni se taky musí snažit.
- 20) Uvítání, pak mluví předseda třídy, říká, co se projednalo na schůzi s paní ředitelkou, to jde mimo nás. Pak se rozebírají dotazy k tomu. Pak se mluví o chování dětí, mluvím k jednotlivým předmětům, organizační věci, dotazy. Katalogové listy a prověrky dětí jsou připraveny už předem na místech, kde sedí děti a kam si sedne rodič. Takže k tomu se nevyjadřuju, jen když jsou nějaké dotazy.

- 21) Ne, je to pořád stejný. Pořád se snažím říct rodičům to, co říkám dětem ve škole.
- 22) Před pololetím přijde méně rodičů, v květnu jich zas přijde víc. Ale nálada, tak to ne, tak blízko k rodičům nemám.
- 23) ČJ, M, vlastivědu, Tv.
- 24) Já docházím i na rodičovská sdružení na druhý stupeň, jezdím s dětmi na hory, tak to probírám s rodiči. Na druhém stupni chodí na rodičovská sdružení rodičů podstatně míň, asi tak 50 %. Taky ta komunikace třídního učitele s rodiči je taková prázdná. Třídní jim nemá ani co říct. Učí děti najeden předmět a pak už neví, co povídat. Rodiče zase chtějí raději obcházet jednotlivé učitele, aby věděli, jak na tom jejich děti jsou z jednotlivých předmětů. Je to takové prázdné.
- 25) Určitě nás to učili. Na vejšce nás toho učili hrozně moc na můj vkus. Ale tenkrát byla jiná doba. Rodiče si dřív chtěli ve škole popovídat. Teď má každý svých starostí dost, chtějí se dozvědět to nejdůležitější a honem pryč. Je to úplně něco jiného.
- 26) Vidím zpětnou vazbu. Když jsou děti, co jsem učila, teď doktoři, právníci a ještě se ke mně hlásí, tak je to krásná zpětná vazba, když se třeba přijdou podívat i do školy, když se po těch letech ke mně hlásí. Ale zas je smutný, když se dozvím, že třeba nějakého mého žáka vyhodili z práce kvůli drogám, alkoholu nebo kvůli neúplné rodině. Od rodičů ta zpětná vazba není moc častá, ale taky se mi stalo, že poděkují nebo že si mě pamatují.
- 27) Já vizáží vypadám jako hrozná autorita. A když mi přijdou žáci do třetí třídy a já na prvním rodičáku říkám, co všechno budu od dětí chtít a na čem budu bazírovat, tak vidím v očích rodičů děs a považují mě asi za tu autoritu. Ale jinak si myslím, že jsem přátelská. Já se zase snažím pro ty děti udělat maximum. Teď třeba pojedem do Chorvatska a okolí mi říká, že bych se neměla zas tolik snažit, říkají, co z toho mám. Takže jsem asi přátelská.
- 28) Ve své třídě. To mě teda nikdy nenapadlo. Ale paní ředitelka dělá pro předsedy tříd na konci roku takové setkání v restauraci. A já vím, že kdybych něco takového udělala, tak se stejně všichni nesejdou.
- 29) To je těžké. Nejtěžší je, když se má řešit nějaký problém. Třeba teď jsem řešila krádež. Řekla jsem to všem rodičům, chci, aby to věděli prvně ode mě a ne třeba ze sídliště z drbů. Jednou jsem nahlásila týrání dítěte, hrála v tom roli policie a skončilo to tak, že matce bylo dítě odebráno. A udělala jsem chybu, že jsem to s tou matkou vůbec neřešila, že jsem to hned hlásila úřadům, matka se pak škole mstila. Tak takové situace jsou asi nejtěžší.
- 30) Líbí. Kdyby jich bylo víc, bylo by to blbé pro rodiče. Nechodilo by jich sem tolik.
- 31) Velké rodičáky. Kolektiv dětí se musí sjednocovat a je dobré, když se sjednotí i rodiče. Můžou si taky vyřešit, když mezi sebou něco mají.
- 32) Určitě je vidět rozdíl v počtu rodičů na rodičovské schůzce na prvním a druhém stupni. Na první chodí všichni, mají zájem, rodičům je co říct. Ještě školu moc neznají. Na druhém už je obsah schůzek takový prázdný. Není prostě rodičům co říct. Nemůžete tam před ostatními rozebírat špatné známky dítěte jednoho rodiče.
- 33) Projednáváme to třeba s kolegyněmi, které učí sourozence mého žáka v jiné třídě, tak jestli byla maminka na rodičáku. Jinak probíráme, jestli jsme zareagovaly dobře. Jestli jsme odpověděly na nějaké dotazy rodičů dobře. V dnešní době je to hodně těžký. Děti mají spoustu svých práv, učitel spoustu zodpovědnosti, pořád se mu hrozí nějakými paragrafy, tak se kontrolujeme, abychom neudělaly nějakou botu

3. 2. Rozhovor s třídní učitelkou A. D.

- 1) 1 rok
- 2) 1 rok, v sedmé třídě
- 3) Nevyhovuje. Na naší škole je to příliš často. Třikrát do roka je velký rodičák a pak je čtyřikrát informační odpoledne. Těch schůzek je hrozně moc, rodičů pak chodí málo a já se jim nedivím. Kdo by běhal skoro každý měsíc do školy?
- 4) Na první rodičák, co jsem měla, přišlo 11 rodičů, na ty malé pak přišlo asi 6. Na druhý velký rodičák už jich přišlo míň, asi 8. Na tom prvním mě chtěli poznat, vidět, do čeho jdou. Pak už nebylo co říkat nového, nemělo to asi cenu chodit. Možná byli taky na dovolené na horách.
- 5) Úsměv. Byli nedůvěřiví, ale vstřícní. Většinou se ke mně chovali dobře, byli sympatičtí. Prostě jsem učitelka a hotovo (smích).
- 6) Chodí více maminek. No skoro celá třída maminek, maximálně tak 1 - 2 tatínci.
- 7) Ne.
- 8) 25 - 35 minut. Bohatě to stačí. Půl hodiny je tak ideální. 15 minut říkám ty obecné záležitosti a 15 minut stejně řešíme individuálně různé záležitosti. To rodiče pak čekají na chodbě a po jednom mi chodí dovnitř.
- 9) Na ten první rodičák jsem se ani nebála, ale pak už jo, ani nevím, proč. Prostě jsem byla nervní, asi jak budou rodiče reagovat, když jim řeknu o problémech ve třídě. Měla jsem trému.
- 10) Ne.
- 11) Úleva, mám to za sebou. Rozhodně si v tom nelibuju.
- 12) Já to mám rozděleno na dvě skupiny - ti sympatičtí a ti ostatní. Víc asi nic.
- 13) Ne. Rodiče největších hajzlíků stejně nechodí. Ale je to prostě rodič jako všichni ostatní. Jen si o nich občas něco pomyslím. Když třeba rodiči vytýkám, že by měl být na svého syna přísnější a domluvit mu, tak on mi na to řekne: „Já mu to říkám doma, nesmíš to paní učitelce dělat.“ No tak o tom si myslím své. Mělo by to asi u nich doma vypadat trochu jinak.
- 14) Ne.
- 15) Nevěnuji, maximálně nám dá vedení papír, kde je napsáno, co máme rodičům říct. Třeba že se zdražila mlíka a tak. Já si jen tak v hlavě řeknu, co jim chci říct, třeba o výletech, o chování, ale to jen tak obecně. Bylo by lepší to řešit individuálně, ale jako prevence tohle obecné upozornění a varování neškodí. Vztáhnou si to na sebe všichni rodiče, tak třeba s tím taky něco udělají.
- 16) 4 dny dopředu jim to napíšu na tabuli. Oni si to opíšou do žákovských knížek a donesou to rodičům k podpisu. Já pak zkontroluji podpisy, jestli to rodiče opravdu četli.
- 17) Někteří říkají, že jejich rodiče nepřijdou, jinak ne.
- 18) Rodičáky nebyly tak často, u nás je jich strašně moc.
- 19) Ne.
- 20) O tom už jsme mluvily. Nejdřív je přivítám, řeknu, co chci a to je všechno.
- 21) Ne.
- 22) Ani moc ne.
- 23) Matiku, fyziku, přírodopis, pěstitelky.
- 24) Asi je to nastejno. Na druhém stupni je to o hodinu později. Každý učitel si to musí odsedět, musí vyřešit svoje problémy. Na prvním stupni jsou možná rodiče vstřícnější, více se zajímají o děti.
- 25) Ne.
- 26) Docela ráda bych nějakou měla, ale to mi nikdo neřekne.
- 27) Snažím se být vstřícná.

- 28) Ve svojí třídě. Ne, to si neumím představit. Nechtěla bych to. Ne, je to divný. Rodiče by se měli v průběhu informací o jejich dětech občerstvovat? Za prvé to tu hodinu snad vydrží bez kávy a za další by je to i zdržovalo. Oni to chtějí mít stejně rychle za sebou. Vždyť je to na nic i vidět.
- 29) Vůbec tam před ně vstoupit. Pohled všech těch očí na mě. Když jsem měla první rodičák, bylo mi hloupé, že mám poučovat rodiče. Rodiče i o 20 let starší, než jsem já. Já jim mám něco prikazovat? Ale z rodičů mi to najevo nikdo nedal. Tak jsem si řekla, že já jsem třídní učitelka jejich dětí a rodiče to tak musí brát a musí poslouchat, co jim říkám. Je to v zájmu jejich dětí. To bylo asi těžké
- 30) Nelíbí, je to moc často. Každý měsíc, to je hrůza.
- 31) Individuální, protože radši mluvím z očí do očí než s davem. Je to osobnější. Nemůžou se tu na mě taky rodiče vrhnout. Na velkém rodičáku se na mě můžou vrhnout třeba za problém, který jsem nezavinila já, ale třeba vedení. Jenže odnesla bych to já. Když se něco děje, rodiče drží při sobě, tak z toho bych pak měla strach.
- 32) Určitě, rozdíl tam je. Třeba v šestce se berou úplně nové věci. Chodí daleko víc rodičů. Důležité je to taky v devítce, kdy se rozhoduje o povolání.
- 33) Řekneme si o počtu, jak dlouho to trvalo. Před tím si řekneme, co budeme řešit. Je to furt dokola. Nebo si řeknem, tihle rodiče ještě otravovali, chtěli tam dlouho něco rozebírat.

M. K.: „Myslíte si, že třídní schůzky mají smysl?“

Z. H.: „Učím prvním rokem, takže se teprve rozkoukávám. Ale přijde mi, že ty klasické velké rodičáky moc smysl nemají. Nic pořádného se tam rodičům nedá říct. Jen takové ty obecné věci o chování a prospěchu žáků. Rodiče si to tam stejně většinou odsedí. Rodiče se chodí na rodičovská sdružení spíše ukázat, že mají o děti zájem, než že by čekali, že se tu něco dozvědí. Nemá to smysl. Smysl asi mají individuální pohovory s rodiči, to se dají probrat konkrétní problémy dítěte. To si myslím, že smysl má. I když stejně většinou chodí jen rodiče žáků, kteří to nepotřebují. Chodí rodiče dobrých žáků, jako by potřebovali ujištění, že jejich děti jsou opravdu dobré.“

M. K.: „Co si myslíte o situaci na ZŠ Žluté a ZŠ Zelené? Co si myslíte jako pedagog a jak myslíte, že se na celou věc dívají rodiče dětí, co mají nyní navštěvovat ZŠ Žlutou?“

Z.: „Myslím si, že pro naši školu (ZŠ Zelenou), je to výhra. Máme nové krásné prostory, více místa. Nevidím na tom nic špatného. A z pohledu rodičů si myslím, že rodiče můžou být taky rádi. Jejich děti chodí do nově vybavené třídy. Jediné, co by jim mohlo vadit, je to dojíždění. Obě školy jsou od sebe moc daleko. Mě, jako učitelky 2. stupně, se to nedotkne, pořád budu učit na Zelené, ale věřím, že rodičům se nelíbí, aby jejich dítě muselo jezdit tak daleko.“

M. K.: „Jak se díváte na rodiče dětí, kteří na třídní schůzky nechodí?“

Z. H.: „Když žák nemá své věci v pořádku a rodiče nemají zájem získat nějaké další informace o žákovi na rodičovských sdruženích, tak si myslím, že nemají zájem o dítě. Asi se pak na ně 1 na to dítě tak dívám. Ale kdyby měl své věci v pořádku, tak by mě to asi nenapadlo, že rodiče zájem nemají. Ale zase nemám ráda takové rodiče, co chodí na všechny schůzky, i když nemusí, protože jejich dítě nemá problémy. Ale oni se pořád dokola budou chodit ptát, jak to tomu jejich Pepíčkovi jde.“

3. 8. Rozhovor s třídní učitelkou Š. L.

- 1) 21 let
- 2) 21 let, v současné době učím druhý ročník
- 3) Rodičovská sdružení máme tři velká a dva informační pohovory.
- 4) Prvních osm let své praxe jsem učila na druhém stupni, tam chodilo asi 50% rodičů. 13 let učím na prvním stupni, kdy chodí 90 % rodičů. U dětí ve druhé třídě téměř všechny rodiče zajímá, jak jejich dítě prospívá.
- 5) Ti, co se na rodičovské schůzky dostavili, se mnou hovořili vždycky jako s autoritou. Ti, co neprijdou, tak mi jasně dávají najevo, co si myslí.
- 6) Maminky asi tak 3:1 vyhrávají.
- 7) U malých výrazné změny nepociťuji. Vůbec si myslím, že rodičáky jsou taková formalita. Třikrát do roka informovat rodiče, no to je přeci nic. Radši jim dávám informace průběžně každý týden, když si třeba vyzvedávají děti.
- 8) Hodinu.
- 9) Nervózní jsem vždy, protože někteří rodiče jsou nevyzpytatelní.
- 10) Těch je víc, ale nechce se mi o tom mluvit.
- 11) Teď v posledních pěti letech už s dobrým pocitem, ale nebylo to vždycky tak.
- 12) Rodiče znám, takže vím, s čím mohu přijít do styku a jaký postoj mám od nich asi očekávat.
- 13) Ne, děti jsou lepší, milejší, upřímnější.
- 14) Účastnila se. Hovořila spíš tak všeobecně o organizačních záležitostech, jinak u konkrétních rozhovorů s rodiči nikdy nebyla.
- 15) Jedno odpoledne věnuji přípravě sešitů, výkresů a jiných prací, abych dokladovala práci dětí ve škole.
- 16) Jeden týden.
- 17) Ani ne, berou to jako každé jiné oznámení.
- 18) Vždycky mi vadilo, když mě rodiče po návratu z rodičovského sdružení kritizovali.
- 19) Určitě, vždy se snažím najít více pozitiv u dítěte. Problémy se snažíme s dítětem společně odstranit, aby ho rodiče pak netrestali.
- 20) Uvítání. Shrnutí činnosti v uplynulém období. Plánování akce - to je společná část, kdy se podílejí i rodiče. Pak informace o prospěchu a chování, ale to podávám až pak jednotlivě, ne přede všemi.
- 21) Ne.
- 22) Na počátku školního roku je větší zájem, chodí víc rodičů.
- 23) Všechny.
- 24) Z vlastní zkušenosti můžu říct, že bylo náročnější na druhém stupni. Je tam víc výchovných problémů, rodiče chodí na sdružení méně, jsou stresy z přijímaček...
- 25) Na VŠ si už nepamatuju, ale od zkušenějších kolegů jsem si vždy nechala ráda poradit.
- 26) Přeji si vzájemné porozumění. Někdy se to podaří, někdy ne.
- 27) Přátelský, jinak to ani nejde.
- 28) Vždy ve třídě, a ani bych to neměnila. Rodiče tak vidí prostředí, kde dítě pracuje.
- 29) Asi nic, nemám problémy.
- 30) Nelíbí. Radši bych podávala informace neformálním způsobem a co nejčastěji, protože jedině tak si může rodič udělat skutečnou představu o práci svého dítěte ve škole. Tu na rodičáku nezíská.
- 31) Individuální pohovory jsou lepší.
- 32) To určitě, v těchto zlomových momentech je zájem rodičů na rodičovském sdružení vždycky větší.
- 33) Probíráme většinou chování rodičů.

**Oponentský posudek
na diplomovou práci Marie Křoustkové
Třídní schůzky na základní škole - mají třídní schůzky smysl?"**

Diplomová práce se zabývá zdánlivě okrajovým tématem školního vzdělávání, jehož význam je však ve skutečnosti značný, a to minimálně ze dvou důvodů. Prvním jsou aktuálně probíhající změny v kontaktech mezi rodinou a školou v důsledku vzniku povinných školských rad, elektronické komunikace, ochrany osobních údajů atd. Druhým důvodem jsou pak institucionální střety při setkání rodičů a vyučujících, na nichž se odhaluje řada dilemat dnešního postavení instituce školy a konkrétních vyučujících ve společnosti. Autorka diplomové práce si téma zvolila s vědomím jeho skrytých hloubek, za což je důležité ji ocenit.

Práce má rozsah 107 stran včetně příloh. Práce obsahuje veškeré náležitosti (obsah, prohlášení, literatura, abstrakt v češtině i angličtině). Její struktura je přehledná. Stylisticky je práce na dobré úrovni, působí čtivým dojmem. Text obsahuje jen málo překlepů a gramatických chyb.

Diplomová práce představuje situaci v několika školách jednoho města. Zjištění jsou představována podle zdroje (zvláště za každou skupinu respondentů/ek a za každý použitý nástroj). V důsledku toho se bohužel údaje často redundantně opakují. Jejich plná provázanost přichází až v závěrečné diskusi. Na ní je třeba ocenit, že je (narozdíl od takto nazvaných kapitol v řadě jiných diplomových prací) skutečnou diskusí mezi shromážděnými výsledky a dosavadním poznáním v tématu.

Kromě vícečetného opakování údajů působí na práci mírně rušivě také nedořešenost některých zjištění. Při čtení jsem mnohokrát narazila na pasáž, kde autorka uvedla nějaké dílčí zjištění, avšak nezasadila jej do souvislosti - řekla A, ale nedořekla B. Pocit nedokončenosti však přetrvával jen chvíli, neboť obvykle za několik stránek se autorka k původnímu tématu vrátila a chybějící střípek doplnila. Například v kapitole 2 autorka vymezuje hlavní pojmy, avšak pracuje pouze s rozdílem mezi obvyklým a specifickým označováním, nikoliv s vymezením daným legislativou či pedagogickou terminologií. V kapitole 7.1. však legislativní definice pojmů přichází. Nebo v kapitole 5.1. autorka charakterizuje třídní schůzky na sledovaných školách z řady aspektů, vynechává však zcela zastoupení rodičů úspěšných a neúspěšných žáků, což je vyučujícími obvykle zmiňovaná stránka. Následně se k tomuto tématu vrací v další kapitole. Obdobný zážitek se během čtení práce několikrát opakoval. Nejsem si jistá, nakolik to byla vědomá strategie autorky ponechávat čtenáře/ky v napětí, a nakolik se jednalo o nezáměrný postup. Práce díky tomu vyvolává dojem popisnosti, což je škoda, neboť ve skutečnosti v sobě skrývá značnou citlivost vůči komplexnosti školní reality, včetně jejích rozporů. Nicméně absence údajů či úvah na některých místech a naopak odbíhání od tématu v jiných místech působí podle mě spíše rušivě a mírné přeskupení informací by textu prospělo.

Práce předkládá informace získané třemi metodami sběru - pozorováním, rozhovory a dotazníkem. Kombinaci metod velmi oceňuji. Z porovnání plných rozhovorů, které jsou uvedeny v příloze, a autorčiných závěrů, které obsahuje diplomová práce, vyplývá, že analýzy byly provedeny precizně a citlivě. Bohužel však práce některé důležité podrobnosti o metodologii výzkumu neobsahuje. Není například jasné, jak přesně byli rodiče a učitelky, s nimiž autorka vedla rozhovory, vybráni. Dále není zřetelné, jaký druh rozhovorů autorka využívala. Proč autorka hovoří o rozhovoru s rodiči jako o „zcela individuálním“, když v zápětí nabízí výčet témat, jímž se všechny rozhovory věnovaly? Nejedná se v tom případě o rozhovory polostrukturované?

Autorka se snažila práci pečlivě anonymizovat, a to jak na úrovni města a škol, tak na úrovni konkrétních osob. Bohužel se na str. 11 nedopatřením dozvídáme, v jakém městě sběr údajů probíhal. Anonymizaci respondentů/ek pomocí iniciálů jmen považuji z čtenářského hlediska za nevhodnou. Lepší orientaci v osobách je možné podpořit například použitím smyšlených křestních jmen.

Popis reality je místy prokládán hodnocením, kdy se autorka vyslovuje k tomu, jak by se škola měla vůči rodičům chovat (např. str. 25 či 50). Ačkoliv nechci bránit autorce v představení osobního názoru vůči studovanému tématu, považuji zvolenou formu osobních vyjádření za nepatřičnou.

Diplomová práce má poměrně stručný seznam literatury, s níž autorka pracovala. Protože se jedná o práci empirickou, bez tradiční „teoretické části“, je malé využití literatury přímo v práci logické. Navíc, s publikacemi, které autorka v seznamu uvedla, skutečně dobře pracuje. Nejen, že předkládá informace, ale vede vůči nim kritickou debatu. Nicméně, v řadě pasáží by přesah do teorie v podobě stručného naznačení souvislostí celkové kvality diplomové práce prospěl. Například v kapitole 9 autorka hovoří o tom, že rodiče se navzdory svému přesvědčení podřizují škole, by bylo možné v textu či v poznámce pod čarou ukázat, že moc vyučujících v asymetrickém vztahu mezi rodinou a školou je univerzální a neplatí pouze pro studovaný případ.

Autorka sama za hlavní přínos práce považuje odhalení fenoménu „aktivních maminek“. Souhlasím, že se jedná o zajímavé zjištění práce, které podporuje výsledky řady dřívějších výzkumů. Nesouhlas vyučujících s „aktivními maminkami“ přitom přímo vychází z jejich vlastní nejistoty o tom, co mají po rodičích žádat. Prostor, který vzniká mezi kritizovanými rodiči bezproblémových dětí, kteří chodí do školy příliš často, a kritizovanými rodiči problémových dětí, kteří do školy nechodí vůbec, je velmi úzký. Logicky by jej měli obsadit rodiče problémových dětí, kteří by však školu navštěvovali. Jaký by byl postoj vyučujících k takovým rodičům? Vytvářeli by s nimi koalici vůči nezbednému dítěti, nebo by je vnímali jako rodičovsky slabé, ve výchově selhávající? Má autorka k tomuto typu rodičů nějakou výzkumnou evidenci? Pokud ano, byla bych ráda, kdyby se k tomu mohla vztahovat diskuse při obhajobě diplomové práce.

Stejně tak bych se ráda při obhajobě zastavila u genderového aspektu uvedeného zjištění. Nakolik hraje v hodnocení vyučujících roli, že se jedná o matky? Mohli bychom předpokládat, že se bude hodnocení vyučujících lišit v případě, že by školu často navštěvoval otec bezproblémového dítěte?

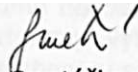
Na zjištění o „aktivních maminkách“ oceňuji, že autorka v navazující úvaze zdůvodnila, že rozporuplnost učitelského postoje k rodičům do velké míry vychází z toho, že se soustředí na problémy žáků (přičemž problémy se netýkají ani tak prospěchu, jako spíše chování dítěte). Vyučující sledují, kde se objeví potíže, a tam pak chtějí intervenovat. Pokud žádné potíže žák nemá, není důvod se s rodiči osobně kontaktovat - a to ani na třídních schůzkách, ani na osobních konzultacích. Jak už ukázali dříve S. Štech a I. Viktorová, pro školu je „normální nekomunikovat“. Permanentní apel na komunikaci však vyučující i rodiče nutí, aby tento princip vztahu mezi školou a rodinou odmítali. I k tomu autorka v práci shromáždila zajímavé důkazy.

Závěr:

Diplomová práce Marie Křoustkové je zajímavou sondou do vztahů mezi vyučujícími a rodiči na několika základních školách. Diplomová práce byla zpracována poměrně kvalitně jak po stránce sběru dat, tak jejich analýzy i prezentace výsledků. V některých pasážích by bylo vhodné rozvést předkládaná zjištění, ukázat jejich další souvislosti, případně text doplnit o četnější přesahy do teorie.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení velmi dobře.

V Praze, 3. 5. 2008

Mgr. Irena Smetáčková, PhD.